

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

AUGUST 2007

Spania lui Cervantes

**Capcanele
arhivelor Securității**

magazin istoric

Anul XLI – serie nouă – nr. 8 (485)

august 2007

<http://magazinistoric.itcnet.ro>

e-mail: mistoric@itcnet.ro; mistoric1967@yahoo.com;

mistoric@gmail.com

1 Amritsar, oraș fondat în 1574, situat în nord-vestul Punjabului, la 50 de km est de Lahore, este metropola religioasă a populației sikh. Celebruul său Templu de aur deține *Granth Sahib*, cartea sacră a acestei populații

2 Un loc de recreere și întâlnire pentru protipendada transilvăneană atât vara, cât și iarna, un loc unde nu se instala niciodată plictisul, spun călătorii străini, care îl aseamănă cu Versailles-ul și Schönbrunn-ul: parcul în stil baroc de la Avrig, cu conacul său, construit de baronul iluminist Samuel von Brukenthal

3 Muzeul Național de Artă a găzduit recent o expoziție de mobilier de producție provincială, aparținând regiunilor franceze Provența, Normandia, Bretania. *Aerul provincial* este dat de lemnul folosit, aproape întotdeauna masiv și din esențe locale, ca și de unele stângăcii de execuție și de influența artei populare. Trăsături vizibile și în aceste două piese din Provența: dulăpior pentru pâine (sfârșitul secolului al XVIII-lea) și bufet cu glisieră (sec. al XIX-lea)

4 Gaspar de Guzman, conte de Olivares (1587-1645), care și-a început cariera prin a fi confident intim al viitorului rege spaniol Filip al IV-lea, avea să ajungă prim-ministru al acestuia în 1621. Energic, muncitor, cinstit, mânat de o nestăpânită sete de putere, Olivares va conduce de fapt Spania mai bine de 20 de ani, luptând contra luxului, corupției de la Curte și din administrație

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932-1999)

Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA

Consiliul științific:
academician **DAN BERINDEI**,
academician **VIRGIL CÂNDEA**
(1927-2007),
academician
DINU C. GIURESCU

Redactor-șef
Dorin Matei

Secretar general de redacție
Florentina Dolghin

Redactori:
Ioan Lăcustă,
Theo Stănescu-Stanciu,
Marian Ștefan,
Eugen Tomac,
Irina Tăranu

Secretar de redacție
Theodor Lianos

Director economic
Doina Pascu

Corectura
Georgeta Apreoteasei
Secretariat
Constanța Avram

Difuzare
Constantin Petrescu

Consilieri:
Ioana Ursu,
Rădu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș

București, Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3, sau strada Victor Efimiu (fostă Dr. Alexandru Marcovici), nr. 2, etaj III, camerele 283 (secretariat și difuzare), 285, 287. Sectorul 1, Oficiul poștal nr. 1, Căsuța poștală 1-702, Cod 010155. Telefon, Fax: 315.09.91, 312.68.77

Tipărit la C.N.I. – „CORESI” S.A. București

SUMAR

august

2007

AGONIE ȘI EXTAZ

4 Ziua întâi

N. CRAINIC

5 Microbul revoluției pe frontul românesc

P. OTU

10 O nouă armă la Mărășești

V. AVRAM

14 România mică de la Iași

I. LĂCUSTĂ

19 Agă, comisari, pristavi

*Barierile vechiului
București*

I. ZĂNESCU

PASTILA CU CUVINTE

23 Maria

M. SALA

25 Să nu fetișizăm arhivele

Cazul Securității

F. BANU

29 Ping-pong confidențial

*Anatoli Dobrîn –
Henry Kissinger*

F. DOLGHIN

33 Al cincilea Patriarh

EXCLUSIVITATE

34 Albania din Caucaz

F. KARIMLI

EVENIMENT

62 Genealogie în Dulcele Târg

S. IFTIMI

75 De ziua muzeelor, la Cotroceni

A. RENȚEA

86 Vechi piese de mobilier francez

E. DOBRE

93 Banca și orașul în reuniune la B.N.R.

A.-L. SPÂNU

37 Un ziarist britanic cutureieră Balcanii

James Bourchier

D. CAIN

42 În Spania Cavalerului tristei figuri

T. STĂNESCU-
STANCIU

**PE VREMURI,
OAMENII
ÎȘI TRIMITEAU
SCRISORI**

46 Intervenții
la Quai d'Orsay
G. FILITTI

49 Schönbrunn-ul
de pe malurile
Avrigului
G.-L. ITTU

CLIO ANUNȚĂ

54 Covoare turcești
din Transilvania
în vizită acasă
M. MAXIM

**DICTIONAR
ISTORIC**

55 Vlahii coastei
dalmate
I.G. ANDREI

57 Spion
la curtea regelui
Informări despre vizita
lui Mihai în S.U.A.
I. CALAFETEANU

65 Milenii, secole
și o lună într-o pagină

66 Prietenul
Jean Nouzille
D. PEDA

**DASCĂLI
SLUJITORI
AI MUZEI CLIO**

67 Între rege
și mareșal
T.D. LAZĂR

70 Biroul Politic
față cu „Revizorul”
P. OPRIS

OPINII

72 Antisemitul
Karl Marx
D.-F. LĂZĂROIU

74 Civilizația
toleranței
Declarația
ambasadorului
Christian Kennedy

**TERITORII
ÎN DISPUTĂ**

77 Cașmir
V. IONESCU

81 Epoca romantică
a fotbalului
C. PARFENE

88 Scufița Roșie
nu a fost
doar o poveste
F. DOLGHIN

**HOOVER
INSTITUTION**

92 Alegeri
sub teroare

RUBRICI

82 În București,
acum 50 ani
I. LĂCUSTĂ

64 Pentru biblioteca
dumneavoastră

90 Telex

45; 94; 95
Blitz... Concurs;
Rebus; Dialog

SUNĂ ÎNVIEREA NEAMULUI NOSTRU

Războiul s-a declarat în noaptea de 15 august 1916. Ah, toată viața mi-am adus aminte de această noapte fericită, când Dacia strămoșilor avea să renască din cenușa milenară. Cinasem cu scriitorul Mihail Pricopie la un birt modest de pe Schitu Măgureanu și când am ajuns la în crucișarea străzii Popa Tatu cu Știrbei-Vodă, deodată clopotele orașului au început să sune. Și sunau și sunau și văzduhul tremura până la stelele acelei nopți a Sfintei Fecioare Maria.

Ieșite ca din pământ, edițiile speciale și proclamația de război vesteau că armata română a trecut Carpații. Deznodământ fericit a doi ani de neutralitate groaznic de încordată. Sunetul clopotelor ne încremenise pe loc. Inima bătea să spargă pieptul.

– Sună învierea neamului nostru, Mihail Pricopie! –, atât am izbutit să zic și am izbucnit în hohote de plâns.

În extazul bucuriei mai mult decât în paroxismul durerii, cuvântul e sugrumat și omului nu-i rămân decât lacrimile exaltării. Orașul a început să vuiască frenetic și dinspre Calea Victoriei se ridicau uragane de aclamații. Am alergat să delirăm cu mulțimea înnebunită de fericire.

A doua zi, prietenii și cunoșcutii pfeceau la unități. Cei mai mulți nu-și acordau măcar răgazul unui rămas-bun. Într-o săptămână, străzile Capitalei erau goale de tineri. N-am văzut niciun prieten și niciun cunoscut ambuscat. Zilnic soseau veștile înaintării în Ardeal. Armata smulgea oraș cu oraș și sat cu sat din ghearele robiei de o mie de ani... Avioane dușmane licăreau pe sus în lumina amiezii și bombe stropseau zidurile cu mușcăături de schije. Un om a căzut mort sub ochii mei în Piața Florilor.

NICHIFOR CRAINIC

Noaptea, Zeppelinul ca un enorm știulete de porumb aluneca lenevos către sud, se întorcea iarăși și cu nepăsarea-i strălucitoare lăsa groază peste oraș. Soseau răniți și prizonieri. Vești de necrezut începeau să mohorească entuziasmul obștesc. Dacă n-am fost primit ca voluntar, mă voi hirotonisi și voi pleca preot militar. Dușmanul a pătruns pe Valea Jiului. La podul râului au luptat și copiii împotriva bavarezilor. O fetișcană s-a distins prin curajul ei, Ecaterina Teodoriu. Dar Oltenia e amenințată cu năvala. Mitropolitul Canon rămâne de piatră la toate încercările mele. Lupte grozave la Mateiaș și la Dragoslave, în Muscel.

Dinspre Oltenia, dușmanul a trecut Oltul.

Generalul Averescu, marea speranță a țării, e trimis ca o suveică între munte și Dunăre. Primejdia se apropie din toate părțile. Căsătoria mea s-a făcut cu două săptămâni înainte de căderea Bucureștilor. La ofițerul stării civile, bătrâni alături de mirese tinere răspundeau „da” în locul tinerilor de pe front – căsătorii prin delegație! Lupte mari pe Valea Neajlovului, la 30 de kilometri de oraș. Dacă frontul nu ține, Capitala se va preda. Pe străzi e o învălmășeală de nedescris. Autoritățile evăcuează pe apucate. Vin nemții! Ne ucid nemții! Ce facem? Rămânem sau fugim? Nu voi rămâne cu niciun chip în gheara dușmanului. *Plec în Moldova, la datorie.

(Nichifor Crainic,

Zile albe-Zile negre. Memoriile I,

Casa Editorială Gândirea, București, 1991;

fragmente; text trimis de

colaboratoarea noastră Raluca Ierina)

FRONTUL ROMÂNESC ȘI REVOLUȚIA RUSĂ

Tunari români la Oituz (sus) și soldați ruși în fața palatului țarului la St. Petersburg

PETRE OTU

În februarie 1917, Imperiul Rus era aliat al României. Pe teritoriul românesc se aflau un milion de militari ruși, grupați în trei Armate (4, 6 și 9), care împreună cu Armata 2 română, comandată de generalul Alexandru Averescu, și Armata 8 rusă, dispusă în Bucovina (aflată încă în componența Imperiului Austro-Ungar), formau Frontul românesc. Structura de comandament fusese stabilită după negocieri dificile: regele Ferdinand era comandantul tuturor forțelor, fiind secondat de un stat major rus, condus inițial de generalul V.V. Zaharov, iar mai apoi de generalul Dmitri Grigorievici Șcerbacev. Forțele românești se găseau sub autoritatea Marelui Cartier General, ce avea în frunte pe generalul Constantin Presan.

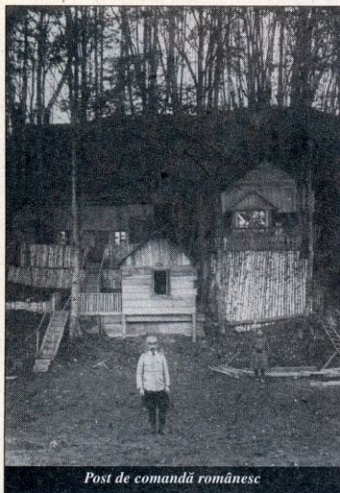
Linile de aprovizionare cu materialul comandat la aliații noștri din Apus (Franța, Marea Britanie, Italia) treceau prin teritoriul rusesc, iar o bună parte dintre depozitele armatei române se găsea la est de Prut și Nistru. Tot acolo, cu o mențiune specială pentru Odessa, se refugiaseră și numeroși cetățeni români. Destinele celor două țări erau, astfel, intim legate, orice defecțiune a Rusiei putând avea consecințe dezastruoase pentru noi. România se putea trezi singură în fața inamicului pe uriașul front care se întindea din Bucovina de-a lungul Carpaților Orientali și apoi între aceștia și Dunărea maritimă.

Știrile despre izbucnirea revoluției, în februarie 1917, în Rusia au provocat reacții contradictorii în clasa politică și în opinia publică românească. Regele Ferdinand a apreciat abdicarea țarului drept o „catastrofă”, „o nenorocire”. Generalul Alexandru Averescu a avut aceeași reacție: „O adevărată catastrofă pentru noi: revoluția în Rusia!”

Speranțe spulberate

Alți lideri români, precum I.G. Duca, C. Argetoianu, Octavian Goga sau Take Ionescu, animați de credința că schimbările de acolo vor duce la îmbunătățirea raporturilor bilaterale, marcate până atunci de răceală și suspiciune, au privit cu spe-

ranță transformările din uriașul imperiu. „Vestea prefacerii regimului autocrat din Rusia în unul constituțional – scria C. Argetoianu – a provocat chiar mai mult entuziasm decât aceea a mobilizării Statelor Unite [...] O mare națiune își intrase în drepturile ei și neînvinsele puteri ale Rusiei, acum îndrumate de oameni cinstiți și

Post de comandă românească

cu răspundere, erau să fie îndreptate cu o întinerită vigoare împotriva inamicului comun”.

În campania din toamna anului 1916, Rusia nu își îndeplinesc în totalitate obligațiile asumate. Acest fapt generase, nu o dată, sentimente de frustrare la nivelul oamenilor politici români, al comandamentelor și al trupei. S-a vorbit, în acele clipe tensionate, despre „trădarea” aliatului rus. De altfel, Marele Cartier General rus (STAVKA) nu fusese de acord cu planul de campanie al armatei române, care prevedea acțiunea principală în Transilvania. Încă de la prima întâlnire cu generalul H.M. Berthelot, șeful Misiunii Militare Franceze sosite în România în luna octombrie 1916, generalul Mihail V. Alekseev, șeful STAVKA, propusese abandonarea Olteniei, Munteniei și Dobrogei și mutarea frontului pe Carpații Meridionali, Siretul inferior,

Dunărea maritimă.

După retragerea în Moldova, Petrogradul venise cu ideea refacerii armatei române în sudul Rusiei. Situația era extrem de gravă, aproape paralizantă. În genere, domnea în public credința că frontul nu va putea rezista și că, prin urmare, Moldova nu este decât o primă etapă a evacuării definitive spre Rusia. Psihoza provocată de înfrângerile românești, scrie istoricul Constantin

Kirițescu, era întărită cu abilitate de autoritățile ruse, care exercitau presiuni „pentru evacuarea în Rusia a guvernului, a armatei în reorganizare, a etapelor și a populației civile refugiate”. Mai mult, „reprezentanții puterilor aliate, cedând insistențelor rusești și socotind ei înșiși situația în Moldova ca nesigură – pericolul unei rupe a frontului de la Siret nefiind exclus –, au făcut demersuri colective în același sens pe lângă guvernul român”. Acesta a rezistat, „susținut de bunul simț românesc, de dragostea de pământul patriei și de sfaturile pline de încredere ale Misiunii franceze [...] Statul român, regele, guvernul, armata și principalele organe de administrație ale țării și ale marii opere de refacere a puterii noastre militare au rămas aici, legate de pământul strămoșesc”.

Optimism a provocat revoluția rusă și în țările An-

tantei, apreciindu-se că aceasta avusese ca obiectiv înlăturarea unui guvern care se pregătea să-și abandoneze în mod laș aliații și să încheie o pace separată cu germanii.

Toate aceste speranțe au fost însă repede infirmate. Ideile și măsurile promovate de noile autorități de la Petrograd au avut un efect negativ asupra disciplinei și stării combative a comandamentelor și trupelor ruse pe toate fronturile de luptă, inclusiv pe cel din Moldova. *Ordinul (pricazul) nr. 1* al Sovietului de deputați al muncitorilor și soldaților din Petrograd, adresat garnizoanei din oraș, dar care s-a răspândit apoi în întreaga Rusie, a dat semnalul anarhiei. Conform acestui document, la toate subunitățile și unitățile se alegeau soviete din rândul soldaților, care preluau mare parte dintre atribuțiile comandantilor, controlul întregului armament, dădeau dispoziții și ordine, rezolvau toate neînțelegerile dintre ofițeri și soldați etc. „În formație și în timpul executării serviciului – preciza documentul – soldații trebuie să respecte cea mai strictă disciplină militară, dar în afara serviciului și a formației, în viața lor politică, cetățenească și privată, soldații nu pot fi lezați în nici unul dintre drepturile de care se bucură toți cetățenii. În mod deosebit, luarea poziției de drepti la trecerea unui superior și salutul obligatoriu sunt desființate în afara serviciului”.

Un factor hotărâtor: proclamația regală

Foarte curând, comandanții nu și-au mai putut controla propriile trupe. Neexecutarea

ordinelor, dezertările, fraternizările cu inamicul au devenit fenomene obișnuite. La începutul lunii mai 1917, dintre cei un milion de ostași ruși aflați în Moldova nu se putea conta decât pe 131.000 dispuși să lupte. Frontul românesc devenise un viespar al propagandei revoluționare și pacifiste, existând pericolul ca microbul să se extindă la armata română și la populația locală.

Contaminarea era posibilă, întrucât în toate straturile societății românești existau nemulțumiri profunde. Ele erau generate de modul condamnat în care fusese pregătită țara pentru război, de suita înfrângerilor soldate cu grele pierderi umane din toamna anului 1916, de refugiu în Moldova și lipsurile de tot felul, de dezorganizarea întregii vieți și de epidemia de tifos exantematic etc. Mare parte a clasei politice românești pierduse lamentabil examenul dur al războiului, sintagma cea mai des auzită fiind: „Așa nu se mai poate!”

Autoritățile politice și militare au luat măsuri drastice pentru a împiedica propaganda revoluționară a militarilor ruși în rândul trupelor române. Ele fuseseră sugerate și de autoritățile ruse. Generalul A.A. Mo-

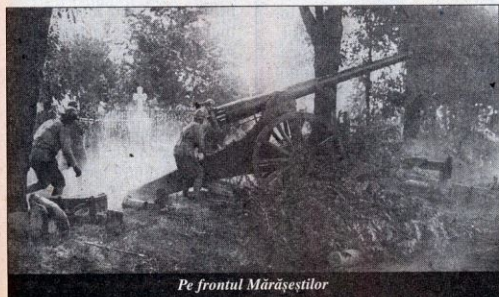
solov, ministrul rus în România, mărturisea: „I-am cerut regelui Ferdinand să ia toate măsurile necesare pentru a evita orice contact între soldații ruși și români”. Militarii români au dispărut de pe străzile capitalei provizorii a țării, iar pe front s-a pus accent pe sporirea încrederii reciproce și pe întărirea colaborării. Alexandru Averescu a emis un ordin în care avertiza trupele din subordine că trebuia evitate incidentele de orice fel, care puteau să compromită bunele relații. Comandamentele din subordine au organizat diverse activități pentru strângerea raporturilor bilaterale. La 24 martie (stil vechi), Corpul 4 Armată, comandat de generalul Eremia Grigorescu, a organizat un banchet „pentru înfrățirea ruso-română. Comandantul Corpului 4 rusec, generalul Berkman, un moșneag bun, cu barba pieptănată în două părți, vine cu 12 ofițeri la popota noastră [...] Se mănâncă bine și se bea vin din viile lui Negroponte – scrie ardeleanul O.C. Tâslăuanu, aflat de față. Încep toasturile. Generalul Eremia Grigorescu vorbește militărește și aduce omagii de recunoștință armatei rusești. Rusul vorbește pe limba lui

[...] Petrecem pe ruși la comandamentul lor cu muzica. Sătenii se întrebă mirati: *ce o fi însemnând cheful ăsta?* [subliniere în textul original – n.n.]. Apropierea era necesară, fiindcă relațiile dintre noi și ruși erau cam încordate”.

Dar într-o situație excepțională, care amenința cu dezagregarea organismului social și a armatei, era nevoie și de măsuri radicale. Cea mai importantă dintre ele a fost proclamația regelui Ferdinand adresată soldaților în ziua de 22 martie/4 aprilie 1917, în timp ce vizita trupele Armatei 2. Regele anunță înfăptuirea, după război, a reformelor agrare și electorale, promisiune reînnoită în cursul următoarelor vizite ale suveranului pe front. Gestul a fost salvator și pentru dinastia română, înrudită cu Romanovii.

Aliat sau ocupant?

Numărul foarte mare al militarilor ruși pe teritoriul Moldovei a reprezentat de la început un motiv de îngrijorare pentru clasa politică și populație. Fiind dislocați atât pe front, cât și în spatele acestuia, multe dintre localitățile mai importante aveau garnizoane rusești semnificative. Efectivele românești erau modeste, singura forță românească pe care se putea conta era Armata 2, comandată de generalul Alexandru Averescu, dar aceasta se afla pe front. S-a spus, nu fără temei, că, după suita de înfrângeri din toamna anului 1916, România s-a găsit sub o dublă ocupație – a Puterilor Centrale și a Rusiei, ultima controlând practic teritoriul dintre Carpații Orientali și

Pe frontul Mărășeștilor

Albert Thomas, ministrul francez al Armamentului, și generalul rus Lavrenti G. Kornilov inspectează frontul rus

Prut. Totuși, până la Revoluția din februarie 1917, comandamentele și trupele ruse au intervenit relativ puțin în viața politică a țării. Prezența lor s-a resimțit mult mai pregnant pe alte planuri, cum ar fi, de pildă, cel al aprovizionării. Comerțanții și producătorii români îi preferau pe ruși, întrucât aceștia plăteau produsele pe loc. În consecință, prețurile au crescut semnificativ pe fondul surplusului de populație și al resurselor modeste existente în Moldova. În teribila iarnă 1916/1917, trupele ruse au fost cu mult mai bine aprovizionate, beneficiind de un aflus de produse și din țara natală. Această diferență netă a accentuat nemulțumirea românilor, care puneau lipsurile de tot felul și pe seama aliatului rus, deși armatele sale asigurau, în acel moment, supraviețuirea statului român.

Situația s-a schimbat după Revoluția din februarie 1917. Dacă în primele săptămâni sovietele militarilor ruși au fost reținute în a se angaja în viața internă a României, în luna aprilie atitudinea unora dintre ele – respectiv, a celor dominate de bolșevici – s-a schimbat. În proclamațiile, articolele și luările de cuvânt cu prilejul diferitelor întruniri

au apărut îndemnuri la luptă împotriva „exploataților”, a „burjuilor”, a războiului, pentru schimbarea ordinei constituționale, pentru pace etc.

Pe acest fond, la sfârșitul lunii aprilie 1917, a apărut zvonul despre o posibilă acțiune de răsturnare a regelui Ferdinand. Îngrijorate, autoritățile române au decis ca suveranul să plece într-o inspecție la marile unități ale Armatei 2. Înainte de plecarea din Iași, el a dat publicității un înalt ordin de zi, elaborat de Nicolae Iorga, prin care promisiunile de reforme erau reînnoite. Concomitent, Vintilă Brătianu, ministrul de Război român, și generalul Dmitri Grigorievici Șcerbacev, comandantul armatelor ruse din Moldova, au dat fiecare un ordin de zi către trupele din subordine. Generalul rus a cerut subordonaților săi să nu se amestece în viața internă a statului român, iar Vintilă Brătianu a dezmințit zvonul că noua Rusie ar fi avut intenția să încheie pace separată cu Puterile Centrale.

În ziua de 1 Mai, la Iași a avut loc un miting, autorizat de Șcerbacev, dar care s-a transformat într-o demonstrație cu caracter pacifist, revoluționar. Soldații ruși

bolșevizați au facilitat evadarea în Rusia a socialistilor români Cristian Rakovski și Mihail Gheorghiu-Bujor (*Magazin istoric*, nr. 4-5/2004). După informațiile autorităților române, o manifestație similară fusese programată pentru 6 mai. Temător, guvernul a luat ample măsuri pentru a preveni escaladarea tensiunilor cu militarii ruși, sporind efectivele trupelor din garnizoana Iași. Intrarea acestora în oraș s-a făcut, cum a fost cazul Regimentului 9 Vânători, cu toată solemnitatea: defilare, muzică, armament la vedere etc.

Între ofensivă și dezintegrare

O problemă intens discutată în cursul lunilor mai și iunie 1917 a fost declanșarea marii ofensive de primăvară. Întâlnirea interaliată de la Chantilly (2/15-3/16 noiembrie 1916) a hotărât ca proiectul general de operații al Antantei pentru anul 1917 să includă și o ofensivă pe frontul român.

Forma inițială a planului ofensivei pe frontul românesc a fost stabilită în martie 1917 de cele două comandamente, dar prevederile nu au putut fi aplicate din cauza evenimentelor din Rusia, guvernul provizoriu fiind incapabil să impună trecerea la acțiune. În perioada 22 aprilie/5 mai-29 aprilie/12 mai primul ministru Ion I.C. Brătianu, însoțit de generalul Constantin Presan, șeful Marelui Cartier General, a efectuat o vizită la Petrograd, una dintre temele aflate în dezbateri fiind și preconizata ofensivă. Tot la începutul lunii mai, generalul Presan s-a întâlnit, la Moghilev, cu generalii Mihail V. Alekseev, șeful Marelui

Cartier General rus, și D.G. Șcerbacev, modificând substanțial planul adoptat în martie.

S-a decis executarea unei manevre dublu învăluitoare, lovitură fiind dată în sectorul Brăila, concomitent cu o acțiune ofensivă a trupelor ruse din Bucovina. Ultima etapă de planificare strategică s-a consumat la începutul lunii iunie, la Iași, în cadrul unei conferințe la care au participat regele Ferdinand, primul ministru Ion I.C. Brătianu, generalii Presan, Averescu, Cristescu, Șcerbacev, Golovin și Berthelot. Cei prezenți au optat pentru o lovitură principală în sectorul Nămolosa, dată de Armata 1 română, comandată de generalul Constantin Cristescu, împreună cu Armata 4 rusă, și al cărei obiectiv era distrugerea principalei grupări inamice, Armata 9 germană. Pentru a atrage forțele adversarului și a veni în sprijinul flancului drept al grupării de pe direcția loviturii principale, Armata 2 a generalului Averescu dezvoltă ofensiva în sectorul Mărăști, acțiunea ei trebuind să preceadă pe aceea a grupării principale.

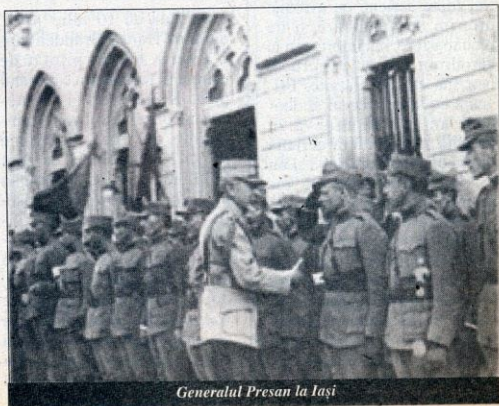
În timp ce statele majore încă discuteau, agitația în rândul trupelor ruse sporea. Majoritatea sovietelor din unități și mari unități au votat împotriva acțiunii. Comandanții și statele majore ruse au luat măsuri extraordinare pentru a menține o anumită capacitate combativă: organizarea de vizite pe front ale unor demnitari aliați (socialistul francez Albert Thomas, socialistul belgian Emil Vandervelde, ministrul francez în România, contele de Saint Aulaire), apeluri repetate la onoarea militară și la obligațiile față de aliați,

înființarea unor subunități de sacrificiu, capabile să genereze, prin exemplul lor, o stare de spirit combativă etc. Rezultatele erau modeste. În preziua declanșării ofensivei de la Mărăști, generalul Șcerbacev se arăta sceptic cu privire la gradul de angajare a trupelor sale.

În dimineața zilei de 11/24 iulie 1917, a început ofensiva de la Mărăști, prin acțiunea conjugată a Armatei 2 române și a Corpului 8 Armată rus din Armata 4 rusă. Marea unitate rusă a luptat foarte bine. A impresionat, în special, artileria sa, care a executat un foc deosebit de precis asupra pozițiilor inamicului. Din păcate, ofensiva a fost oprită din cauza situației deosebit de grave din Galiția, unde trupele ruse ale Armatei 8 s-au retras, existând pericolul ca întreg frontul românesc să fie lovit în flanc și spate.

Profitând de această situație, la 24 iulie/6 august 1917, trupele germane au declanșat ofensiva pe Siretul inferior, în zona localității Mărășești. Două zile mai târziu, inamicul a atacat cu

efectivele a două divizii, încercând să străpungă munții pe valea Trotușului, eveniment cunoscut sub numele de a treia bătălie de la Oituz. Atacul german de la Mărășești s-a produs exact în momentul în care o bună parte dintre marile unități ale Armatei 4 ruse au fost retrase pentru a fi trimise în Galiția, ca să astupe breșa creată în dispozițiivul Armatei 8. Șocul a fost primit în plin de Divizia 34 Infanterie rusă, copleșită numeric. Trupele germane au străpuns toate cele trei linii de apărare ale rușilor, creând o spărtură cu o lărgime de zece kilometri. Pentru a salva situația, au fost angajate în luptă unități ale Armatei 1 române, aflată în dispozitiv pentru trecerea la ofensivă. A rezultat o înclăstare dură, care a durat aproape o lună, până la 21 august/3 septembrie 1917, și s-a încheiat cu înfrângerea inamicului. Același rezultat a fost consemnat și în bătălia de la Oituz (26 iulie/8 august-9/22 august 1917), încheiată cu eșuarea tentativei inamicului de a ocupa Moldova. ■

Generalul Presan la Iași

LA MĂRĂȘEȘTI,

Doi aviatori din Escadrila F.2, sblt. Bucur Stan, în stânga, și cpt. av. Mircea Zorileanu

Dr. VALERIU AVRAM

Dotată cu avioane moderne, unele dintre ele armate cu rachete „Le Prieur” sau cu tunuri de bord fără recul de 37 mm, aviația română a jucat un rol important în desfășurarea operațiunilor militare din vara anului 1917.

Aviatorii români au contribuit la studierea pozițiilor inamice, prin fotografiile aeriene de ansamblu și de detalii executate la ver-

Piloții noștri și camarazii lor francezi se confruntau zilnic cu aviatorii germani și austro-ungari. Iată ce nota în *Carnețel de însemnări* sublocotenentul Egon Nasta, din Escadrila de vânătoare N.11, Grupul 2 Aeronautic Tecuci, cavalier al Ordinului „Mihai Viteazul”, clasa a III-a: „7 iulie 1917. După un zbor plin de peripeții, în care avusesem trei lupte aeriene cu avioane diferite de vânătoare și de recunoaștere, mă întorceam la aerodrom (Tecuci), întrucât benzina era pe sfârșite. Priveam cu atenție cerul și deodată am văzut undeva în dreapta mea o luptă aeriană dintre un Nieuport Bébé și un Fokker german. M-am îndreptat imediat la locul luptei și când am ajuns, avionul francez se retrăsese. L-am atacat singur pe vânătorul german. Am reușit o manevră dibace, care mi-a permis să cad de sus în spatele pilotului inamic și să mă apropii atât de mult de el, încât aviatorii de pe aerodromul de la Călmățui (aflat la nord de Tecuci)

mi-au povestit că au crezut pur și simplu că ne-am ciocnit în aer. Am tras în el toată muniția rămasă și avionul inamic s-a prăbușit la câțiva zeci de metri de linia frontului. Așadar, obținusem o victorie aeriană...”

Harta scăpată din avion

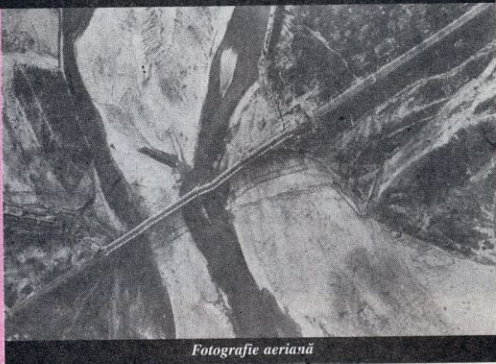
În ziua de 10 iulie 1917, avionul Hansa Brandenburg C.I seria 69.58, pilotat de echipajul format din caporalul pilot Kolleritsch și locotenentul observator von Hammerlitz, din Fliegerkompanie (Flik) 29, cu terenul de zbor la Miercurea Ciuc, a survolat pozițiile noastre de la Mărăști. În timp ce observatorul încerca, deasupra satului Scânteia, să fotografieze o baterie de artilerie grea românească, două avioane de vânătoare Nieuport din Escadrila N.1 au atacat avionul austro-ungar și l-au incendiat. Aparatul s-a zdrobotit de sol, iar echipajul și-a pierdut viața.

Aflat la bordul avionului F.40 nr. 2.589 într-o misiune de supraveghere a frontului, echipajul format din sergentul pilot Răducanu Văscea și sublocotenentul observator Ermil Gheorghiu, în timp ce survola Mărășeștii în punctul numit Pădurea Neagră, a observat un puternic bombardament inamic asupra pozițiilor rusești. Vârtejuri cloocitoare asemenea lavei unui vulcan se ridicau din pozițiile aliaților noștri. Nerezistând bombardamentului german, trupele rusești au părăsit pozițiile și au trecut râul Siret, distrugând în urma lor podurile de la Ciuşlea și Cosmești.

Infanteria germană a ocupat pozițiile părăsite de ruși, spargând astfel frontul pe o lungime de aproximativ șapte kilometri. Echipajul Văscea-Gheorghiu a văzut acest pericol, a aterizat la Tecuci și a informat conducerea Marelui Cartier General (M.C.G.) român despre situația dificilă creată. Prin acțiunea lor, aviatorii au contribuit la oprirea ofensivei inamice, salvând frontul de la Mărășești.

ȘI CERUL BUBUIA

ticală sau panoramic. Deasupra Mărășeștiului patru-lau continuu cinci avioane românești (trei de recunoaștere și bombardament și două de vânătoare). Echipajele plecau în zbor deasupra frontului la ora cinci dimineața și se schimbau din trei în trei ore, astfel că spațiul aerian românesc era în permanență supravegheat până la ora 21.00.

Fotografie aeriană

Și aviatorii din aviația de recunoaștere au luptat cu mult curaj în zilele grele ale bătăliilor de la Mărăști și Mărășești. În timpul unei misiuni de patrulare deasupra liniilor, locotenentul Gheorghe Mihăilescu și sublocotenentul De Bentzmann din Escadrila N.1 au atacat un avion german de recunoaștere, pe care l-au avariat. Echipajul inamic a încercat o figură acrobatică pentru a scăpa de tirul tras de aviatorii noștri. Harta observatorului german a căzut în liniile române. Buletinul informativ nr. 74 al Armatei a 2-a române din 13 iulie 1917 preciza: „După harta scăpată de către un observator aerian inamic în liniile noastre, s-a stabilit în mod sigur dispozițiivul trupelor inamice în sectorul Băținești-Doaga”.

Un prizonier german, caporalul Ernst Schwarzböck din Regimentul 115 Infanterie, sublinia la interogatoriu eficacitatea bombardamentului aerian executat de aviatorii noștri asupra Dealului Cerdac: „Bombele lansate de avioanele românești au căzut asupra noastră și tranșeea s-a

prăbușit peste noi. Ne lipeam de fiecare ridicătură de pământ, schijele șuierau sinistru și răspândeau moartea printre cămarazii mei. O grupă întreagă care străbătea un șant vecin a fost nimicită într-o clipă. Apoi, au început să se reverse rafalele mitralierelor de bord și obuzele artileriei și cerul explodă și pământul se cutremură. Au apărut primele accese de nebunie și câțiva soldați au luat-o la fugă și s-au aruncat drept în mijlocul iadului de oțel arzător...”

Primul atac aerian cu rachete

Într-un raport din 26 iulie 1917 (toate datele din articol sunt pe stil vechi), generalul german Friedrich von Gerock, comandantul unui grup de armate (Corpul 8 Armată și Grupul Ruiz), recunoaștea curajul cu care s-au luptat trupele române și activitatea deosebită a aviației noastre: „Artileria română este foarte activă în atac. În mare parte, prin conlucrare cu aviația, printr-un foc puternic de bombardament de două ore, a

executat toate breșele chiar înainte de atac. Artileria noastră, față de prea marea activitate a aviației inamice, nu mai este capabilă de a reduce la tăcere bateriile inamice.”

În Raportul nr. 524 din 8 august 1917 întocmit de comandantul Grupului 2 Aeronautic Tecuci și trimis Comandamentului Armatei 1 române se arăta, printre altele: „Plutonierul t.r. [cu termen redus - V.A.] pilot Popescu Marin, din Escadrila N.11, în timp ce efectua o patrulare deasupra liniilor de la Mărășești, a întâlnit un avion de vânătoare german monoplace, foarte rapid. După o luptă aeriană care a fost urmărită de subsemnatul [maiorul av. Andrei Popovici - V.A.] cu ochii liberi și de toți piloții și observatorii de pe aerodrom și de trupele de pe front, aparatul german a fost doborât pe Valea Putnei către [satul - V.A.] Făurei. Pentru a recompensa această faptă de vitejie, am onoarea a propune a fi decorat.”

După-amiaza, pilotul Marin Popescu a plecat din nou în

Personal navigant, român și francez, din Escadrila F.7, Grupul 2 Aeronautic Tecuci

patrulare în sectorul Mărășești și „dinspre pozițiile germane, chiar foarte aproape de prima tranșee inamică, mi-a apărut un *dracken* [balon captiv – V.A.]. Am coborât în picaj și din liniile inamice artileria antiaeriană a deschis un foc năpraznic; tunurile de 105 mm își aruncau obuzele însă prea sus. M-am luat în primire și mitralierele antiaeriene, dar am continuat picajul. Am lansat o rachetă-fuzee franțuzească [„Le Prieur” – V.A.] de la aproximativ 140-150 m și am doborât balonul german, care a luat foc și a făcut explozie. Era prima mea victorie în care am folosit această armă.”

Așadar, pilotul Marin Popescu din Escadrila N.11 obținuse pentru prima dată în istoria aviației române o victorie aeriană folosind o rachetă tip aer-aer. A continuat să utilizeze această nouă armă împotriva unor obiective de la sol, atacând un tren cu muniții aflat în staționare în gara din Focșani, efectul fiind devastator. Vagoanele au sărit în aer, producând mari pagube gării și depozitelor din jur. Prin Înaltul Decret Regal nr. 1591/1918, plutonierul t.r. Marin Popescu a primit medalia „Bărbăție și credință” cu spade clasa I; ulterior, a fost decorat și cu „Virtutea Militară” cu spade clasa I.

Avion austro-ungar Hansa Brandenburg

În ziua de 10 august 1917, trupele germane au ocupat Dealul Coșna, amenințând să spargă frontul și să înainteze spre interiorul Moldovei. În fața acestei situații critice, Comandamentul Corpului 4 Armată a ordonat cavaleriștilor Diviziei 1 să atace descălecat pozițiile inamice. Călăreții noștri au luat cu asalt pantele dealului de două ori, fiind respinși de fiecare dată cu pierderi grele. Când se pregăteau pentru un nou atac cavaleriștii au văzut zburând deasupra frontului un avion cu cocarde tricolore pe aripi. Capitanul aviator Mircea Zorileanu, din Escadrila de recunoaștere și bombardament F.2, aflând de situațiunea grea în care se aflau cavaleriștii în sectorul Poiana lui Boboc și Dealul Coșna, îmi aduce la cunoștință că vrea să zboare deasupra lor să-i îmbărbăteze. Venit în aviațiune din arma cavaleriei, fără a pregeta nici o clipă, fiind cuprins de un elan înflăcărat și de un simțământ cavaleresc de armă, a plecat în zbor să-și ajute camarazii.”

La atac, cu aviația înainte!

Echipajul format din capitanul pilot Mircea Zorileanu și locotenentul observator Constantin Gonta aflat la bordul avionului F.40 nr. 2785 a survolat pozițiile inamice, apoi a coborât până la câțiva zeci de metri de sol, fără să se gândească la consecințe. Capitanul Mircea Zorileanu zbura deasupra cavaleriștilor și, reducând turația motorului pentru a estompa zgomotul, a strigat cu toată puterea: „Ura! Înainte băieți! Trăiască cavaleria!”. Apoi a lansat cele opt bombe „Gros” asupra poziției germanilor, în timp ce locotenentul Constantin Gonta seceră cu mitraliera de bord

infanteriștii inamici din prima tranșee. Li s-au adăugat încă trei avioane comandate de căpitanul av. Panait Cholet, cavalerist și el la origine. În urma atacului escadrilei, un „Ura” izbucni din mii de piepturi și „cavaleriștii, având în avangardă aviațiunea, au atacat cu o forță nemaivăzută până atunci. Atacul dat de trupa și ofițerii Diviziei 1 cavalerie ce i-am însoțit a fost ceva delirant, luptând cu cea mai mare însuflețire. Au pierit însă mulți dintre ei, inamicul fiind numeros, dar au învins până la urmă”, nota într-un raport comandantul Escadrilei F.2, căpitanul aviator Panait Cholet.

În ziua de 10 august 1917, personalul navigant din Grupul 1 aeronautic, din care făcea parte și Escadrila F.2, a îndeplinit 38 de misiuni de luptă. Pentru acel timp era foarte mult. Buletinul de informații al M.C.G. român consemna: „Aviația a făcut de la începutul războiului servicii imense, iar locul pe care-l joacă în războiul modern această a cincea armă întrece cu mult așteptările. Superioritatea aeriană realizată de aviatorii noștri din toate escadrilele are un mare rol în desfășurarea operațiunilor, venind în sprijinul infanteriei și artileriei. S-au transmis din aer informațiuni privind mișcări de trupe inamice, concentrarea rezervelor, s-au fotografiat aerodromurile și bateriile inamice, contrabătute de artileria noastră, ca urmare a dirijării tragerilor din aeroplan. Aviatorii noștri au fost în comunicațiune permanentă cu comandamentele terestre, indicând în orice moment progresul sau oprirea valurilor de asalt. Luptele aeriene și reușitele aviatorilor de la vânătoare au însuflețit mult trupele noastre aflate în ofensivă.”

Un aparat Nieuport 16 cu rachete „Le Priœur”

Plecat în ziua de 13 august 1917 într-o misiune de fotografie în sectorul Soveja-Răchitașul-Culmea Tulnicilor, echipajul din Escadrila F.6, format din plutonierul pilot Nae Cicei și sublocomotenentul observator Gheorghe Stâlpeanu, aflat la bordul avionului F.40 nr. 3.238, numit „Michiduță”, în timp ce fotografia liniile inamice, a fost atacat de trei avioane austro-ungare de tip Hansa Brandenburg C.I. Fără să-și piardă cumpătul, pilotul Cicei a manevrat perfect Farman-ul, încât observatorul Stâlpeanu a tras cu mitraliera de bord Hotchkiss, avariind grav două avioane inamice, iar pe al

treilea l-a doborât în flăcări. Pentru curajul dovedit în luptă, sublocomotenentul Gh. Stâlpeanu a fost decorat prin Înaltul Decret Regal nr. 677 din 23 martie 1918 cu Ordinul „Mihai Viteazul” clasa a III-a.

În timpul marilor bătălii de la Mărăști și Mărășești, activitatea aviatorilor români a fost remarcată chiar de inamicii noștri. Astfel, generalul Franz von Rohr, comandantul Armatei I austro-ungare, referindu-se la înfrângerile suferite la Mărăști de trupele aflate sub comanda sa, menționa că una dintre cauzele acestei înfrângeri „a fost o admirabilă cooperare între infanteria, artileria și aviația inamică.” ■

Tun anti-aerian de 75 mm francezesc, tip Puteaux, folosit în timpul misiunilor aeriene din vara lui 1917

LA IASI, PRINTRE EROI ȘI SPECULANȚI

IOAN LĂCUSTĂ

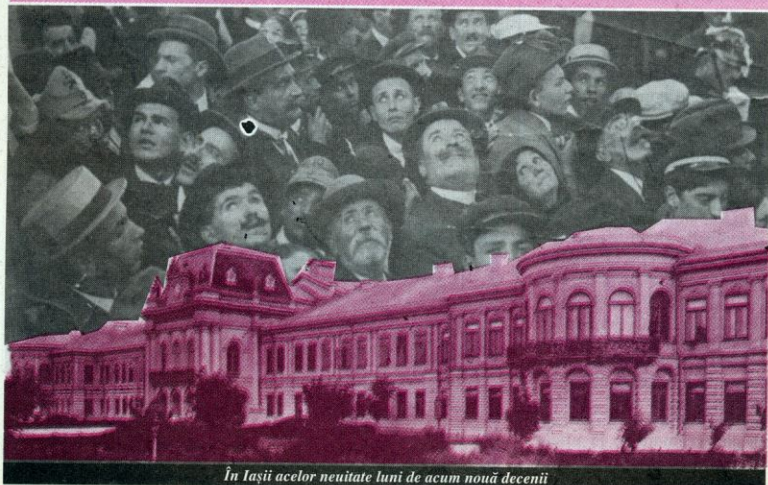
– Continuă, sublocotenente. Ai ce povesti, doar...

Regele mai mult șoptise îndemnul. Își întări spusele cu o ușoară înclinare a capului și cu același zâmbet întrebător care-l însoțise mai tot timpul dejunului. Drăgușanu zâmbi și el, incurcat. Îi relatase suveranului și celor câtorva invitați la dejunul, pe sfârșite acum, aproape toată aventura sa. Cum se înrolase voluntar în armata franceză. Cum ajunsese la aviație. Cum își luase zborul în zorii zilei de 5 iulie cu biplanul de la Salonic. Trecuse pe la orele șapte deasupra Bucureștilor. Lansase manifeste și fusese atacat de antiaeriana inamicului. Virase spre Constanța, unde lansase iarăși manifeste. Pe la unsprezece jumătate aterizase la Kolunskaa, în Basarabia, la nord de Bolgrad. Făcuse în zbor 860 de kilometri în aproape opt ore. „Cel mai frumos raid executat de la începutul războiului“, avea să scrie în Anexa sa, la 20 iulie 1917, Buletinul de informațiuni al Marelui Cuartier General. Biroul Informațiunilor.

– Am să vă mai rețin, Maiestate, cu o întâmplare de pe frontul francez. Era pe vremea când luptam la...

N. Iorga, martor la cele relatate de sublocotenentul Marcel Drăgușanu, avea să consemneze, la 15 iulie 1917, în memoriile sale: „Luptând în Franța, a pus tricolorul nostru în fruntea detașamentului său. Ar fi rănit pe un ofițer superior cu cască austriacă și acesta a căzut prins. Chemat lângă muribund, acesta i-a spus românește că e român și că nu-i pare rău că moare, înțelegând din prezența lui că România, deși neutră, e totuși pentru Înțelegere. Ofițerul deplângea soarta românilor care au să se lupte frate cu frate. Nu se face unitatea unui popor, i-a spus regele, până nu se luptă frate cu frate. Așa a fost cu Italia, cu Germania însăși. Și cum celălalt continua, enumerând tragediile la care erau supuși, regele a adaus:

– Între cei ce se luptă cu frații lor, mă uiti pe mine...”

În Iași acesor neuitate luni de acum nouă decenii

La nouă decenii de la evenimentele din vara lui 1917, evocăm lumea de atunci dintr-o perspectivă mai puțin abordată în istoriografie sau în publicistica istorică: viața cotidiană în Iași deveniți, de la sfârșitul lui noiembrie 1916, Capitala României libere.

În cea de-a opta lună (datele sunt pe stil vechi) de când familia regală, guvernul, Parlamentul, autoritățile centrale și o bună parte din populația civilă se retrăseseră în Iași, orașul, supraaglomerat, era un furnicar. Refugiații nu fuseseră primiți chiar cu mare entuziasm. N. Iorga avea să remarce „această neconțință înbulzire a unor oameni necunoscuți și nesimpatizați, care, pe lângă aceasta, erau adesea de o pretenție ce putea în adevăr să indigneze și uneori de o brutalitate deosebită.” Casele, notează istoricul, „se închideau, părăsindu-se odăile uzurpate [...] Era o atmosferă pestilențială, de te înăbușeai.”

C. Argetoianu surprinde și el atmosfera psihologică creată de invazia celor veniți de peste Milcov. „S-a vorbit mult și s-a scris chiar asupra lipsei de bunăvoință cu care am fost primiți la Iași. E indiscutabil că moldovenii în general și ieșenii în particular ne-au socotit pe noi, refugiații din Muntenia, ca o pacoste — și era natural să fie așa, fiindcă sosirea noastră la Iași, mai ales, a luat forma și aspectele unei adevărate invazii.”

Când lucrurile „s-au mai aranjat”, ieșenii au prins a se acomoda cu noii veniți. De acceptat însă nu i-au acceptat pe deplin niciodată. De aici și tonul publicațiilor de atunci. Cele scoase de gazetarii bucureșteni sau ale guvernului (*Neamul Românesc*, al lui

Regina Maria și prințul Nicolae la o manifestare pentru orfanii de război

Iorga; *Mișcarea*, oficios liberal; *România*, al Marelui Cartier General) căutau să ignore animozitățile cotidiene. Celelalte, ale ieșenilor (*Opinia*, *Ecoul Moldovei*), ale opoziției (*Evenimentul*, *takist*), ori de alte orientări (*Acțiunea română sau Viitorul țării*), accentuau uneori aspectele negative ale conviețuirii cu cei retrași din teritoriile ocupate.

Totuși, viața în Iași căpătase ritmuri oarecum stabile. Autoritățile se instalaseră și funcționau. Regele își avea reședința pe strada Lăpușeanu, în palatul unde locuise Cuza Vodă. Mergea să dejeneze însă la palatul Dumitrache Cantacuzino Pașcanu, la începutul străzii Carol, unde locuiau regina cu altelele regale. *Barbu Știrbey* își amenajase o casă la Copou, *Ionel Brătianu* locuia în casele Ralet, pe strada Las-căr Catargiu. Iorga și *Take Ionescu* împărțeau aceeași casă, în Păcurari. *V.G. Morțun*, președintele Camerei, era găzduit la Mitropolie și dădea anunțuri prin ziare că își caută „casă cu 4-5 camere de stăpâni, 2 camere pentru servitori.” Tot la

Mitropolie erau Casa Bisericii și Casa Școalelor.

Ministerele erau răspândite pe la Universitate (Instrucție), Banca Moldova (Agricultură), Camera de Comerț, din strada Golia (Industria). Administrația Financiară era pe Ștefan cel Mare (casele Kahane). Marele Cartier General se stabilise la Universitate. Cartierul rusesc era la Hotelul Continental și la Școala Normală de Fete. Trupe rusești erau încartiruite la Socola. Crucea Roșie, secția Prizonieri de Război, se afla pe strada 40 de Sfinți.

Pe aceeași stradă, în casa dr. *George Bogdan*, locuia generalul *Berthelot*, șeful Mișunii Militare Franceze. Rubicondul mesager al Franței era întâmpinat cu ovații când trecea pe străzile Iașilor în zgomotoasa sa mașină. „Brișca lui taica *Bertălu*” era un barometru sigur al mersului frontului. Când generalul, jovial, în picioare, saluta în stânga și în dreapta, lucrurile evoluau bine. Când, dimpotrivă, în-cruntat nu vedea pe nimeni, era semn rău.

Inima orașului bătea în Piața Unirii. „Suferința noas-

tră toată – scria Grigore Trancu-Iași, om politic liberal, apoi național-fărănist – se concentra în Piața Unirii. Acolo era așa-numita «Urlătoare». Acolo erau toate veștile din întreaga Țară Românească. În Piața Unirii se adunau refugiații, în Piața Unirii se așteptau toate noutățile, se citeau comunicatele oficiale, se petreceau toate evenimentele.”

Viața politică a verii anului 1917 este marcată de criza guvernamentală. „Guvernul de colaborare”, format în decembrie 1916, din liberali și conservatori-democrați, se afla în disensiuni încă din primele sale zile. „Atunci – nota G.G. Mărzescu, ministrul Agriculturii și Domeniilor – s-a început din partea conservatorilor tot soiul de uneltiri pentru a slăbi autoritatea lui Brătianu și a asigura o situațiune precumpănitoare Partidului Conservator sau influențelor conservatoare.”

La mijlocul lui iunie, miniștrii de stat liberali M. Pherekyde și Em. Costinescu părăsiseră cabinetul. După îndelungate tratative, I.I.C.

Brătianu acceptă să prezideze o nouă formațiune cu Take Ionescu ministru fără portofoliu (vicepreședinte), Nicolae Titulescu (Finanțe), Barbu Ștefănescu-Delavrancea (Comerț) ș.a.

Dar nu atât cronică politică îi preocupă pe ieșeni, cât mai ales evoluția frontului. După o trâmbitată ofensivă rusească în Galiția (18 iunie), frontul este strâpuns de armatele Centralilor. Soldații ruși, instigați de agitatorii bolșevici, refuză să mai lupte. Atitudinea lor produce panică în rândul autorităților române. Tensiunea surdă își face loc între români și Aliați. Francezii presează pentru declanșarea ofensivei de către români. Mai mult, la o recepție de ziua națională a Franței, 1/14 iulie, contele Saint-Aulaire, ministrul Franței (Legăția se instalase în localul Conservatorului de Muzică), elogiază eroismul aliatului rus. Între oficialități se afla, notează Saint-Aulaire, și „secretarul general al Comitetului de soldați” revoluționari ruși. Acesta vorbise cu patos, „plin

de credință în victorie”. Diplomatul francez mărturiște că „nu puteam să-i las monopolul credinței revoluționare.” Și atunci improvizează un avântat discurs în care elogiază noua frăție de arme franco-rusă... revoluționară. „Cei care se îndoiesc nu au decât să se lămurească ascultând tunul din Galiția, care în acest moment vără în capul cel tare al austro-germanilor idei juste asupra adevăratului caracter al revoluției ruse pe singura cale pe care se poate pătrunde.”

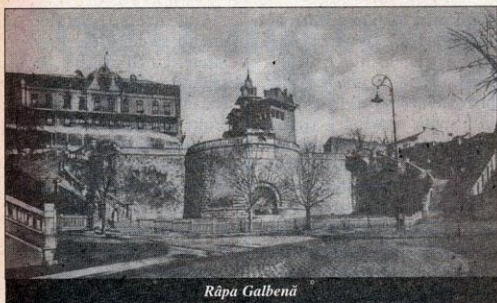
Peste ani, în memoriile sale, Saint-Aulaire avea să recunoască: „Nu credeam nici un cuvânt din ceea ce spuneam și știam că tunul din Galiția tăcea într-o rușinoasă derută.”

Pentru ieșeni mai stresante decât problemele privind soarta frontului erau cele privind viața de zi cu zi. Alimentele de bază erau raționalizate. Zahăr se dădea 350 grame pe lună. Carnea se putea consuma doar duminică. Totuși, la Cartierul General al Etapelor și la Curtea Superioară Marțială, din localul Primăriei, scria *Evenimentul*, joi 27 iulie 1917 „soldații au adus peste 200 kilograme carne grasă și frumoasă.” Gheața lipsește în spitale „pentru calmarea bolnavilor de tifos exantematic. În schimb – constată *Opinia* din 6 iulie – la Marele Cartier General nu se poate masă fără înghețată.”

Pentru a reglementa cât de cât distribuirea alimentelor, Primăria a înființat „debite comunale”. Rezultatele au fost oarecum satisfăcătoare, notează istoricul ieșean N.A. Bogdan (citată de I. Agrigoroaie, *Iașii 1916-1918*, Iași, 1998). „Dar numai puțină lume putea să profite de ele, căci ceea ce încă nu se văzuse în Țara Românească de când

Actori care au jucat la Iași în stagiunea 1917-1918: Edgar Istraty, Umberto Pessione, V. Rabega, A. Costescu-Duca, R. Vrăbiescu, Elena Drăgulinescu-Stinghe, Al. Mavrod, G. Niculescu-Basu

Râpa Galbenă

a fost zidită de întemeietorii săi, debitele acestea creară așa-zisa *coadă*, adică așezarea pe două rânduri a tuturor celor ce doreau să cumpere ceva.“ Apărută în vremurile de restriște ale refugiului ieșean, coada avea să facă de atunci îndelungă carieră, însoțindu-i pe români în tot veacul al XX-lea...

În 1917, cozile erau mai ales în Hala ieșeană. Lumea, scria *Opinia* din 26 iulie, „vine pe la 6 dimineța. Domnii funcționari își fac apariția la 8 jumătate. Până își aranjează cele necesare mai trece o jumătate de oră.“ Pentru zahăr, solicitanții „stau de la două noaptea și adorm lângă depozite.“

În toată austeritatea se face și risipă. *Opinia* notează că s-au aruncat în Bahlui 3-4.000 kg morun și nisetrul, „ce fusese puse de-o parte pentru simandicoși. Funcționarii l-au ținut așa de bine, că au trebuit să-l arunce în baltă.“

Sunt 42 cișmele cu apă adusă de la Cîric, nepotabilă; pentru consum trebuie fiartă. Mizeria domnește pe mai toate străzile. „Se ordonează sub cutare pedeapsă – arată *Ecoul Moldovei* din 3 iulie – curățirea latrinelor și populația se plânge că necurătenia o înăbușă, fiindcă vîdanjele Comu-

nei nu-și fac datoria.“ De aici neobișnuita proliferare a muștelor. „Ca să bei un pahar de ceai – constată *Opinia* din 15 iulie – trebuie să acoperi paharul cu palma mâinii și în clipa când sorbi ai și căzut muștele în el.“ Se încearcă stăpînirea lor cu „hârtii arsenicate aduse din Rusia.“ Prof. dr. Gh. Marinescu publică în *Acțiunea română* un ciclu de sfaturi intitulate *Lupta contra muștelor*. „Cantitatea peste măsură de mare a muștelor în momentul de față – notează savantul, la 2 iulie – ne dă măsura cauzelor numeroase și cantității de mizerie care trebuie să existe în oraș, fie la periferia lui.“

„Speculanții – scrie *Acțiunea română* din 9 iulie – au transformat în codru marile noastre orașe și piețele noastre

publice în nasul autorităților.“ Laptele se vinde la negru cu 3 lei litrul. Se traficează bonurile de carne: un bon costă 2 lei, iar carnea 2,50 lei. *Opinia* scrie că „se adusesse vreo 2.000 kilo scrumbii, absolut proaspete și frumoase.“ Tot stocul „a fost vîndut unui negustor pe preț de 2,70 kilo.“ Acesta le-a revîndut „cu puțin oțet și ceapă, la un preț de 5,20 lei kilo.“

Se face speculă și cu devize, respectiv cu ruble. Cursul rublei era de 2,66 lei. Băncile nu puteau vinde mai mult de 500 ruble. Mulți funcționari sau particulari, notează N.A. Bogdan, sub pretext că se refugiază din Iași, obțineau „misiuni, salarii, diurne, speze de reprezentare și alte diferite sinecure sub bizare denumiri“, în ruble. Plecau apoi la Chișinău sau Odessa, unde „schimbau devizele în hârtie-monetă românească, la care dobândeau foloase îndoit și întreite decât îi se căveneau și... după 24 de ceasuri se îmbarcau într-un alt tren“, întorcându-se la Iași. „Astfel de indivizi – continuă autorul – au ajuns azi în rangurile cele mai înalte ale societății românești.“

În toată această forfotă cotidiană de pe străzile orașului,

Imagine dintr-un depozit de lemne

circulația automobilelor constituie un permanent pericol. Se circula cu viteze amețitoare, de peste 20 km la oră! Accidentele se țin lanț. Comandamentul Militar și Prefectura Iașilor emit la 12 iulie o ordonanță, publicată de *Evenimentul*, prin care reglementează „viteza maximă de 12 km.”

Se fură „ca în codru”, constată *Opinia*: găini, paltoane, butoaie cu vin, pantaloni, veselă ș.a. În Hală, unii comercianți îi dispar 12.000 lei; „doi bandiți” atacă pe strada Gării un funcționar de la o casă de schimb și-i iau 16.000 lei; unii subofițeri de manutanță i se sustrag „350 lei în bilete de bancă, două bilete de cumpărare a unui armăsar și a unei iepe, facturi, delegații și ordine de serviciu.” Un pun-gaș „bine îmbrăcat” buzunărea lumea „care se grămădea să ajungă pe vânzătorii de ziare din Piața Cuza Vodă.” Dintr-o bijuterie de pe strada Cuza Vodă, „alătura de Biuroul Încartiruirii al Marelui Cartier”, dispar obiecte prețioase, între care și „un ceas al principesei Elisabeta”; sunt descoperite de un gropar într-un mormânt din Cimitirul Eternitatea.

Declanșarea ofensivei este primită cu bucurie și speranțe de public. „Un număr foarte mare de ofițeri și grade inferioare de la partea sedentară – anunță *Vestea Nouă* din Roman – cer zilnic să fie trecuți la armata ce operează pe front. Faptul acesta arată într-un chip nu se poate mai grăitor moralul înălțat care stăpânește armata română.” Din îndepărtata Siberie, din lagărul de prizonieri de la Pongoma, soldatul ardelean Augustin Roșianu îi scrie ministrului de Război, Vintilă Brătianu, prin intermediul

publicației *România Mare*, ce apărea la Kiev, „foaie a voluntarilor români din Ardeal”, cerându-i să fie eliberat „din prizonierat și să mă lase a veni în armata română [...] Am adunat 75 ruble și din acestea de bună voia mea dau 50 ruble împrumut statului Românesc.”

În iulie 1917, se strânsează 90 milioane lei din subscrierile românilor, de la rege și până la oamenii satelor, pentru împrumutul de război...

Spitalele ieșene și serviciul Sanitar al orașului fac cu greu față valului de răniți care vin de pe front. Funcționau peste 30 spitale, infirmerii, triaje. Dintre cei 12 medici care au lucrat la triajul din gara Iașilor, 11 au murit. Serviciul Salvării avea 6 automobile și mai multe trăsură. Serviciul, notează N.A. Bogdan, „era gratuit, afară când se cerea o trăsură cu tot confortul închipuit, când se plătea o taxă oarecare.”

Evenimentul consemnează emoționante gesturi de respect. „Pe strada Toma Cosma treceau trei soldați invalizi, tustrei cu picioarele tăiate, ținându-se în cârje. Un colonel de-al nostru s-a oprit în fața lor și i-a salutat cu toate onorurile. Bravii soldați, sfioși, au răspuns cum au putut, dat fiind starea în care se aflau.”

Cimitirele orașului se umplu zi de zi de noi mor-minte. La Sf. Vasile, pe Șoseaua Voinești, pe strada T. Neculai, în cimitirul israelit, în cripte individuale sau în gropi comune, își dorm șomnul de veci cei căzuți pentru ideaurile reîntregirii neamului. Municipalitatea prevede chiar extinderea spațiului pentru locurile de veci de la Eternitatea.

„Vizitarea Cimitirului Eternitatea – scrie *Mișcarea* din 24 iunie – adaugă la tristețea obișnuită a conștiinței nestatorniciei lucrurilor, frumusețea jertfelor nobile și aspectul înălțător al eroismelor cari înalță, cari ridică sufletele la măreția satisfacțiilor ce trec dincolo de o mărginită viață de om.”

Generațiile viitoare vor vedea, continuă ziarul amintit, „cei de azi și cei de mâine și cei de totdeauna, în Iașul pribegiei, în Iașul păstrător al atâtor amintiri ce cinstesc un neam, și monumentele funerare care ne-au făcut să plângem, dar care în același timp ne-au făcut să sperăm în trăinicia noastră și în desăvârșirea visurilor mari. Cimitirele din Iași vor fi pedestalele de mândrie ale României de mâine!” ■

Sală de mese într-un spital de campanie

CRUCI, HOTARE ȘI BARIERE ÎN VECHIUL BUCUREȘTI

Suprafața Bucureștilor în veacul al XV-lea se poate reconstitui doar pe cale arheologică. Orașul ocupa în special partea stângă a râului Dâmbovița, în perimetrul înscris astăzi de Piața Splaiului (fosta Operetă), spitalul Colțea și podul Șerban Vodă, având în centru Curtea domnească.

În prima jumătate a secolului al XVI-lea suprafața orașului s-a mărit, extinzându-se tot pe partea stângă a râului. Întinderea Bucureștilor este destul de vag și incomplet amintită într-un hrisov de la Matei Basarab, din 6 septembrie 1636, care menționează prima delimitare a orașului cunoscută până astăzi, și anume aceea înfăptuită de Mircea Ciobanul (1545-1552; 1553-1554; 1558-1559). Această primă hotărnicie a orașului se referea numai la marginile moșiei Bucureștilor dinspre satul Văcărești. Este de presupus că atunci era una dintre direcțiile principale de extindere a orașului, care cuprindea: vatra și pământurile înconjurătoare, ce se prelungeau spre sud și sud-vest cu mult peste dealurile din dreapta Dâmboviței, până la hotarul moșiei Jilava și Măgurele, la nord și nord-est până la râul Colentina, iar spre vest până la satul Lupești al mănăstirii Sf. Troiță (Radu Vodă), în apropiere de ciutăria domnească.

Vedere generală a Bucureștilor

IONEL ZĂNESCU

Documentul emis de Matei Basarab (1632-1654), deja amintit, restabilește, vechiul hotar al Bucureștilor dinspre Văcărești și le întărește orașenilor de aici moșiile, viile și livezile, încălcate de Sava, fiul lui Negre din Văcărești. În hrisov se menționează că „hotarele cele bătrâne de sus” au „fost puse de Mircea voievod”, iar la „hotarul de în luncă” pietrele datau din „zilele răposatului Radul voievod în anul 7120 (1611-1612) cum au fost cu direptate”. Vinovat de mutarea pietrelor de hotar se făcea Sava, care „au mutat hotarul”.

Despre o altă piatră de hotar, tot pe malul drept al

Dâmboviței, vorbește documentul din 22 august 1662, din vremea lui Grigore I Ghica (1660-1664). Piatra (care de fapt era o cruce) se afla la marginea Mahalalei Calicilor, pe unde trecea Podul Calicilor, importantă cale de legătură a orașului cu Oltenia, drum cunoscut și sub numele de „calea Mehedinților”. Prin documentul respectiv, domnitorul întărea mănăstirii Mihai Vodă tot terenul din hotarul Lupeștilor.

La scurt timp, hrisovul lui Antonie Vodă (1669-1672), din 11 mai 1669, menționa și el, în aceeași zonă, existența unei cruci a lui Alexandru Vodă, care era mai mare, ceea ce ne face să credem că mai

existau astfel de pietre la marginea Mahalalei Calicilor. Se pare, după opinia lui Dionisie Fotino, autorul lucrării *Istoria Daciei*, că această cruce a fost așezată de Alexandru Vodă Mircea (1568-1574; 1574-1577), ziditorul mănăstirii Sf. Troiță, în cinstea victoriei asupra rivalului său Vintilă Vodă (1574), înscăunat în București de Ioan Vodă cel Cumplit (1572-1574), în mai 1574. Ulterior, pe locul acestei cruci doctorul Spirea Hristofi a ridicat biserica Spirea Veche.

Tot pe vechiul drum al Mehedinților sau Craiovei existau și alte cruci. Harta austriacă manuscrisă din 1790-1791 însemna în zona respectivă

nouă cruci. Multe, dintre cele mai vechi, pieriseră, desigur, încă dinainte de acea dată. Fără îndoială că unele erau obișnuitele cruci de răspântie, purtătoare de pomelnice și ridicate lângă vreo fântână de ziditorii lor. Altele mai mici erau însă cruci de hotar.

Extindere fără autorizație

Creșterea populației bucureștene a dus inevitabil la extinderea orașului, uneori fără știrea domniei sau a organelor administrative. O anafora din 3 iunie 1766, scrisă de doi slujbași ai domniei – Ianache fost clucer de arie și Dumitrache al doilea logofăt –, înștiințează despre investigațiile ce au fost făcute pentru depistarea celor care au distrus pietrele de hotar și au intrat cu forța pe un teren din moșia Mitropoliei. Fiind chestionați martori mai în vârstă, s-a ajuns la concluzia că pietrele au dispărut în timpul războiului austro-ruso-turc din anii 1735-1739, când, profitând de conflict, mai mulți locuitori din oraș le-au distrus și au ridicat case de locuit, pe care le-au înconjurat cu livezi și vii. Este singurul document care relatează o astfel de fapt în epoca de care ne ocupăm.

Din descrierile contemporane, se pot reconstitui cu aproximație marginile și întinderea orașului până la mijlocul secolului al XVII-lea. La nord, hotarul

Intr-un hrisov de la Matei Basarab (aici într-o stampă contemporană), din 6 septembrie 1636, se menționează prima delimitare a orașului

Bucureștilor pornea de lângă lacul și grădina ce aparținea, în cea de a doua jumătate a veacului, neguțatorului Gheorghe Dura (actualul Cismigiu; *Magazin istoric*, nr. 7/2005) și o lua spre est, prin proprietățile mănăstirilor Radu Vodă și Snagov. În partea de est, orașul mergea până la locul unde s-a zidit biserica cu Sfinți, de pe vechiul pod al Târgului de Afară (Calea Moșilor), apoi se mărginea cu proprietățile mănăstirii Stelea Spătarul, o lua pe lângă biserica Sf. Vineri, ridicată în

1644-1645 de aga Niță, ca apoi să se oprească în dreptul viitoarei biserici Olteni (construită înainte de 1696). La acea dată populația orașului număra aproximativ 20.000 locuitori.

În a doua jumătate a veacului al XVII-lea și începutul celui următor, Bucureștii s-au extins. La nord, hotarul pornea de la mahalaua Popa Stoica (Brezoianu) și urca spre Săririndar (Cercul Militar), după care cobora pe malul drept al Dâmboviței, unde s-au înființat mahalale noi, în jurul mănăstirilor Sf. Spiridon Vechi, Mihai Vodă și Sf. Apostoli. Linia de hotar mergea pe lângă proprietățile boierilor Brăiloiu și Ducești, prin apropierea Mitropoliei și mănăstirii Sf. Ecaterina, unde boierii Brâncoveni își aveau moșile din jurul bisericii Sfinților de pe podul Târgului de Afară, urcând spre nord până la proprietățile boierilor Mogoșești și ajungând din nou la mahalaua Popii Stoica.

Ocolul Capitalei în patru ceasuri

În secolul al XVIII-lea, extinderea orașului s-a făcut mai ales în lungul podului Mogoșoaii și în jurul noilor biserici și mănăstiri, hanuri și case boierești, ridicate pe marginea vetrei orașului.

Cel mai vechi plan al orașului, din 1770, ne arată că limita de sud se întindea până la jumătatea distanței dintre albia Dâmboviței și

Casă tipică pentru mahalaua bucureșteană

dealurile de la marginea luncii. Dincolo de Dealul Mitropoliei nu erau așezări. În schimb, de-a lungul Podului Beilicului (Calea Șerban Vodă), ele se întindeau până aproape de dealul unde erau mahalalele Tabacilor și Broștenilor. Spre răsărit, orașul mergea de-a lungul Târgului de Afară, până la oborul de vite (bariera Moșilor), pe la bisericile Olari și Negustori. Tot aici se ridicau case și pe ulița Vergului, dincolo de biserica Lucaci.

La nord, Podul Mogoșoaiei sau Calea Brașovului s-a întins până în 1730, nu mai departe de Puțul cu Zale, ce se afla lângă biserica Crețulescu, clădită în 1722 la marginea târgului, de către Iordache Crețulescu și soția lui Safta, fiica lui Constantin Brâncoveanu. După 20 de ani, pe la 1750, aflăm că pe Livedea Văcărescului, grădina Episcopiei și Ateneul de azi, erau modeste căsuțe de negustori și meseriași.

În 1818, când domnița Ralu, fiica lui Ioan vodă Caragea (1812-1818), deschidea teatrul de la Cișmeaua Roșie (*Magazin istoric*, nr. 12/2003), situat cu 200 m nord de Athénée Palace, Podul Mogoșoaiei se întindea până aici. Cișmeaua Roșie, cum ne arată izvoarele, se afla la marginea de nord a orașului și servea țăranilor care veneau în oraș, la popasul lor făcut la bariera târgului. În sfârșit, pe la

Ioan vodă Caragea (1812-1818), cel care a deschis teatrul de la Cișmeaua Roșie (portret în ulei)

1830, Podul se întindea până în Piața Victoriei de azi, unde se va amenaja o piață. Spre vest, orașul mergea dincolo de lacul lui Dura neguțătorul, atingând zona dealului lui Mihai Vodă.

La 1773 existau în București 67 mahalale; iar în 1798, 80, grupate pe cinci mari plase: Târgului, Gorgani, Broșteni, Târgul de Afară și Podul Mogoșoaia. În 1807, orașul era organizat pe „despărțăminte”, numite culori sau boiele (roșie, verde, neagră, galbenă și albastră), conduse de comisari și pristavi.

Controlul străinilor

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, pe lângă marele agă, care avea și atribuții de natură administrativă asupra populației bucureștene, ia ființă o nouă dregătorie, cea a marelui spătar. Acesta se bucura de drepturi egale cu ale marelui agă, în principal ocupându-se de securitatea orașenilor prin străjile care erau stabilite la ieșirile din oraș și pe poduri, prevenirea incendiilor, luminarea principalelor străzi, controlul persoanelor străine în trecere prin oraș, îndeplinirea poruncilor domnești relative la circulația mărfurilor și la vămi etc. Dacă marele agă răspundea de centrul Capitalei, marelui spătar îi reveneau mahalalele și barierele orașului.

În 1794, ia ființă vornicia obștilor, care avea ca sarcină strângerea dărilor de la orașeni, alcătuirea catagrafiei bucureștenilor, precum și controlul circulației străinilor prin oraș. La începutul secolului al XIX-lea, s-a încercat să se stăvilească creșterea

populației prin interzicerea așezării aici a elementelor provenite din mediul rural, fără însă a reuși, din cauza practicării pe scară largă a abuzurilor, dar și a numeroaselor încercări frauduloase de a se intra în oraș.

La margine de București

În preajma Revoluției de la 1821, în timpul domniei lui Alexandru Suțu (1801-1802; 1806-1812; 1818-1821), prin măsuri administrative adoptate temporar în vremea războiului ruso-turc din 1802-1812, când funcționase un comitet de poliție, s-au înființat epistășiile de mahalale (1820). Cei care făceau parte din aceste epistășii trebuia să supravegheze intrarea și ieșirea tuturor persoanelor din oraș, să stărpească hoțiile, să stingă incendiile inerente unui centru urban atât de aglomerat și cu locuințe construite din materiale ușor inflamabile.

Crearea poliției a iritat pe marele agă, care-și vedea stingerile atribuțiile. Instituția s-a desființat în 1812, pentru a reapare în 1820 sub denumirea de Casa poliției.

Securitatea locuitorilor a fost garantată prin stârpirea cetelor de hoți, haiduci și tâlhari care operau în voie mai ales prin mahalale, fiind înțeleși adesea chiar cu autoritățile administrative. În același scop s-au înființat posturi fixe de strajă la marginea orașului și pe principalele ulițe, iar din 1814 a fost introdus iluminatul cu lumânări de seu, cu felinare fixe (fânare), însă numai pe Podul Mogoșoaiei, la fiecare șapte case. Aspre măsuri au fost luate odată cu domniile lui Alexandru

Alexandru Moruzi a fost aspru cu cei care hoinăreau pe străzi

Moruzi (1793-1796; 1799-1801). Astfel, prin pitacul din 27 martie 1796, vodă Moruzi poruncește „vătășeilor mahalalelor și căpitănilor de la marginea Bucureștilor” ca pe cel dovedit a intra în oraș fără o treabă anume „de îndată să-l bage la temniță și fără de nici o judecată să-l ție pe timp de un an, mângâindu-l și cu 50 lovituri la șezut”.

Problema străinilor a fost la rândul ei rezolvată de Ioan vodă Caragea (1812-1818), prin pitacul din aprilie 1812, când la Agia (Poliția) Bucureștilor ia ființă o „canțelarie a străinilor”. Tot în pitac se prevedea ca vel-aga să dea poruncă proprietarilor de hanuri, ca aceștia să infor-

meze Agia de mișcările străinilor.

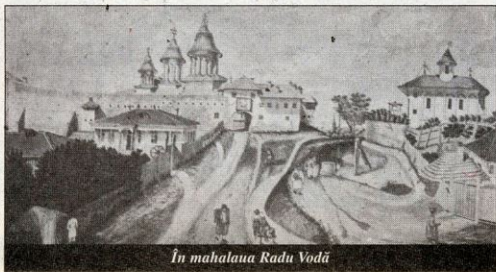
În urma cercetărilor făcute ulterior, s-a dovedit că hangii nu duc la îndeplinire cele poruncite; în consecință, se emite o nouă înștiințare, a cărei nerespectare putea avea urmări dintre cele mai neplăcute. Hangiul care nu respecta porunca risca să-și vadă hanul închis și să primească o amendă de 5 galbeni, „în același timp mângâindu-l și la partea moale a trupului cu 75 de lovituri”.

Bilet de intrare

Între anii 1822-1848, orașul își continuă procesul de extindere, deși administrația se străduie să limiteze creșterea teritorială a Bucureștilor. Barierele pe care le fixează legiurile regulamentare au tocmai menirea de a opri o extindere disproporționată, în raport cu populația.

Încă de la începutul secolului al XIX-lea, pentru a împiedica intrarea frauduloasă a unor indivizi în Capitală, ulițele ce duceau la marginea orașului erau blocate, în capătul lor ridicându-se case sau plantându-se vii și livezi. În ianuarie 1836, Alexandru

vodă Ghica (1834-1842) poruncește din nou să se închidă ulițele și ulicioarele „netrebnice”, care dădeau în afara orașului.

În mahalaua Radu Vodă

(Continuare
în p. 24)

Pastila cu cuvinte

August este ultima lună de vară. Calendarul popular – așa cum subliniază I. Ghinoiu în *Comoara satelor*. Calendar popular (2005) – păstrează amintirea morții și a nașterii Zeitei-Mumă, peste care Părinții Bisericii creștine au suprapus moartea („Adormirea”) și nașterea Fecioarei Maria. Prin inversarea evenimentelor care deschid și închid viața acestei sfinte, Biserica creștină a preluat modelul preistoric: mai întâi moare (15 august) și apoi se naște (8 septembrie).

MARIA

Academician MARIUS SALA

Importanța sărbătorii religioase numite Sântămăria Mare de la 15 august este marcată prin postul de două săptămâni (1-14 august), prin pelerinaje și pomenirea morților, precum și prin deschiderea unui sezon de nunți (16 august-14 noiembrie). În această zi se încheie vărătul oilor la munte, se schimbă vestimentația bărbaților (încep să poarte căciulă în loc de pălărie), iar femeile duc la biserică ofrande de ciorchini de struguri copti, din soiurile vâratice. Sfânta celebrată de Sântămăria Mare la 15 august este cea mai îndrăgită de către români și, de aceea, numele *Maria* este cel mai frecvent prenume feminin românesc. Ca și la foarte multe alte popoare.

La origine este un vechi nume biblic, Maria profetesa, sora mai mare a lui Moise, menționată în Exod 15:20, presupusa autoare a unor lucrări de alchimie, printre care chiar și un tratat ce datează din epoca alexandrină (în franceză i se spune *Marie la Juive* „Maria Evreică”). S-a produs însă o confuzie între acest personaj și Fecioara Maria, fiindcă alchimiștii numeau acțiunea pietrei filosofale *Opus Virginis Mariae* „lucrarea (opera) Fecioarei Maria”. Este substanța mult timp căutată de alchimiști, care trebuia să aibă proprietăți

miraculoase, în primul rând pe aceea de a transforma orice metal în aur.

În Noul Testament există mai multe personaje cu acest nume, cel mai cunoscut fiind *Fecioara Maria*. Tot Maria se numea sora Martei și a lui Lazăr din Betania, considerată sfântă, care a uns cu mir picioarele lui Iisus. Numele este purtat și de Maria din Magdala (sau Maria Magdalena), care, a treia zi după răstignire, în zori, s-a dus la mormântul lui Iisus, împreună cu altă femeie numită Maria, nevasta lui Clopa. Originea cultului Fecioarei Maria este pusă în legătură cu celebrarea zeiței *Isis* (de la al cărei nume provine *Isidor*). Cultul lui *Isis*, zeita naturii și a fecundității, cea mai populară zeiță în Egipt, a fost răspândit în epoca elenistică și romană în regiunea mediteraneeană, concurând într-o vreme creștinismul primitiv. Pentru a elimina acest cult a fost instituit cultul Mariei, necunoscut iudaismului, ca și creștinismului până în secolul al IV-lea.

In greaca Noului Testament, una dintre limbile intermediare prin care s-a transmis onomastica biblică, exista numele *Maríam* (provenit din *Miryam*, forma sa ebraică). Din greacă a intrat în latină, unde *Maríam* a fost simțit ca un acuzativ, pe baza

căruia s-a reconstituit nominativul *Marla*. Nu intru în detalii, dar menționez că originea și sensul original al acestui nume este unul dintre subiectele cele mai discutate (s-au propus peste 60 de soluții etimologice).

În română, atestările documentare nu apar înainte de secolul al XV-lea; cu siguranță, numele este însă mult mai vechi. Probabil a fost folosit de populația romanizată (și, în parte, creștinată la nord de Dunăre) înaintea contactului cu slavii. Sub influența sla-

vonei, limba textelor religioase și a cultului ortodox, numele Maria s-a încetățenit sub această formă. La noi a fost din toate timpurile foarte frecvent, nu ca în Occidentul romanic unde, timp de multe secole, numele era așa de respectat, încât se considera o impietate să fie atribuit unei persoane. În Spania, de exemplu, erau atribuite prin botez nume de sărbători sau de sanctuare care, fiind dedicate Mariei, îi invocau numele indirect: Carmen, Mercedes etc. ■

CRUCI, HOTARE SI BARIERE ÎN VECHIUL BUCUREȘTI

(Urmare din p. 22)

Fenomenul migrației către Capitală a continuat, așa încât Agia venea cu noi porunci și precizări către păzitorii barierelor de la intrările în oraș. La început, zapciiii bucureșteni și căpitanii de margine din județe aveau misiunea doar de a controla cine intră și iese din Capitală. În plus, acești funcționari ai spărtăriei erau obligați să înainteze de două ori pe lună un raport în care precizau ieșirile și intrările, cu mențiunea: „cu răvaș de drum sau fără răvaș”.

Ulterior, pentru străini, condițiile de intrare în oraș s-au înăsprit. După ce erau controlați dacă au bilete de intrare în Capitală, li se emiteau adeverințe în care urma să semneze că sunt datori să se înființeze la Agie, la cancelaria străinilor, în cel mult 24 de ore. Epistașii de la barieră opreau biletele de intrare în oraș și le transmiteau în fiecare seară la Agie, cu mențiunea unde vor fi găzduiți străinii. Agia, după

ce viza aceste bilete, le remitea epistașului de barieră, spre a le restitui drumețului de la care le-a luat. Concomitent, prin serviciul de străini, Agia ținea și o condică de evidență în acest sens.

Străjile de la barierele orașului aveau sarcini exprese, mai ales în timpul epidemiilor, când orașul intra în carantină. Pe lângă marea epidemie de ciumă din timpul lui Ioan vodă Caragea, Bucureștii au fost loviți din nou, în 1828-1829, de același flagel, iar în 1831, au fost bătuiți de o puternică epidemie de holeră. Ultima molimă a făcut ca circa o treime dintre locuitorii Capitalei, de teama contaminării, să fugă din oraș. Doar evacuarea sărăcimii și instalarea unui cordon de pază în jurul orașului au dus la stăvîlirea epidemiei. Străinii care veneau din zone suspectate a fi focare de boală erau internați în Jocuri speciale un anumit număr de zile, fiind atent supravegheați medical și supuși decontaminării. În astfel de situații nu erau iertați nici măcar agenții diplomatici sau membrii familiei domnitoare ieșiți temporar din Capitală.

Pe plan administrativ, autoritățile centrale au încercat tot felul de variante pentru

„poprirea întinderii orașului”, Capitala mai păstrând încă, la periferie, aspectul unui sat mare. În anul 1830 se formează o comisie „pentru înfrumusețarea și îndreptarea Politiei [orașului]” care, printre altele, redactează și un *Regulament pentru starea sănătății și paza bunei orânduiei în poliția Bucureștilor*, unde întâlnim și măsuri exprese privind limitarea extinderii orașului. Spre sfârșitul anului 1832, Adunarea Obștească adoptă un nou proiect de regulament „pentru sfaturile orașenești de prin orașele prințatului Valahiei”.

Spre sfârșitul anului 1833 se alcătuiește iar un proiect „pentru mărginirea și împărțirea orașului București”, prin care se dorea să se ducă mai departe principiile de sistematizare și limitare a hotarului orașului București, stabilite în 1830. Acest proiect – ca și propunerile pe care le face marea vornicie în 1834, printre care se prevedea mărginirea orașului cu șanțuri și o șosea de centură – are aplicarea practică limitată, din cauza lipsei de resurse materiale. Situația a trenat până la domnia lui Alexandru Ioan Cuza. ■

CAPCANELE ARHIVELOR SECURITĂȚII

FLORIAN BANU

„Concepția «este adevărat, fiindcă am citit» a ajuns să treacă drept o dovadă de veridicitate pentru mulți oameni”, avertiza autorul francez de origine rusă Vladimir Volkoff într-una dintre lucrările sale dedicate tehnicilor de dezinformare. Din nefericire, observația lui Volkoff poate fi extinsă de ceva vreme și la o parte a reprezentanților științei istoriei, mai cu seamă la cei care se apleacă asupra studierii epocii contemporane.

Prăbușirea regimului totalitar comunist a permis, ba chiar a impus, cercetarea unor aspecte oculte timp de decenii. Evident, acest lucru a condus istoricii, în primul rând, spre arhive, în

căutarea materiei prime pentru studiile lor. Modul destul de echivoc în care a fost reglementat accesul la fondurile documentare, cel puțin în primii ani de după 1989, i-a făcut pe mulți dintre fericiții care primeau dreptul de a cerceta anumite fonduri arhivistice să renunțe, cel puțin temporar, la îndoiala metodologică și să uite de instrumentele criticii istorice a izvoarelor. Bucuria de a avea un acces privilegiat la categorii de documente considerate până cu puțin timp în urmă „strict secret de importanță deosebită” a estompat simțul critic și, în numeroase cazuri, informația extrasă din aceste surse era oferită publicului într-o formă brută, prea puțin filtrată.

Fenomenul nu este neapărat specific românesc, dar nu e mai puțin blamabil prin aceasta. Gânditorul francez Paul Riceur, vorbind despre istoriografia din țara sa, se vedea nevoit să constate: „în cultura noastră istorică, arhiva reprezintă

o autoritate pentru cel ce o consultă; se poate vorbi [...] de o revoluție documentară”. Tot el atrage atenția că dacă, într-o perioadă, „munca în arhive avea reputația de a garanta obiectivitatea cunoașterii în istorie, la adăpost de subiectivitatea istoricului”, astăzi, această aserțiune este perimată.

Așadar, „lupta cu documentul”, cum o definea Marc Bloch, este astăzi fun-

damentată și fundamentală în istoriografie. Strategia sa majoră constă în „a examina sursele pentru a deosebi adevărul de fals și, în

acel scop, «a face să vorbească» acei martori despre care știe că se pot înșela sau minți, nu pentru a-i dezorienta, ci «pentru a-i înțelege»”.

Cu toate acestea, numeroși istorici, fascinați de posibilitatea de a pătrunde în culisele evenimentelor cu care, uneori, au fost contemporani, prin intermediul documentelor din arhivele, până mai ieri, ultrasecrete, au uitat de obligațiile profesiei. În acest sens, istoricul francez Jean François Soulet, referindu-se la un anumit fetișism care tinde să se creeze printre istoricii epocii contemporane și, mai cu seamă, ai așa-numitei „istorii recente”, față de importanța covârșitoare a unor documente din arhivele mai mult sau mai puțin secrete, nota: „De altfel, nu ne convine chiar deloc să mai relativizăm caracterul «unic», «de neînlocuit», atribuit unor documente încă inaccesibile? Nu e acesta un fetișism al interzisului și secretului? Nu tot ceea ce este «confidențial» e și de importanță capitală”.

CONSTRUIM fără BURGHEZIE
și împotriva BURGHEZIEI

O bună ilustrare a aserțiunilor de mai sus este reprezentată, în cazul istoriografiei românești, de situația arhivelor Securității și de studierea activității acestei instituții represive a regimului comunist. Poate mai mult decât orice altă categorie de documente emise în timpul regimului comunist, dosarele Securității au suscitât după 1989 polemici aprinse, cu vădite conotații politice. Aceste documente au exercitat un adevărat miraj pentru cercetătorii interesați de istoria comunismului românesc. Ca urmare, mare parte dintre istoricii (puțin numeroși!) care au avut acces la ele în perioada când s-au aflat exclusiv în custodia S.R.I., dar și cei care le-au studiat după preluarea lor, mai mult sau mai puțin completă, de către Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității au fost de-a dreptul fascinați de posibilitatea de a privi dincolo de perdeaua de mister ce învăluia activitatea Securității. Rezultatul acestei fascinații

a documentului până nu de mult strict secret s-a răsfărat negativ asupra spiritului critic al cercetătorilor, mulți dintre aceștia renunțând la o minimă critică a izvorului documentar.

Această atitudine este cu atât mai primejdioasă pentru cercetarea trecutului cu cât dosarele Securității abundă în documente cu o mare doză de fals, denaturare a faptelor și dezinformare. Câteva dintre „capcanele” pe care acest tip de documente istorice le întind cercetătorului le vom trece în revistă în rândurile de față, oferind pentru fiecare și exemple concrete.

In primul rând, trebuie subliniat faptul că documentele Securității sunt, în bună măsură, rodul prelucrării informațiilor culse prin rețeaua informativă. Notele informative furnizate de zecile și sutele de mii de informatori, calificați sau necalificați, permanenți sau ocazionali, au reprezentat materia primă pentru rapoartele, notele de analiză,

sintezelor elaborate de ofițerii de securitate. Evident, acestea trebuia coroborate cu informații obținute prin tehnica operativă, prin interceptarea scrisorilor, prin filaj ș.a.m.d. Acest lucru nu se întâmpla însă întotdeauna, profesionalismul cadrelor lăsând adesea de dorit. Așadar, un prim nivel de deformare a faptelor se datorează modului în care erau redactate și receptate notele informative.

Asupra faptului că multe note informative erau departe de a reflecta realitatea, dispunem chiar de mărturia unor ofițeri de securitate. Astfel, într-un „Raport asupra stadiului muncii cu agentura”, realizat de Direcția Regională M.A.I. Ploiești, se menționa cazul unor informatori care se hotărâseră să-și rezolve problemele cu o a treia persoană prin furnizarea de informații false Securității: „în luna februarie 1955 am arestat și trimis în justiție doi informatori ai raionului Câmpina, care, știind unul despre celălalt că sunt informatori și purtând amândoi dușmănie preotului din comună, au ticluit un manifest dușmănos pe care l-au difuzat furnizând apoi note informative – cum s-ar spune – „pe două linii”, cum că redactorul și difuzatorul manifestului ar fi preotul în cauză”.

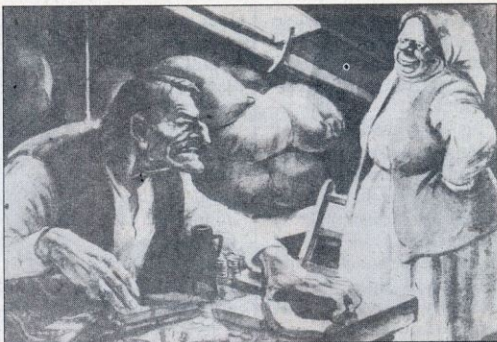
Nu numai ura față de o persoană, ci și... dragostea conducea la oferirea de informații false Securității. În 1951, Vasile Lungu din comuna Volotești, raionul Putna, gestionar al cooperativei sătești, trăia o idilă alături de soția unui consătean. În focul dragostei, acesta

Al. Drăghici (acoperit parțial de Gheorghe Gheorghiu-Dej) la inaugurarea Expoziției „30 de ani de la luptele muncitorilor ceferiști și petroliști din februarie 1933”. Mai apar în fotografie: Ion Ardeleanu, I. Popescu-Pufuri, Al. Moghioroș, Petru Borilă, N. Ceaușescu, Gh. Stoica, Nicolae Goldberger, Leonte Răutu

a cheltuit 50.000 de lei din fondurile cooperativei, precum și banii încasați prin vânzarea propriei perechi de boi. Întrucât soțul înșelat devenise mai vigilent și un control al gestiunii era previzibil (iubita i-a promis returnarea banilor din... averea soțului!), Vasile Lungu s-a hotărât să scape de „rival” printr-o metodă simplă: inscripționarea, cu păcură, pe gardurile din sat, a 21 de semne ale partidului „Totul pentru țară”, urmate apoi de denunțarea soțului, ca autor, la biroul de Securitate din Panciu. Pentru un spor de credibilitate, Lungu a mai tocmnit și un martor fals, un consătean ce fusese bătut odată de respectivul soț. Mărturia avea în vedere și faptul că „încornoratul” fusese șef de cuib legionar. „Conspirația” a eșuat, întrucât martorul tocmnit nu a mai acceptat, fiind de părere că „mai bine să-i tragi și tu o bătaie decât să-l bagi în pușcărie”. Ca urmare, amoroșul a fost nevoit să recunoască în anchetă faptul că el a făcut semnele de pe garduri „fără a-mi da seama cum va fi rezultatul și fiind turmentat de dragostea ei”. Un caz similar se înregistrează în prima jumătate a anului 1955 într-o comună a Țaionului Neamț, unde un milițian, care trăia în concubinaj cu soția unui consătean, l-a denunțat pe soțul concubinei sale drept „reacționar” și acesta a fost arestat și anchetat de Securitate timp de două luni de zile, până când situația reală a ieșit la iveală.

Tot dragostea, dar de aceas-tă dată față de arginți, a stat la baza întocmirii unor alte note

Caricatură din revista *Urzica* (chiaburul și colectivizarea)

informative false. În martie 1956, în cadrul unei ședințe de analiză a activității informativ-operative, era semnalat cazul informatoarei „Corina” din regiunea Galați, care, „din lipsa de analiză temeinică și de verificare a notelor informative”, a reușit ca timp de un an să furnizeze informații eronate despre existența unor organizații imaginare din Galați. Motivația acesteia era de „a încasa sume de bani care i se dădeau”. Un caz similar era înregistrat într-o comună din raionul Giurgiu, unde un informator furniza de zor note despre o organizație subversivă a P.N.Ț., recunoscând ulterior că „a inventat datele cu privire la existența organizației cu scopul de a primi bani”.

De asemenea, nu de puține ori, sentimentul de apartenență la o structură temută îi făcea pe unii informatori să trăiască un sentiment al puterii discreționare asupra semenilor și, în consecință, să încerce a-și rezolva diferendele cu diverse persoane prin intermediul

delatunilor. Un astfel de caz este prezentat într-o sesizare adresată Procuraturii Generale a R.P.R. în 29 ianuarie 1963: „Nevasta sa, în calitate de informator la Securitate, lăudându-se în fața soției mele că acum poate lega pe oricine în 24 ore, povestea toată activitatea ei, pe cine a mai «turnat» după expresia ei, cum iscălește informațiile pe care le dă cu nume fals, al soacrei unui tutungiu [...], cum i s-au cerut informații și despre mine, dar n-a dat, din simpatie [...], cum a încercat să o toarne pe noua locatară, Bălănescu, cu prilejul furtului mare de bani de la o bancă din Giulești, dar informația s-a dovedit falsă și a fost ocărățită rău de ofițerul de miliție în casa ei [...] Nu mai termina, «sunt cineva, am ajuns cineva și pot lega pe oricine în 24 de ore»”.

Nici declarațiile obținute în timpul anchetei și inserate apoi în dosarele penale nu pot fi utilizate în cercetarea istorică decât după o serioasă analiză critică. De foarte multe ori, nămairezistând teribilelor

mijloace de tortură utilizate de anchetatori, arestații preferau să pună pe hârtie și să semneze cele mai halucinante declarații.

În acest sens, inginerul Petre Cernătescu, inculpat în „procesul de la Canal”, orchestrat de liderii regimului comunist în septembrie 1952, declara: „eu am fost brutalizat și trântit de pe scaun de către colonelul Dulgheru, am fost amenințat de același colonel că-mi va face fundul cât masa [...] În timp de opt zile și opt nopți nu am fost lăsat să dorm un minut, ci am fost ținut într-un lanț de anchetă, încât mi s-a umflat ceafa de nu mai puteam ține capul în sus. În acest timp am fost drogat cu o doctorie lichidă de nuanță brună. Cred că datorită acestor ultime două procedee, nesomn și drogare, voința s-a estompat tot mai mult, încât la sfârșit nimic nu mă interesa decât să scap cât mai repede de anchetă. Declarațiile mele erau formulate și scrise de organul anchetator, iar eu le-am semnat numai”.

Un bun exemplu de declarații false, smulse prin constrângeri fizice sau presiuni psihice, îl reprezintă cele obținute de Direcția Regională de Securitate Craiova în încercarea sa de a recruta un informator în problema „Institutul Francez” (*Magazin istoric*, nr. 3/1999). Ofițerii de securitate l-au identificat pe „Viforul”, un intelectual care frecventase institutul și despre care știau că „a fost în Franța și este un depravat sexual”. În cursul anchetei, prealabile recrutării „pe bază de materiale compromițătoare”,

„s-a accentuat mai mult pe viciul candidatului, fapt ce a făcut ca acesta, care era un intelectual cunoscut în orașul în care domicilia, să facă totul pentru a fi pe placul anchetatorilor, respectiv să dea o serie de declarații mincinoase în care afirma că el împreună cu alții au făcut spionaj pentru francezi”. Bucuroși de o astfel de „captură”, respectivii ofițeri nu au mai verificat informațiile din declarații și au raportat direct ministrului Alexandru Drăghici „descoperirea unei rețele de spionaj”. Verificările ulterioare au relevat faptul că „toate declarațiile au fost invenții ale candidatului, care a preferat să ia asupra sa orice, numai să nu fie dat în vileag viciul său”.

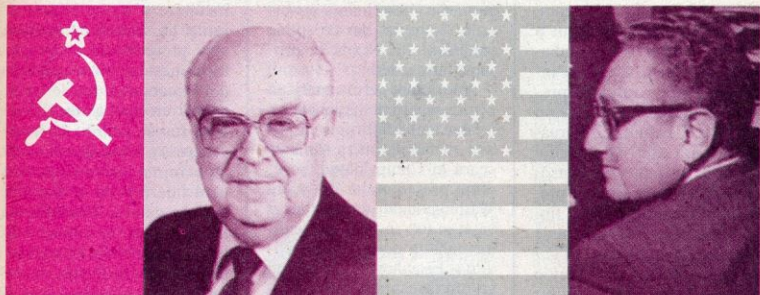
Situații puternic denaturate, falsuri, exagerări sau minciuni evidente se regăseseră și în alte categorii de documente, precum „Rapoartele de cunoaștere personală a candidatului pentru recrutare”. În întocmirea acestor rapoarte, ipoginajia ofițerului juca uneori rolul esențial, aprecierile introduse în aceste documente suferind adesea de un înalt grad de subiectivism. De exemplu, în 13 martie 1956, Mauriciu Ștrul, șeful Direcției Regionale de Securitate Ploiești, semna: „Din con-

Afiș de propagandă îndemnând la îndeplinirea planului cincinal

vorbirile personale pe care le poartă lucrătorii cu candidații pentru cunoașterea lor înainte de recrutare, se trag de multe ori concluzii greșite asupra caracterului și capacității candidatului și apoi în referat se folosesc fel de fel de epitețe fără temeii. De către Serviciul II a fost studiată numita F.E., prezentată ca o femeie inteligentă, capabilă, având relații multe și interesante și cu cunoștințe din rândul diplomaților străini ce au funcționat pe vremuri în țară și cu care soțul ei decedat avea strânse legături. M-am dus să efectuez personal recrutarea; când colo, la locul recrutării mi se prezintă o văduvă îndoliată, bolnăvicioasă și mistică, fără nici un fel de aptitudini pentru munca informativă. Am fost nevoit să canalizez discuțiile în așa fel încât să nu-și dea seama pentru ce am venit”. ■

(Va urma)

ANATOLI DOBRÎNIN HENRY KISSINGER: INFORMAȚII CONFIDENȚIALE

FLORENTINA DOLGHIN

Ministerul de Externe al Federației Ruse și Departamentul de Stat al S.U.A. pregătesc în comun o culegere de documente din așa-numita perioadă a destinderii dintre cele două mari puteri. Ambele instituții au ajuns la concluzia că în istoria războiului rece anii 1969-1979 au fost ilustrați îndeosebi prin memoriile celor implicați (președintele Richard Nixon, Henry Kissinger, consilierul președintelui pentru securitate națională, apoi secretar de stat, Anatoli Dobrînin, ambasadorul sovietic la Washington, 1962-1986, Magazin istoric, nr. 1-8/2003, G.M. Kornienko, vreme de zece ani prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe etc.) și mai puțin prin document. Arhivele americane ale perioadei, recent desecretizate, au oferit deja multe pagini seriei de volume Foreign relations of the United States, ultimul fiind dedicat unui moment de vârf, întâlnirea la nivel înalt Nixon-Brejnev, din 22-26 mai 1972.

Prima carte publicată în comun, comentată în revista Novaia i noveișia istoria (Istoria modernă și contemporană, nr. 5/2006) privește anii 1969-1972 și folosește masiv cunoscutul canal secret, cum i s-a spus comunicării directe permanente dintre Anatoli Dobrînin (născut în 1919) și Henry Kissinger (născut în 1923). Este adevărat, comentariile revistei rusești fac apel exclusiv la notele de convorbiri trimise de Dobrînin acasă. O analiză a tuturor documentelor americane legate de temă ne-ar permite să înțelegem mai bine dacă era vreo diferență între poziția de fond a S.U.A. și mesajul pe care Kissinger dorea să îl transmită în acel moment concret Moscovei, prin intermediul lui Dobrînin. Sau cât de exact înțelegea și transmitea Dobrînin mesajul american la Moscova.

Nu trebuie ignorat nici contextul politic mondial, S.U.A. nefiind deloc interesate, în acel moment, într-o exacerbare a tensiunilor cu U.R.S.S., date fiind dificultățile războiului din Vietnam (conflict declanșat sub președintele Johnson). Administrația se confrunta în acel an, 1969, cu cea mai mare demonstrație de protest (la 15 noiembrie, la Washington au participat 250.000 de oameni).

Nu se știe exact cine a fost părintele ideii acestei căi secrete de comunicare, extrem de eficiente, între Casa Albă și membrii cei mai importanți ai Biroului Politic de la Moscova. Nixon afirmă în Memorii că ar fi fost Kissinger; Kissinger arată cu degetul spre președinte, cel atât de pasionat de secrete. Cert este că, în istoria războiului rece, convorbirile celor doi, la orice oră din zi și din noapte, fără traducători, au rămas unice. Cum a început canalul secret Kissinger-Dobrînin?

La 14 februarie 1969 seara, Henry Kissinger i-a făcut o vizită lui Dobrînin la ambasadă, în cursul căreia l-a informat despre intenția președintelui Nixon de a avea o întâlnire cu el luni, 17 februarie, la Casa Albă. Diplomatul sovietic transmitea acasă: „Kissinger mi-a spus că președintele acordă o mare importanță stabilirii unor bune contacte, de încredere, cu guvernul sovietic. Bineînțeles, o parte importantă a relațiilor oficiale se va derula prin Departamentul de Stat, dar acest canal nu este deosebit de sigur; prea mulți au acces la materiale. Nu vorbesc despre partea sovietică, a remarcat el; ea știe să păstreze confidențialitatea, dar la noi, în Departamentul de Stat, din păcate, uneori au loc scurgeri de informații în presă, greu de controlat”. De aceea, a continuat, președintele are în vedere să ia asupra sa un schimb de păreri mai confidențial cu liderii sovietici.

Reuniune de familie

Nixon intenționa să se întâlnească, din când în când, cu ambasadorul sovietic, iar Kissinger „s-a declarat gata să se vadă cu mine – scrie Dobrînin – «oricând și oriunde», la Casa Albă sau la mine în apartament. Mi-a dat, totodată, telefonul lui personal. I-am spus că sunt gata să sprijin contactele de încredere dintre președintele Nixon și liderii sovietici. A manifestat un viu interes pentru «ce am adus de la Moscova pentru Nixon». (A avut o replică de genul că ei, la Casa Albă, au remarcat faptul că pentru prima oară ambasadorul sovietic a sosit la Washington cu un avion special). Nu m-am lăsat atras în această discuție, mărginindu-mă să fac observația că ori-

cum, din însărcinarea guvernului sovietic, am ce spune președintelui Nixon la proxima întrevedere”.

Apoi consilierul american pentru securitate națională i-a relatat ambasadorului că Nixon cu familia merg sâmbătă seara la Camp David, reședința președintelui din afara Washingtonului, unde a doua zi va avea loc „o întâlnire sentimentală” a două familii. Nixon și Eisenhower. De curând se oficiase nunta fiicei președintelui cu nepotul lui Eisenhower. Acum cele două familii se vedeau pentru prima oară după eveniment. De altfel, fostul președinte american Dwight Eisenhower mai avea de trăit doar câteva săptămâni (a decedat, în vârstă de 79 de ani, la 28 martie 1969).

Trei zile mai târziu, luni, 17 februarie 1969, iată-l pe Anatoli Dobrînin la Casa Albă, întâmpinat de Henry Kissinger și de adjunctul secretarului de Stat pentru probleme europene, M. Thune.

Invitație în Biroul Oval

După două-trei minute de dialog protocolar cu aceștia, în

Președintele Richard Nixon se relaxa la bowling

încăpere a intrat Nixon. A urmat un schimb de saluturi, apoi președintele i-a propus diplomatului să meargă în doi în cabinetul lui de lucru, pentru un dialog *tête-à-tête*, cum fusese stabilit în întrevederea cu Kissinger. Nota lui Dobrînin întocmită pentru uzul liderilor de la Kremlin redă în detaliu întrevederea.

„Odată intrați în cabinetul de lucru, președintele mi-a arătat, nu fără mândrie în glas, «masa sa de lucru emerită», care îl însoțea de când devenise vicepreședinte al S.U.A., cu 15 ani în urmă. Mi-a desfășurat și stema prezidențială, agățată la un loc vizibil în cabinet și cusută de fiica lui. Apoi mi-a spus că și-a scos din birou toate televizoarele «ca să nu-l distorbe» (pentru că antecesorul lui, Lyndon Johnson, se uita concomitent pe mai multe programe) și toate telefoanele, în afara unuia singur (Johnson avea în fiecare colț câte unul).

Apoi, străduindu-se să creeze o atmosferă neoficială, de conversație, m-a invitat să mă așez lângă cămin, unde ardea focul”. Nixon l-a anunțat pe Dobrînin că peste o săptămână pleacă într-o călătorie în Europa de Vest, pentru care se pregătește minuiții. La întoarcere va relua dialogul cu conducerea sovietică. Era, de fapt, un moment de cotitură în politica americană, marcând solemn întoarcerea continentului european pe primul loc în preocupările și prioritățile americane.

Nixon a expus apoi câteva considerații generale privind relațiile americano-sovietice. „Îmi dau seama că între noi sunt divergențe, o anumită concurență în diferite zone. Socot foarte important ca aceste divergențe să nu ajungă la punctul de fierbere, la explozie, să le putem depăși. De aceea acord mare importanță

deschiderii tuturor canalelor pentru schimbul de opinii cu guvernul sovietic, și oficial-diplomatic, și confidențiale, bazate pe încredere.” La sfârșitul întrevederii ambasadorul și-a luat un cald rămas bun de la președinte, iar Casa Albă a anunțat presa că întâlnirea a fost „foarte constructivă”.

Fifty-fifty

La 21 februarie 1969, la Ambasada sovietică, Kissinger și Dobrînin s-au întâlnit la un prânz. Au discutat despre situația din Orientul Apropiat, dar fără lucruri concrete, Nixon urmând să meargă în Europa, pentru întrevederi cu președintele francez de Gaulle și cu primul ministru britanic Harold Wilson și abia apoi să-și precizeze pozițiile. „Kissinger a declarat că Nixon – scrie în nota convorbirii ambasadorul Moscovei – este total de acord cu guvernul sovietic în sensul că nu trebuie schimbată organizarea postbelică în Europa, ceea ce ar putea provoca tulburări și pericolul unor confruntări nedorite între marile puteri. Președintele – afirmă consilierul său – ține să asigure guvernul sovietic că el nu vrea să se amestece deloc în problemele Europei de Răsărit. «De la noi n-o să auziți nici o declarație privind necesitatea «eliberării» Europei de Est de sub Uniunea Sovietică. Ne ferim să folosim expresii de tipul «construirea de punți», tocmai pentru că înțelegem situația reală. Noi, a continuat Kissinger, așteptăm ca Uniunea

Sovietică, la rândul ei, să ia în calcul relațiile pe care și le-au făurit S.U.A. cu țările Europei Apusene. Nu avem de gând să promovăm isteria militară în Europa de Vest împotriva Uniunii Sovietice, nu intenționăm să alimentăm sentimentele ostile ale vest-europenilor față de dv. Dar, evident, noi vom merge pe întărirea relațiilor noastre cu Europa Occidentală. Și nu pentru a contrapune o parte de Europă celeilalte, ci luând în calcul legăturile create din punct de vedere istoric între o parte a Europei cu Statele Unite și între cealaltă parte cu Uniunea Sovietică.»

Kissinger a atins și o problemă confidențială, «care îl preocupă personal pe președinte». Un colaborator al Ambasadei sovietice i-ar fi declarat unui funcționar al Departamentului de Stat că partea sovietică nu se opune zborului lui Nixon spre Berlinul de Vest, ceea ce presupunea survolarea teritoriului R.D.G., dar «este categoric împotrivă și îl avertizează pe președinte să nu ia în avionul personal prea mulți oficiali ai Bonn-ului».

Avertismentele profesorului

Dobrînin transmite în continuare la Kremlin spusele lui Kissinger. Informația „a trezit suspiciuni din partea guvernului S.U.A., pentru că era în joc securitatea președintelui american. Militarii au propus deja lui Nixon ca, în timpul zborului spre Berlinul de Vest, avionul să fie însoțit de o escadrilă americană de avioane de vânătoare. Și, în general, circulau deja speculații printre americanii care urma a-l însoți pe Nixon în călătorie. Problema era totuși complicată, pentru că, împreună cu președintele Nixon, în aparat urma să zboare, probabil, cancelarul vest-german K.G. Kiesinger și Willy Brandt. De obicei, oficiali vest-germani de asemenea rang însoțeau președinții S.U.A. care vizitau Berlinul de Vest. M-am limitat, precizează Dobrînin, să-l asigur pe Kissinger că nu am cunoștință despre toate aceste afirmații ce ar aparține unui colaborator al Ambasadei, iar eu nu am mandat să port un dialog în problemă.”

Diplomatul se grăbește să adauge într-o paranteză și o bănuială personală. „Nu este deloc exclus ca toată istoria să-i fi fost fabricată de nemții lui Nixon, pentru a se juca cu nervii noului președinte și, în măsura posibilului, să-l conducă spre declarații «dure» în timpul șederii sale la Bonn și Berlinul de Vest.”

Abordând relațiile cu China, Kissinger s-a grăbit să-i sugereze lui Dobrînin că

Henry Kissinger în vizită la Mao Zedong (17 februarie 1973)

U.R.S.S., vecinul proximal Chinei, are mai mult temeie să se teamă de China decât S.U.A., pentru că 750 milioane de chinezi au nevoie de „spatiu“ și pot fi atrași de Extremul Orient sovietic. Asemenea „teorii geopolitice“ circulă dinaintea celui de-Al Doilea Război Mondial, i-a răspuns Dobrînin, și acum se știe la ce au condus ele. Or, S.U.A. și-au construit întotdeauna politica, inclusiv în Asia, pe baze realiste. Kissinger a dat înapoi imediat, rugându-l pe sovietic să ia replica lui drept cea a unui profesor, nu a unui consilier al președintelui, cu atât mai mult cu cât nu se ocupase deloc de problemele Chinei.

El era însă un distins universitar la Harvard, un teoretician al diplomației, specialist în geopolitică, și știa despre ce vorbea. Între China și U.R.S.S. aveau loc atunci frecvente ciocniri la frontieră. Peste zece zile, istoria înregistra un episod grav al acestor confruntări pe râul Ussuri: pe insula Damanski aveau loc lupte soldate cu multe victime.

Schimbul de păreri a fost reluat imediat după întoarcerea lui Nixon din Europa de

Vest, respectiv, a doua zi dimineața. Întâlnirea a avut loc între Kissinger și diplomatul Moscovei, în cabinetul de lucru al primului de la Casa Albă. Era 3 martie 1969. Președintele era foarte mulțumit de călătorie. Înțelesese că S.U.A. puteau stabili cu aliații lor din Vest relații „de la egal la egal“ și că împreună puteau depăși multe neînțelegeri și greutăți existente. El „ascul-

tase cu răbdare punctul de vedere al aliaților S.U.A.“ Dar nu abordase probleme militare pure, legate de NATO, între altele și pentru a nu jena guvernul sovietic.

Nici măcar William Rogers

La 5 martie, deci două zile mai târziu, în ședința Consiliului Național de Securitate de la Casa Albă, urma să se dezbată, sub președinția lui Nixon, desfășurarea de către S.U.A. a sistemului de apărare antirachetă. Va fi – a precizat Kissinger – „o dezbateră formală, pentru că, evident, președintele va asculta toate punctele de vedere, controversate, dar în ce-l privește, hotărârea lui este luată“. Despre asta știu numai ei doi, el și Kissinger, și acum Dobrînin. Președintele dorește, a subliniat Kissinger, ca la Moscova să se știe deja de acum despre hotărârea lui Nixon și motivele care l-au condus la ea, respectiv, acordul tacit de poziții și intenții survenit între guvernele sovietic și american. „Nixon nu așteaptă comentarii la acest comunicat al lui, a adăugat

consilierul, el a exprimat doar sincer ce gândește în problema respectivă“. Din nou, consilierul președintelui s-a simțit obligat să revină asupra caracterului strict confidențial al celor spuse, despre care știau numai două persoane: președintele și el, Kissinger. Nici măcar William Rogers, prietenul lui Nixon, secretarul de Stat, cel care administra problemele Departamentului de Stat, dar al cărui rol în politica externă fusese întotdeauna cu o treaptă mai jos decât al consilierului pentru securitate națională. Ceea ce ne amintește de un comentariu al unui ziarist britanic, că misiunea lui Rogers este „să țină Departamentul de Stat în priză, în timp ce președintele și Henry se ocupau de politica externă“.

Cât privește „direcționalizarea anticineză“ a sistemului american antirachetă Sentinel, discuția nu-și are rostul, a precizat Kissinger, deși în Congres și în presă ea a luat amploare, pentru că, „dacă e să fim sinceri până la capăt, în orice dezbateră președintele are în vedere numai arsenalul de rachete al Uniunii Sovietice. China, conform datelor puse la dispoziție de serviciul nostru de informații, va avea

cam prin 1975 cel mult 25 de rachete capabile să atingă S.U.A.“

Dobrînin n-a putut să nu observe că în timpul discuției a sunat de două ori telefonul, la capătul firului fiind Richard Nixon, iar Kissinger i-a vorbit acestuia foarte apropiat, ceea ce l-a convins pe diplomatul Moscovei că între cei doi existau într-adevăr relații foarte calde, de mare încredere. ■

În timpul vizitei în Berlin (27 februarie 1969), Nixon cu Willy Brandt și cancelarul Kiesinger

ALBUM ISTORIC

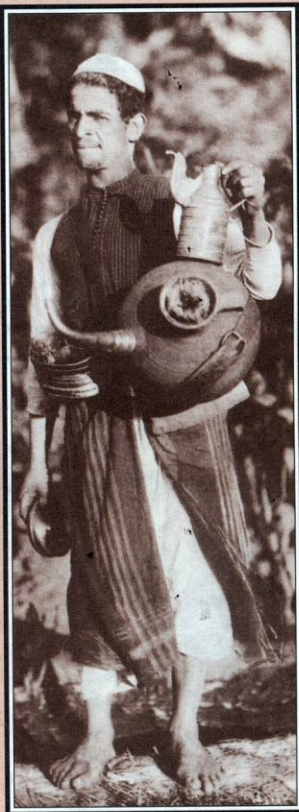
Vă propunem pentru acest album de vară câteva ocupații azi dispărute sau de care doar cei mai în vârstă își mai aduc aminte.

Pe vremuri, străzile orașelor erau străbătute de astfel de negustori și meseriași ambulanti, care-și ofereau, răcnind din rărunchi, serviciile. Azi, viața noastră se desfășoară tot mai mult *on-line*...

Coafeza de altădată a fost înlocuită de hair-stylist; în imagine, o mașină „Gallia“, din 1935, garantată de societățile medicale ca absolut sigură contra pericolului de electrocutare

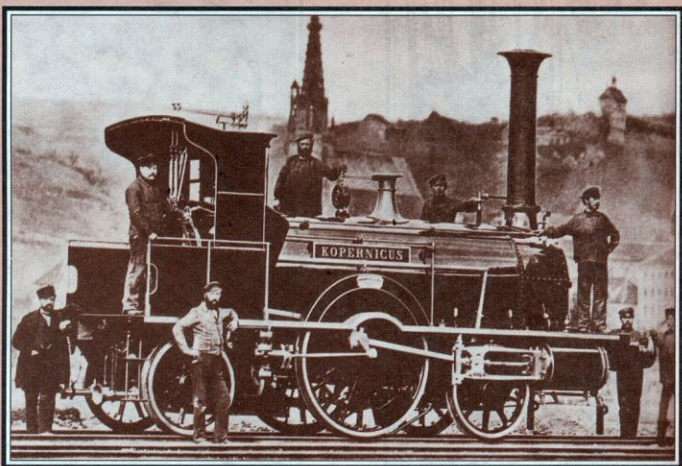
Vânzătorul de limonadă te răcorea în verile toride

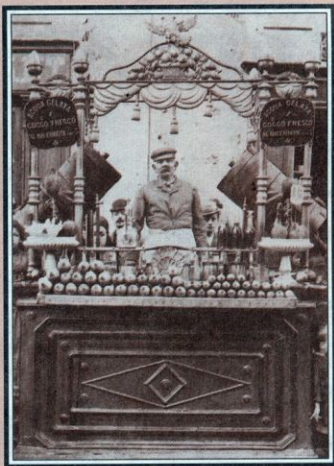

*„Cuțite ascuțiiim, foarfeci!...“,
un strigăt care a răsunat pe străzile
din București până prin anii '60
ai secolului trecut*

*Din peisajul gărilor a dispărut turnul cu apă
din care se alimentau bătrânele locomotive cu aburi,
conduse de un mecanic și un fochist*

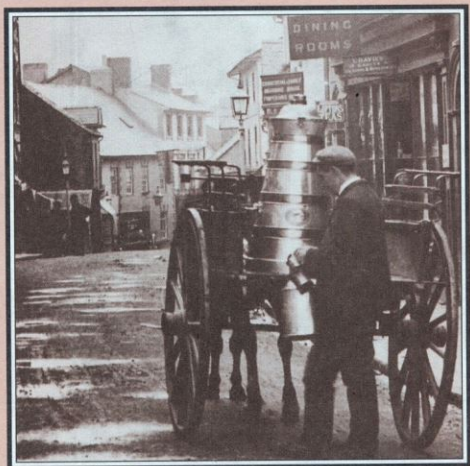

*Și toneta vânzătorului de înghețată
s-a modernizat mult, dar parcă mai
bună era înghețata făcută la mașina
cu sare*

*În țări precum Marea Britanie existau și negustori
pentru hrana câinilor și a pisicilor*

Înainte, lăptarul îți aducea laptele natural și proaspăt acasă; și atunci existau zvonuri despre „laptele” obținut din cretă și apă, dar nu erau E-uri...

Un taxi cu patru roți; zgomotul caracteristic al străzilor marilor orașe din secolul al XIX-lea era cel al copitelor de cai pe caldarâm

PLECAREA CELUI DE-AL CINCILEA PATRIARH

Trecerea la cele veșnice a celui de-al cincilea Patriarh al României, P.F. TEOCTIST (1915-2007), a îndoliat inimile românilor. Pentru binecredinciosul nostru popor, Patriarhul Teoctist era imaginea păstorului înțelept, blajin, îndelung răbdător și mereu cu alese cuvinte de învățătură, pe care l-a vegheat și îndrumat cu neostenită râvnă pe drumurile credinței strămoșești.

Intrat în monahism în anii fragezi ai copilăriei, Patriarhul Teoctist a parcurs toate treptele ierarhice ale Bisericii noastre, slujind în tot cuprinsul țării, cunoscând în profunzime viața și nevoițele monahilor și monahiilor, râvnele preoților din altare și stăruința întru credință a poporului de credincioși. A avut, de asemenea, prilejul să cunoască îndeaproape dorurile și aspirațiile fraților din afara granițelor țării; uniți în credința străbună, în limbă, tradiții și obiceiuri.

Cu deosebită dragoste i-a îndemnat și i-a întărit în credință pe românii basarabeni, îngrijindu-se de reactivarea Mitropoliei Autonome a Basarabiei (20 decembrie 1992). În cuvântul rostit atunci în Catedrala Patriarhală, în prezența clerului și a credincioșilor veniți din Basarabia, Patriarhul Teoctist amintea: „Nici o clipă în anii atâtor suferințe și umilințe pricinuite de stăpânirea străină sau de dictatura comunistă nu ați fost orfani. Biserica neamului v-a iubit, s-a îndurat și s-a rugat pentru toți fiii ei de dincolo de Prut și de pretutindeni.”

Între multe alte alese pagini din cronică celui de-al cincilea Patriarhat de sub păstoria P.F. Teoctist se înscrie și vizita Papei Ioan Paul al II-lea în România (1999), prima prezență a unui suveran pontif într-o țară cu populație majoritar ortodoxă. S-au deschis astfel porți nesperate până atunci pentru dialogul ecumenic dintre cele două Biserici, ortodoxă și catolică.

P.F. Teoctist a fost și Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și

Dobrogei. Sub oblăduirea sa, numai în București, în anii 1990-2005, au fost finalizate 18 biserici parohiale, 23 erau în construcție, iar 17 în perspectivă. Alte 126 biserici și capele militare, 153 capele amenajate în incinta spitalurilor, multe așezăminte de ocrotire și îndrumare socială, de ajutorare a celor nevoiași au fost construite, se aflau în lucru sau urmau să se ridice.

Revista noastră s-a bucurat de prețuirea și dragostea Patriarhului Teoctist, onorându-ne paginile cu semnătura sa, cu articole, mărturisiri auto-

biografice sau cuvinte de învățătură.

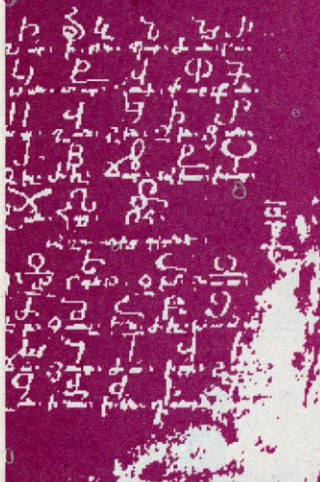
Patriarh sub vremi, dar și al vremurilor, P.F. Teoctist mărturisea: „Nu am stat cu capul plecat.” A știut cum să îndrume Biserica, slujitorii și credincioșii ei în ani care au venit cu încercări felurite, găsind întotdeauna calea înțeleaptă a conlucrării și apărării credinței.

A sperat până în ultimele sale clipe că va avea bucuria de a vedea urnindu-se lucrările de înălțarea a Catedralei Mântuirii Neamului, vis și al înaintașilor întru Patriarhat. Timpurile și oamenii au întârziat plinirea dorului...

La despărțirea de cel de-al cincilea Patriarh al românilor, ne sunt încă vii cuvintele sale mărturisitoare: „Numai Dumnezeu știe cu câtă dragoste și iubire mi-am împlinit în viața mea, din tinerețe și până astăzi, îndatoririle legate de Biserica noastră strămoșească.”

Odihnească-I în pace pământul în care s-a întors!

Exclusivitate

Scris alban și...

... inscripții albane găsite la Minghecevir

Statul alban (secolele al IV-lea î.Hr.-al VIII-lea d.Hr.), care a existat 1.000 de ani (nu are nicio legătură cu Albania din Balcanii!), a jucat un rol important în istoria popoarelor din Caucaz și, în mod deosebit, în istoria poporului azer. Albania este primul stat înființat pe teritoriul istoric al Azerbaidjanului de Nord (sau Republica Azerbaidjan). În perioada Antichității, cu excepția ei, întreaga regiune a Caucazului a fost supusă Romei. Datorită poziției strategice, Albania și-a păstrat, mai mult decât toate statele vecine, suveranitatea. În fruntea sa s-au aflat, până în secolul I î.Hr., dinastia locală; din secolul I î.Hr. până în secolul al VI-lea d.Hr. – dinastia Arsachizilor; respectiv, între 630-705, așa-numiții „Cneji cei Mari”, Mihranizii.

O CIVILIZAȚIE CREȘTINĂ PIERDUTĂ

FAXRI KARIMLI (Azerbaidjan)

Statul alban emitea propria monedă, se baza pe o importantă armată, care, încă din secolul I î.Hr., era compusă din aproximativ 60.000 de pedestrași și 20.000 de călăreți. Și-a dus existența în condiții extrem de complicate, din punctul de vedere al politicii externe, care transformau Albania în teren al operațiunilor militare. Așa cum au fost atacurile khazarilor (popor turcic seminomad din Asia Centrală), ca și războaiele persano-bizantine, arabo-persane sau arabo-

bizantine. Mihranizii au putut să-și păstreze independența, în sensul medieval al termenului. Trebuie să menționăm, în special, conducerea marelui cneaz Cavanșir (Geavanșir), un adevărat om de stat al secolului al VIII-lea.

Albania caucaziană a fost una dintre cele mai vechi țări creștine. În acel spațiu, religia a parcurs, de-a lungul timpului, două etape importante – cea apostolică (*siriofilia*), respectiv, *grecofilia*. În prima perioadă,

creștinismul utiliza limba siriano-aramaică, fiind legat atât de activitatea apostolilor și ucenicilor, cât și a misionarilor din Siria, din secolele I-II d.Hr. Perioada a doua (*grecofilia*) a fost foarte scurtă și s-a manifestat după ce Biserica Albană a intrat pe calea dezvoltării naționale, eveniment legat și de „Epoca de înflorire” a literaturii naționale.

Astăzi, Biserica Albană Apostolică reprezintă una dintre cele mai vechi instituții din zona Caucazului și una

Mănăstirea Hotaveng, din regiunea Karabakh, secolele V-VIII d.Hr.

dintre primele din lumea creștină. Calea sa de dezvoltare a fost intrucâtva diferită de cea a Bisericii Armene. Rădăcina Bisericii Albane, conform rezultatelor cercetărilor științifice, este legată de Patriarhia din Ierusalim; în timp ce, sursa Bisericii Armene se consideră că provine de la bisericile din Osroena și Cappadocia elenă.

Formarea primei comunități creștine din acest spațiu ca și apariția primei biserici din Caucaz – Kiș au fost opera apostolilor Tadeu din Edesa, Sfântul Elisei și Sfântul Vartolomeu. Specialiștii au considerat anul 313 ca dată oficială a proclamării creștinismului ca religie de stat în Albania. În secolele V-VI, statul s-a implicat în luptele dogmatice care s-au desfășurat în toată Mediterana creștină.

Populația era compusă din albi caucazofoni (triburile gargar, uti, gardman etc.), la care se adăugau triburile turcice (bailanduri, huni, barsili, sabiri, khazari, bulgari, ș.a.), care locuiau, în mod compact, în toate provinciile albane, și triburile iranofone.

Scrișul alban a apărut pe baza dialectului gargar și era compus din 52 de foneme. A fost utilizat încă din secolul al XIII-lea, după cum menționează istoricul Etum, contemporan al perioadei. În acea limbă au fost traduse Biblia, dar și alte lucrări religioase.

Tradiția locală istorico-literară a fost stabilită în secolul al VII-lea d.Hr. prin *Istoria albanilor* a lui Moise din Calancaltuc (secolele VII-VIII), *Elegia* poetului Dav-tac (secolul al VII-lea), *Cronica albană* și

Codex al lui Mhitar Goș (secolele XII-XIII), *Istoria lui Chiracos din Gandza* (secolul al XIII-lea), ș.a. Astăzi, dispunem de câteva manuscrise cu traduceri din limba albană în cea armeană, iar dr. Zaza Alexidze a descoperit, în 1996, în peninsula Sinai (mănăstirea Sfânta Ecaterina) din Egipt, noi manuscrise în albană.

Dispariția influenței politice a Sasanizilor (dinastia din Persia) din regiunea Caucazului de Sud a condus la dispariția hegemoniei bisericii monofisite, susținută de perși. La sfârșitul secolului al VI-lea și începutul secolului următor, odată cu creșterea influenței politice bizantine în Caucaz, Biserica Albană și cea Georgiană au primit diofisitismul.

După cucerirea Caucazului de Sud de către arabi, Califatul a urmat politica Sasanizilor în privința populației creștine. Convertind la islam poporul alban și sprijinind creștinismul monofisit, în țările transcaucaziene, Califatul a realizat, în paralel, o politică de îndepărtare ideologică reciprocă a popoarelor locale. Datorită contactului direct dintre Georgia și Imperiul Bizantin, nu s-a reușit detașarea provinciilor din Georgia de unirea politică și ideologică cu Bizanțul. Iar Califatul nu putea să permită unirea.

Din cauza factorilor mai sus amintiți, în încercarea de a coordona activitățile

populației creștine supuse și pe cele ale bisericii, prin colaborarea cu Biserica Armeană, Califatul arab a convertit Biserica Albană la monofizitism și a supus-o, din punct de vedere ierarhic, Bisericii Armene monofisite (anul 705).

După căderea Regatului Alban, etnonimul și conștiința albană au mai supraviețuit de-a lungul secolelor IX-XIX, dar numai într-o provincie a țării – Arțah (azi, Karabakh).

Albanii au suferit un proces îndelungat de dezrădăcinare. O parte, cei care locuiau în provinciile de câmpie și care au adoptat islamul, au fost asimilați de triburile turcice. Locuitorii zonelor muntoase și de platou au încercat să reziste islamului și să-și păstreze modul propriu de viață.

În decursul secolelor IX-XIX, mica populație a reușit să-și formeze, în regiunile din Caucazul Mic, în Karabakh-Arțah, formațiuni politice albane (cnezate cu domnii – *melic*). Pentru a rezista islamului, acei albi oscilau, pe de o parte, între apropierea de Biserica și cultura diofisită

Prima biserică din Caucaz, biserică Kiș (secolul al IV-lea), după reconstrucția din anii 2000-2003

georgiană, iar pe de altă parte, între Biserica monofisită și cultura armeană. Unitatea confesională albană s-a păstrat din secolul al IV-lea până în secolul al XIX-lea, sub puterea organizatoare și consolidatoare a Bisericii Albane Autocefale.

Începând cu secolul al XIX-lea, în Caucaz a apărut un nou invadator, Imperiul Rus, care lupta pentru cucerirea regiunii cu Imperiul Otoman și statul Qacarilor (dinastia Kadar), cei care stăpâneau în Iran. La început, politica rusească din zonă avea ca obiectiv crearea unor state creștine, pe criterii etnice: regatul georgian, regatul alban, renăscut în hotarele Azerbaidjanului de Nord, și Provincia Armeană, în teritoriul hanatelor azere Irevan (Ereyvan) și Naxçıvan (Nahcivan). Însă, după tratatul de la Türkmençay (1828), cu Qacarii (iran), împărțind între ei Azerbaidjanul istoric, politica rusă și-a schimbat

planurile, dorind armenizarea albanilor și refacerea granițelor estice ale Armeniei Mari (Armenia de la mare la mare, între Mările Caspică, Neagră și Mediterană).

Astfel, a fost dizolvată Biserica Patriarhală Autocefală Albană, fiind supusă Bisericii din Eci-miadzin. Ținuturile unde locuiau în mod compact albanii – Karabah, Zenghezur – au fost colonizate intens de către armenii din Persia și Turcia. Se termina o istorie demnă, tragică și încăpățanată a unui vechi popor creștin.

Însă nu toți albanii au fost deznaționalizați: o mică parte, udinii (locuitorii regiunii Uti), s-a menținut până astăzi, majoritatea într-un sat din regiunea Gabala-Nidj. Ei au păstrat mituri despre Sfânta Albană, regina Taguha, al cărei cult era practicat, în secolele IV-V, în Albania.

Conform ultimelor date statistice, numărul udinilor se ridică, în lume, la aproximativ 10.000: în Republica Azerbaidjan trăiesc 4.000, în Federația Rusă – 4.000, iar în Ucraina – 600. După dizolvarea Bisericii Albane, cei care, din punct de vedere juridic, aparțineau confesiunii gregoriane au fost înregistrați ca armeni. Nu este lipsit de interes și faptul că, într-un document al Sfântului Sinod rusesc, apare cazul unui alban care cerea permisiunea să-și schimbe credința, în favoarea luteranismului, motivând că, din cauza credinței gregoriene, era considerat armean!

La 26 mai 2003 a fost reformată și înregistrată Biserica și Comunitatea Albană – Udină din Republica Azerbaidjan. Udinii sunt urmașii direcți ai albanilor (iran), la rândul lor, se numără printre strămoșii poporului azar. ■

Disputa dintre monofisism, respectiv doctrina creștină care susține uniunea divină și umană a lui Iisus Hristos într-o singură natură, și diofisism – cele două firi ale lui Hristos – se leagă și de numele lui Eutihie (378-cca.454), un călugăr din Constantinopol, discipol al lui Chiril și adversar al lui Nestorie. Denunțat de episcopul Eusebiu de Dorileum patriarhului Flavian al Constantinopolului pentru erezie, Eutihie a fost chemat să-și expună doctrina într-un sinod local, deschis la Constantinopol, la 12 noiembrie 448. După mai multe ezitări, călugărul s-a prezentat în fața sinodului, în ziua de 22 noiembrie 448, mărturisindu-și credința. În urma declarației, a fost anatemitizat.

În cadrul Sinodului al IV-lea ecumenic de la Chalcedon (8-25 octombrie 451) a fost definită doctrina celor două firi din persoana lui Iisus Hristos: „Urmând Sfinților Părinți, noi învățăm și mărturisim cu toții pe Unul și același Fiu, pe Domnul nostru Iisus Hristos, desăvârșit în Dumnezeu și desăvârșit în umanitate,

Mănăstirea Gandzazar

Dumnezeu adevărat și om adevărat, având suflet rațional și trup, de o ființă cu Tatăl după Dumnezeu și de o ființă cu noi, după umanitate, fiind întru toate asemenea nouă, în afară de păcat. Ca Dumnezeu, s-a născut mai înainte de toți vecii din Tatăl, după Dumnezeu, iar ca om, s-a născut în zilele cele de pe urmă pentru noi și pentru mântuirea noastră din Fecioara Maria, Născătoarea de Dumnezeu, Unul și același Hristos, Fiu, Domn, Unul-Născut, cunoscut în două firi, în chip neamestecat și neschimbat și nemăpărit și nedespărțit, deosebirea firilor nefiind nicidecum distrusă prin unire, păstrându-se mai ales însușirea fiecăreia și întâlnindu-se împreună într-o singură persoană și un singur ipostas, nu în două persoane, împărțit sau despartit, ci Unul și același Fiu, Unul-Născut, Dumnezeu-Cuvântul, Domnul Iisus Hristos. Așa ne-au învățat mai înainte despre El prorocii și însuși Domnul nostru Iisus Hristos și așa ne-a transmis Simbolul Părinților noștri”. ■

Ziaristul de origine irlandeză

The Times

Ajuns jurnalist dintr-o întâmplare, britanicul James David Bourchier (1850-1920) va fi, timp de trei decenii, unul dintre cei mai activi corespondenți străini în Balcani. Această figură excentrică, foarte curioasă, inteligentă, cultă și surdă tun, așa cum o descriu observatorii vremii, a avut ambiția de a fi mai mult decât un simplu cronicar al evenimentelor în desfășurare. Nu întâmplător, marii oameni politici ai vremii scriu că, dintre toți străinii interesați de problemele din Balcani, nu a existat nimeni care să le cunoască mai bine decât Bourchier.

J.D. BOURCHIER, CORESPONDENT DE PRESĂ ÎN BALCANI

DANIEL CAIN

Soldați bulgari morți pe câmpurile de luptă ale confruntărilor balcanice

James David Bouchier se naște în decembrie 1850, într-o localitate din Irlanda, în familia unui mic nobil local. Pasiunea pentru limbile clasice îl va ajuta să obțină un post de profesor la o prestigioasă instituție de învățământ, Eton College, ai cărei elevi proveneau din rândurile înaltei aristocrații engleze. Surzenia l-a salvat pe James Bouchier de la o viață mediocră, de profesor lipsit de succes. La vârsta de 38 de ani, burlac și fără prea mulți prieteni, pleacă în Europa, dorindu-și să devină scriitor. În cele din urmă, va ajunge, aproape dintr-o întâmplare, corespondentul permanent în Balcani al unei publicații de mare prestigiu și influență în epocă: *The Times* (*Magazin istoric*, nr. 4/2007).

Începuturile carierei sale jurnalistice sunt legate de România. În aprilie 1888, aflat într-o călătorie prin Italia, i se propune să meargă la București, pentru a realiza o serie de articole despre răzcoala țărănească care cuprinsese tânărul Regat al României (*Magazin istoric*, nr. 3, 4/1988; 11/2001). Telegramele sale fac impresie la Londra. I se cere să călătorească și în Bulgaria, care cunoaște o turbulenta viață politică. În următorii ani, Bouchier bate Peninsula Balcanică în lung și-n lat, se întâlnește cu regi, miniștri și generali, dar și cu oameni simpli.

Bulgarofil și românofob

Treptat, devine o figură cunoscută atât în saloanele mondene, cât și în stănele de pe munte. În pofida handicapului auditiv, este foarte sociabil. Modul său de a dialoga

James David Bouchier (așezat) în 1919, alături de omul politic bulgar Aleksandar Stamboliiski, prim-ministru între 1919 și 1923

este unul neobișnuit. Când vorbea cu cineva, avea un tub acustic pe care-l pune la ureche, iar capătul celălalt, lung de un metru, îl dădea persoanei cu care stătea de vorbă. Manifesta o curiozitate aproape copilărească. Bun povestitor, era întotdeauna un oaspete dorit. Putea să discute despre ultimele bârfe care circulau prin capitalele vecine, să povestească doamnelor ce se mai poartă la București, Atena, Sofia sau Belgrad și să facă o analiză politică pătrunzătoare, în care să strecoare și o anecdotă potrivită.

În 1892, devine corespondent permanent al lui *The Times* în Grecia, Bulgaria și România. Își stabilește sediul la Sofia, datorită așezării geografice centrale a capitalei principatului bulgar. Bouchier nu a reușit niciodată să aibă o casă în Balcani, așa că își petrece aproape tot restul vieții prin camere de hotel. Ocupa două camere mici la Grand Hotel de Bulgarie, situat în centrul Sofiei, de unde pleca în diferite colțuri ale Peninsulei Balcanice, acolo

unde evenimentele în desfășurare îi solicitau prezența. La București, îl aștepta întotdeauna o cameră la Grand Hotel du Boulevard.

Publică mii de pagini în presa britanică despre viața și evenimentele din țările balcanice. În perioada în care evenimentele din Balcani sunt de mare importanță pentru întreaga Europă, așa cum este cazul războaielor balcanice, corespondențele sale apar aproape zilnic în *The Times*. Scrie și pentru alte publicații, inclusiv pentru *Enciclopedia Britanică*, unde redactează paginile despre Macedonia, Bulgaria și Grecia. Originea sa irlandeză ar putea explica simpatia pe care a nutrit-o dintotdeauna pentru popoarele asuprite și neînțelese, cu a căror cauză s-a solidarizat. Atât de mult îi place viața pe care o duce în acest spațiu, încât refuză să avanseze în ierarhia redacției ziarului *The Times*, ceea ce ar fi echivalat cu părăsirea definitivă a Peninsulei Balcanice. Autoritatea de care se bucură articolele sale este clădită cu multă sudoare. Refuză să scrie despre evenimente la care nu participă și devine celebru printre colegii săi prin rezistența la efort și capacitatea de a mânca orice și oricând.

„Om de o vastă cultură clasică, muncitor și sobru, iubitor al singurătății, fervent admirator al naturii, corespondentul ziarului *The Times* cutreierase tot Balkanul și rămase convins că în această parte a Europei viitorul aparține Bulgariei. El se stabilise aproape definitiv la Sofia, se identificase cu aspirațiile poporului bulgar, ale cărui interese le apăra în cadrul intereselor politicii engleze”,

scrie diplomatul român Alexandru Iacovaky, precizând că Bouchier era deseori văzut ca „un bătrân visător”.

Colegul său de la Sofia, maiorul G.A. Dabija, are o cu totul altă părere. Cu intransigența tipică unui militar aflat la post într-o țară considerată potențial inamică, într-o perioadă extrem de tensionată, acesta îl acuză pe Bouchier că „era bulgarofil, mai puțin grecofil și românofob”. În plus, o făcea pe românofilul când era la București și stătea de vorbă cu oamenii de stat români. „Venea de câteva ori pe an la București, apoi făcea Ministerului de Externe bulgar comunicări, de tot ce a văzut și auzit (cu tubul acustic) la București, mai cu seamă de la vorbăreții oameni politici români, trăgând și concluzii foarte defavorabile nouă. Am avut în mână vreo patru din copiile acestor rapoarte, pe care le-am prezentat celor în drept. De comun acord cu directorul general al Siguranței, s-a urmărit activitatea lui Bouchier la București și cu greu am făcut ca oamenii politici să fie mai circumspecți cu acest domn”, scrie atașatul militar român la Sofia, în memoriile sale (*Aminirile unui atașat militar român în Bulgaria. 1910-1913, București, 1936*).

Dabija îi joacă un renghi

Influența articolelor sale nu este deloc de neglijat pentru liderii politici din Balcani, care-i căută prietenia. Metoda sa de a se documenta este simplă. „Întotdeauna mă adresez celui mai înalt situat expert pe care îl cunosc – prim-ministru, ministru de Externe, comandant al forțelor

Catedrala „Aleksandăr Nevski” (veacul al XIX-lea) din Sofia și...

armate –, le trimit cartea de vizită și îndrăznesc să afirm că niciodată n-am fost silit să-i aștept”, se destăinuie Bouchier. Un partener de discuții căutat este și Carol I. Regele îl primește pe jurnalistul britanic aproape de fiecare dată când acesta se află în România și îi arată bunăvoința sa. Bouchier a nutrit pentru bătrânul rege un deosebit respect, considerându-l, „în multe privințe, un făuritor al țării sale de adopție”. Cei doi sunt protagoniștii unei scene comice, mai precis a unei „figuri” pe care atașatul

militar român la Sofia i-a jucat-o jurnalistului britanic.

În august 1912, maiorul Dabija se prezintă la Peleş pentru a-i raporta lui Carol despre situația politică și militară din Bulgaria. Are surpriza să-l întâlnească la Sinaia pe jurnalistul britanic, pe care îl știa plecat la Atena. Ambii sunt reținuți la dejun de rege. Profitând de un moment de neatenție al lui Bouchier, în timpul derulării protocolului regal, Dabija i-a ascuns tubul acustic după o canapea. După masă, regele, care se adresa personal invitaților, l-a

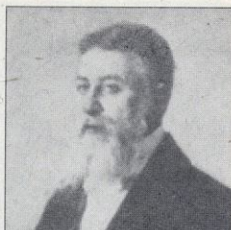

... mănăstirea bulgară Rila

chemat pe Bouchier. Acesta, spre disperarea sa, nu a putut găsi tubul auditiv și nu a mai putut sta de vorbă cu Carol I. „Mi-a părut atunci foarte bine că înlăturasem o convorbire a Regelui cu acest domn, tocmai în preajma războiului balcanic”, notează Dabija în memoriile sale.

Ca un rezultat al șederii sale prelungite în Balcani și al cunoașterii limbilor din această regiune, Bouchier ajunge în ipostaza de a fi o persoană de încredere pentru politicieni și capete încoronate. Numeroasele ordine pe care le-a primit, inclusiv „Steaua României”, stau mărturie a prețuirii de care se bucura printre capetele încoronate din Europa de Sud-Est. În România întreține contacte strânse cu Dimitrie Sturdza, Take Ionescu și Ionel Brătianu. „Brătianu m-a primit întotdeauna; spune că niciodată nu primește jurnaliști, dar pentru mine a făcut o excepție. Relațiile mele confidentiale cu Take Ionescu sunt de asemenea extrem de utile”, menționează Bouchier, în iunie 1915.

Contactele sale în sferele înalte ale puterii erau atât de numeroase, iar încrederea în discreția sa atât de mare, încât deseori este folosit ca persoană de încredere și intermediar. Călătorește de multe ori cu misiuni de natură politică sau diplomatică, rol care este pe placul vanității sale, dar care irită personalul diplomatic al Angliei din capitalele balcanice, a cărui activitate Bouchier pare câteodată a o uzurpa. Faptul că surzise foarte mult și că trebuia să i se țipe în tubul auditiv nu a reprezentat o piedică în activitatea sa de agent diplomatic

Premierul Vasil Radoslavov (1913-1918), a cărui scrisoare jurnalistul a înmănat-o omologului român

secret. De obicei, când se auzea un zgomot puternic în vreo capitală din sud-estul Europei, se spunea că fie Bouchier transmitea un secret de stat vreunui prim-ministru, fie un alt prim-ministru îi comunica vreo taină lui Bouchier.

Lacrimi adevărate

Jurnalistul britanic se impune ca o figură politică activă și influentă în Balcani în preajma războaielor balcanice. Este momentul său de glorie. Bouchier considera că rezolvarea multor probleme care dezbinau nou createle state din Balcani putea fi găsită prin obținerea unor compromisuri, cu condiția ca Bulgaria; Serbia și Grecia să se alieze împotriva Turciei. Rolul de intermediar între Atena, Belgrad și Sofia este preluat de jurnalistul britanic, cu acordul tacit al diplomației britanice, și dus la bun sfârșit. După declanșarea ostilităților, la 18 octombrie 1912, Bouchier va încerca să zădărnicească crearea unui front balcanic comun împotriva Bulgariei.

În perioada 1912-1913, acesta încearcă, prin intermediul lui Take Ionescu, să prevină amestecul României în conflictul din Balcani.

„Când războiul balcanic era în toiul lui, Bouchier făcea neconținut naveta între capitalele statelor din Balcani, căutând a face jocul Bulgariei”. Își aduce aminte maiorul Dabija. „S-a dat peste cap, ca Bulgaria să iasă cât mai în profit. A stăruit ca Grecia și Serbia să cedeze presiunilor Bulgariei, a stăruit ca România să nu-și formuleze nici o pretenție, să nu ceară nici o compensație”. Sesizând cursul evenimentelor, „Bouchier plângea, plângea toată ziua, îl vedeam, sta într-un fotoliu mare, ștergându-și ochii de lacrimi adevărate, ce curgeau în abundență pentru nenorocirea ce se abătea asupra Bulgariei”, scrie fostul atașat militar român la Sofia. Înfrângerea Bulgariei în cel de-al doilea război balcanic (iunie-august 1913) și semnarea Tratatului de pace de la București, la 10 august 1913, pun capăt speranțelor lui Bouchier într-o rezolvare a problemelor naționale din Balcani. Tratatul de la București, scrie jurnalistul britanic în 1914, este „cea mai mare crimă diplomatică din epoca noastră”. Serbia obține Macedonia de nord și centrală, Grecia – Macedonia de sud și o parte a Traciei, România – Dobrogea de sud și fortăreața Silistra.

Izbucnirea primei conflagrații mondiale dă un nou impuls activității diplomatice a lui Bouchier. În anii 1914-1915 acționează ca un intermediar confidențial între oamenii politici români și bulgari, pentru o acțiune comună a celor două țări de partea Antantei. „Am depus multe eforturi în ultimele patru luni – serie acesta în de-

cembrie 1914 – pentru a-i îndemna pe români și bulgari să acționeze la unison cu noi, iar lucrurile se dezvoltă destul de bine“. În scurt timp, descoperă însă că România este deosebit de precaută în a propune concesiile teritoriale în schimbul neutralității Bulgariei, în cazul în care România decidea să treacă în Transilvania. „Este greu de crezut că cineva care realizează situația în care se află aceste țări și marile chestiuni care decurg din atitudinea lor mi-ar putea propune să pun capăt activității mele din acest moment“, îi scria Bouchier unui coleg de la *The Times*, în iunie 1915. „Nu de mult, continua el, i-am înmănat lui Ionel Brătianu un mesaj din partea premierului bulgar, Vasil Radoslavov, care nu putea fi furnizat de nici o persoană oficială. România și Bulgaria promit să fie în scurt timp scena unor evenimente de prim interes și ar fi păcat să nu mi se permită să le înregistrez“, își încheie scrisoarea jurnalistul britanic.

Parisul îl ignoră

„Era scris însă că egoismul bulgar trebuia să procure lui Bouchier cea mai crudă dezamăgire. Lovitura fu crudă, totuși Bouchier rămâne fidel convingerilor tinereților sale“, relatează Iacovaky. Decizia Bulgariei de a se alătura Puterilor Centrale îl decepționează puternic pe Bouchier. Părăsește imediat Sofia și, în octombrie 1915, sosește la București. Continuă să scrie pentru *The Times*, însă activitatea sa de corresponsent este îngreunată de cenzură și de atmosfera ostilă din jurul

Imagine din Belgrad, în anii din ajunul războaielor balcanice

său, de intrigi și suspiciuni, în condițiile în care, în multe cercuri din România, este prost văzut din cauza simpatiilor pro-bulgare. Bouchier este martorul campaniei dezastruoase a armatei române în toamna lui 1916, a ocupării Bucureștilor și a retragerii în Moldova. Va locui câteva luni la Iași, în condiții extrem de vitrege, „într-o stare de lucruri mizerabilă“, așa cum o numește, provocată de lipsa lemnului de foc și a alimentelor. În fapt, în toată această perioadă este mai mult bolnav. La sfârșitul lui martie

1917, pleacă la Odessa, unde activează în calitate de corresponsent al ziarului *The Times* în sudul Rusiei. Condițiile sunt și mai vitrege. În noiembrie pleacă la Petrograd, iar de acolo spre Londra, unde ajunge în ianuarie 1918. Cariera de corresponsent în Balcani pare să se fi încheiat. Europa de Sud-Est pe care o știa de trei decenii nu mai exista. În consecință, preferă să se retragă în locurile natale, până la încheierea ostilităților.

(Continuare în p. 53)

În Sofia, acest bulevard poartă numele ziaristului londonez

SPANIA LUI CERVANTES

THEO STĂNESCU-STANCIU

Foarte rar a făcut aluzii Miguel de Cervantes Saavedra, părintele lui Don Quijote, în scrierile sale, la viața particulară. Chiar și legat de publicarea romanului său de căpătâi, a încercat să își facă pierdută urma. Astfel, în plină epocă a cenzurii, în ianuarie 1605, când apărea la Madrid prima parte a lucrării sale, Cervantes a declarat că manuscrisul aparține unui istoric maur, Cide Hamete Benengeli. Iar a doua parte a romanului, publicată abia în 1615, a fost determinată de existența pe piața cărții, de aproape doi ani, a unei alte continuări, semnată de un misterios Alonso Fernandez de Avellaneda, despre care mulți cunoscători ai epocii cred că era chiar Lope de Vega sau unul dintre discipolii acestuia, originar din Aragon. De ce atâta mister?! Cum se înfățișa Spania lui Cervantes?!

Originea numelui scriitorului este destul de curioasă. Se pare că provine de la un castel, pe care un erou al timpurilor îndepărtate, Nuno Alfonso, l-ar fi achiziționat, pe la începutul secolului al XII-lea, castel situat în partea de nord-vest a Vechii Castilii, botezat Cervatos. Alți specialiști aduc în discuție și numele unui martir spaniol, San Servando, mai târziu modificat în San Servan (formă sub care apare și în cunoscutul poem *Cidul*),

San Servantes sau San Cervantes, în cinstea căruia a fost ridicat, în zona orașului Toledo, o impunătoare cetate. În ceea ce privește cel de-al doilea nume, Saavedra, el nu a apărut, inițial, la nici un alt membru al familiei. Se pare că scriitorul l-ar fi preluat doar după întoarcerea din captivitatea din Alger, probabil pentru a se diferenția de un anume Miguel Cervantes Cortina, expulzat de la Curte.

În privința zilei de naștere, biografia avansează mai multe date (29 septembrie, fiind cea mai vehiculată); sigură rămâne ziua de 9 octombrie 1547, când, în biserica Sf. Maria, din micuța localitate Alcala de Henares – unde astăzi trăiește una dintre cele mai importante comunități de români din Spania – fiul lui Rodrigo și al Léonorei primea botezul creștin, devenind Miguel de Cervantes Cortina (ultimul, după numele mamei). Venise pe

lume într-o familie nu prea bogată, dar numeroasă, având patru frați și două surori.

Anii copilăriei s-au suprapus cu o adevărată perioadă de tranziție pentru Spania. Vechiul spirit cavaleresc părea a se afla la zenit.

Moștenirea lui Filip al II-lea

Imensul imperiu al lui Carol Quintul supraviețuise, împărțit între fratele său, Ferdinand, și fiul Filip, devenit, din 1580, Filip al II-lea. Pe lângă o moștenire strălucitoare, noul stat aducea și numeroase probleme. Dezastrul Invincibilei Armada (*Magazin istoric*, nr.4/1989), în 1588, în fața flotei engleze a lui Francis Drake, (1540-1596), însemna, în fond, sfârșitul unei ere de supremație. Eșecul a lăsat mult în umbră chiar și victoria contra otomanilor de la Lepanto (1571) sau anexarea Portugaliei (1581).

La 13 septembrie 1598, la 71 de ani, în fastul palatului Escorial, Filip al II-lea își găsea sfârșitul. În urma la tron tocmai fiul în care nu avusese niciodată prea mare încredere, Filip al III-lea, crescut de slujitori. Și nu era prea departe de adevăr când mărturisea că nu fusese binecuvântat cu fii desțoinici. Căci imediat după ce a primit moștenirea, proaspătul rege i-a încredințat dificila sarcină a guvernării favoritului său, ducele de Lerma, Don Francisco Gómez de Sandoval y Rojas (1552 sau, după alte surse, 1553-1625). Iar el s-a retras în fastul și petrecerile Curții. Corupția punea,

încetul cu încetul, stăpânire pe Spania!

La polul opus celor lumești, Biserica reușea să se mențină, aproape neclintită, ca o instituție definitorie pentru spanioli. Însă apăreau și aici unele probleme... Unitatea catolică părea a fi amenințată de schismele protestante din regiunea Flandrei sau cele ale musulmanilor spanioli forțați să treacă la catolicism, în 1502, în Andaluzia. Continua, în forță, mai vechea luptă pentru așa-numita „puritate a sângelui”. Unul dintre cele mai cunoscute asemenea statute a fost promulgat de către magistrații din Toledo, în 1449, iar cuvintele sale par dure chiar și astăzi, la trecerea a mai bine de jumătate de mileniu: „Noi declarăm că toți acești sus-numiți convertiți, descinzând din perversul neam al evreilor, trebuie să fie considerați infami, neîndemânatici, inapți și nedemni de a avea vreo funcție sau vreun beneficiu public sau particular [...]”

Miguel de Cervantes Saavedra,
alături de buna sa soție,
Catalina de Salazar y Palacios,
născută d'Esquivias

și de a depune mărturie ca scriitori publici sau ca martori, ca și de a avea drepturi de seniori asupra Vechilor Creștini în Sfânta Credință catolică.” 30 de ani mai târziu, în 1478, crearea Inchiziției confirmă și conferea putere noilor direcții.

Între Madrid și Sevilla

Pe un asemenea fundal, nu este deloc greu a înțelege de ce Miguel de Cervantes Saavedra nu s-a arătat prea doritor a-și dezvoltă viața. Se pare chiar, că unul dintre unchii buni ai soției sale, Catalina de Salazar y Palacios, născută d'Esquivias, era un asemenea convertit. Pentru a stinge, probabil, zvonurile stărnite, părintele lui Miguel a cerut chiar o anchetă asupra purității sângelui. Documentul a sosit, dovedind că autorul lui Don Quijote este un *hidalgo*, dar doar atât! În fond, aproape oricine putea deține acea denumire. Literal, se traduce printr-o expresie de genul „fiul lui...”; iar dicționarele îi identifică, astfel, pe micii nobili spanioli.

Dar în ce lume apărea și impresionă, totuși, Don Quijote?!

Tânărul Miguel a fost trimis prin 1566 la școlile Madridului, pentru a deprinde tainele științelor clasice. În strălucitoarea capitală a avut ocazia să fie martor la reprezentanțele dramelor lui Lope de Rueda, atât de la modă în acea perioadă. Juan Lopez de Hoyos, tutorele lui Cervantes, pasionat de poezie și autor al unei lucrări (apărută în 1569) despre sfârșitul

reginei Isabella de Valois, cea de-a treia soție a lui Filip al II-lea, i-a insuflat noua pasiune. Aflat apoi în serviciul cardinalului Giulio Acquaviva (1546-1574), l-a însoțit într-un pelerinaj prin Palermo, Milano, Florența, Veneția, Parma și Ferrara.

La scurt timp, biografii îi dau de urmă ca soldat, în compania lui Diego de Urbina. În ciuda rănii obținute în vestita bătălie de la Lepanto, și-a continuat, cu onoare, datoria de militar, participând la expedițiile navale de la Navarino (1572), din Corfu și Tunis (1573). Înspre 1575, s-a hotărât să se întoarcă pe pământul natal. Însă, ghinion, nava la bordul căreia călătorea – *Sol* – a fost prinsă de corsari în apropiere de Costa Brava, iar autorul lui Don Quijote, alături de fratele său, Rodrigo, cu care mersese împreună la război, a căzut prizonier, fiind vândut ca sclav unui anume Dali Mami. După ani buni de captivitate, dar și numeroase încercări de evadare, în 1580, i-a fost plătită răscumpărarea, în valoare de 1.500 de livre de aur, și a reușit să revină, în octombrie 1580, în Spania.

„Cine nu a văzut Sevilla nu a văzut minunea!” – zice un vechi proverb spaniol. A fost orașul în care Cervantes și-a petrecut o bună parte din această nouă fază a vieții. Apogeul orașului a fost plasat de istorici la sfârșitul secolului al XV-lea și în primele două decenii ale celui următor. Schimbările între Spania și așa-numitele Indii ale Castiliei contribuieră din plin. Prosperitatea se lega de navigatori. Plecările navelor deveniseră, astfel, logic, cele mai importante

momente ale vieții urbei. O statistică din anul 1597 ne oferă o imagine a tumultuoasei existențe a portului: între 7 octombrie și 19 noiembrie, 97 de corăbii au tras la malurile Guadalquivirului, jumătate provenind din Hamburg și orașele hanseatice ale Mării Baltice; jumătate din Franța, Scoția, Scandinavia sau Olanda. Era perioada în care Sevilla devenea primul centru urban al Spaniei, cu aproximativ 150.000 de locuitori, în timp ce Madridul număra doar 100.000.

Chiar și versurile lui Lope de Vega stau mărturie viemului continue de pe plaja portului. „Spania întreagă, Italia, Franța/ Își duc viața pe acest Arenal/ Căci este piața principală/ Oricărui negoț și profit.” Bogățiile curg – nota un contemporan, Alvaro Castillo, în spre sfârșitul secolului al XVI-lea. „Este un lucru admirabil, pe care nu-l poți vedea în nici un alt port, și anume căruțele trase de patru

boi, care transportă imensă bogăție de aur și argint în lingouri de la Guadalquivir până la Camera regală de Comerț a Indilor.”

Atâta bogăție a adus, inevitabil, strălucire, dar și... mizerie. A adus prețuri mari și pretenții. A impus noi modele. De exemplu, fala, atribuit atât de drag lui Don Quijote, îi definea și pe locuitorii urbei sevilliene, care doreau să își ridice din ce în ce mai mândre case. „Locuitorii își construiesc acum casele cu vedere spre exterior – nota, în 1587, autorul unei Istorii a orașului, Alonso Morgado – [...] există preocuparea de a da caselor mai multă strălucire, cu un mare număr de ferestre care să dea spre stradă și pe care le pun în valoare și le înfrumusețează prezența numeroaselor femei nobile și distinse care se lasă văzute în cadrul lor.”

Bogății, păcate și mătăanii...

Dulcelele nu lipseau din peisajul atât de familiar lui Cervantes. Ele știau că nurii trebuie să fie puși în valoare. Femeia căpătase noi puteri și mult tupeu. Limba ascuțită însoțea, adesea, chipul frumos. O atestă și cuvintele unui alt contemporan, Francisco Luque Fajardo: „Acum [...] totul nu este decât distracție; cu mantila pe umăr, la plimbări toată ziua; nici o modestie și nici măcar considerație pentru persoanele mai în vârstă; abia de a ieși din copilărie și uite-o pe fată cum se amestecă printre femei măritate și până și fetițele se bagă în vorbă...” Sau cele ale unui preot italian, Confa-

Victoria asupra otomanilor la Lepanto, într-o pictură de Paolo Veronese, contemporan cu evenimentul de la 1571

lonieri, la 1595: „Ele se bucură de o mare libertate și merg pe străzi, ziua și noaptea, la fel ca bărbații, întră ușor în vorbă și au replica pe vârful limbii.“

Și bogăția atrăgea păcatul! „Nu știu dacă este efectul climatului acestui pământ – scria Sf. Teresa (1515-1582) –, dar am auzit spunându-se că demonii au aici mai multe mâini pentru a-i tenta pe oameni...“ Și era în cunoștință de cauză, căci și-a petrecut mai bine de un an în oraș pentru a ridica o mănăstire carmelită reformată. „Nedreptățile ce se comit în această regiune sunt un lucru ciudat, ca și lipsa adevărului și duplicitatea. Pe bună dreptate, pot s-o spun, Sevilla are reputația de care se bucură.“

Iar păcatele trebuia să fie mărturisite pentru a fi iertate! Conform unor date dintr-o doleanță a Cortesurilor din 1625, în întreaga Spanie existau 9.000 de mănăstiri de bărbați, iar un calcul estimativ

arată, pentru aceeași perioadă, aproximativ 200.000 de persoane care s-au dedicat bisericii. Spectaculoasa creștere dă de gândit chiar și clericilor. Astfel, într-o lucrare intitulată *Conservarea monarhiilor*, părintele Navarrete sfătuia reducerea drastică: „să se ceară Papei să nu întemeieze noi așezăminte religioase și să se opună creării atâtor mănăstiri“.

În schimb, pentru spaniolul de rând, ca și pentru dedicatul Sancho, pajul lui Don Quijote, imaginea prea-cucernicie este cea care contează. Dacă îi puneai încăpățânatului său măgar boneta celor bănuți de erezie, un bun spaniol, în opinia ironică a călătorilor străini, apărea astfel: „Să porți mătânii, rugându-l pe cel Veșnic/ să debitezi într-una la vorbe gorgonate/ să aranjezi în templu o întâlnire tandră/ Pe lângă Inchiziție chiar Iadul să pălească/ acestea-s ale curții spaniole scumpe haruri.“

O lume în schimbare, visându-se încă în plin Secol de Aur, de putere și de onoare; plină de eroi, mai mult sau mai puțin romantici; de povești de dragoste și război. Spania lui Don Quijote, Spania lui Cervantes se mai lupta încă pentru a-și păstra strălucirea și supremația. Dar toate astea păreau din ce în ce mai mult himere. Iar cavalerul tristei figuri îi devenea personaj simbol. ■

BLITZ... CONCURS

Trimiteți, până la 15 septembrie 2007, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și puteți câștiga un abonament pe un an de zile la revista **Magazin istoric**. Concursul nu are talon.

– Câți soldați ruși erau în Moldova la începutul lunii mai 1917?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din luna iunie 2007 este:

Promisiunea unei reforme agrare

Premiul de un abonament pe un an la revista **Magazin istoric** a fost câștigat de **Ticu Constantin**, din București.

Abonamentul se efectuează începând cu luna ianuarie 2008.

Adresa noastră: **Magazin istoric**, C.P. 1-702, Oficiul Poștal nr. 1, București.

PE VREMURI OAMENII ÎȘI TRIMITEAU SCRISORI

GEORGETA FILITTI

Când un militar e deopotrivă diplomat și om de lume, surprizele din arhiva sa pot stârni interesul istoricilor. E și cazul colonelului, apoi generalului Dimitrie Suțu (1870-1943), atașat militar al României la Paris (1911-1917, 1920-1922) și un apropiat al principelui, viitor rege, Carol. Aflat în răspăr cu unele oficialități de la București, el avea să fie chemat intempestiv în serviciul combatant în momentul intrării României în război (august 1916). Cea care s-a agitat, chiar fără știrea lui, să-l păstreze în post la Paris a fost Elena, soția lui, născută Chrissoveloni, recăsătorită mai târziu cu scriitorul și diplomatul francez Paul Morand. O doamnă Elena Balaban Vlădescu se alătură și ea unui grup numeros de susținători în această privință, din care nu lipsesc președintele Franței, R. Poincaré, primul ministru P. Painlevé, miniștrii Gamay, Ribot, apoi Elena Văcărescu, ministrul Franței în România, St. Aulnaire...

Păstrarea în spațiul francez era cerută, din rațiuni științifico-militare, și pentru inginerul Henri Coandă, creatorul avionului cu reacție. Colonelul Davidoglu și generalul Sinescu încearcă să-l introducă pe Suțu, grec de origine și român prin cetățenie, cu strămoși porecliti „Sălbaticul” și „Palicarul”, în subtilitățile aranjamentelor balcanice de căpătuire.

În fine, Georges d'Espagnat, generalul Racoviță și proprietarul însuși al arhivei se dovedesc a fi fost din plin amestecați în tainele revenirii principelui Carol în țară la 8 iunie 1930.

Încă o dată, corespondența se vădește o sursă inepuizabilă pentru înțelegerea mai nuanțată a unor evenimente istorice.

Scrisoarea ministrului francez de Război, cea a Elenei B. Vlădescu și cele ale principelui Carol și G. d'Espagnat, aflate la Biblioteca Națională, le-am tradus din limba franceză.

Principele colonel Dim. C. Suțu, cu fiica sa, Marie Georgette (Papillon), din prima căsătorie cu Hélène N. Chrissoveloni, în rochie de mireasă

Régnier, ministru de Război, către ministrul de Externe al Franței.

Republica Franceză
Ministerul de Război
Direcția Aeronauticii Militare
Paris, 28 august 1916

Am onoarea să vă informez că d. Henri Coandă, ofițer de rezervă în armata română, detașat în momentul de față la Uzinele Stabilimentelor Delaunay Belleville, ca să conducă construirea avioanelor

destinate armatei, e în mod special însărcinat cu punerea la punct a unui aparat absolut nou, a cărui finisare poate numai el singur s-o asigura. Plecarea sa ar întrerupe brusc niște lucrări pentru care, din punctul de vedere al apărării naționale, există interesul să fie în întregime terminate.

În consecință, vă rog să cereți d. ministru al României să binevoiască autorizarea rămânării în Franța a d. Coandă până la încheierea misiunii ce i-a fost încredințată.

Vă voi aduce la cunoștință data ultimă la care d. Coandă va putea fi pus la dispoziția țării sale.

Elena Balaban Vlădescu
către col. Dim. Suțu
12 decembrie 1916
Paris

Domnule colonel,
Am descoperit, din întâmplare, un complot ce se țese împotriva dumneavoastră. Să știți că toate formalitățile sunt făcute de col. Rudeanu ca să

fii înlocuit cu col. Popescu. Motivele care mă fac să mă amestec, deși nu vă cunosc personal, sunt trei și de natură diferită:

1) Sunt colegă de școală – și niciodată o prietenie n-a fost mai trainică – cu Eufrosina Romalo și mi se pare că prințesa, mama dumneavoastră, e născută Romalo (de fapt era a doua soție a tatălui său, Maria Romalo (1854-1928), doamnă de onoare a reginei Elisabeta între 1875 și 1880. Mama lui Dimitrie Suțu era Natalia Mavrogheni, fiica lui Petre, ministrul de Finanțe al principelui Al.I. Cuza].

2) Sunt mândră că suntem reprezentați prin dvs., om de lume cu tactul necesar, și nu printr-un Popescu.

3) Îmi sunteți simpatic și prețuiesc în special curtoazia dvs.

Mai știu, de multă vreme, de câtă încredere vă bucurați din partea grațioasei noastre regine.

Prin urmare, acționați fără să-mi pomeniți numele.

Cu cele mai distinse sentimente,

Elena Balaban Vlădescu

Col. Davidoglu către Dim. Suțu

ieulie 1918

Dragă Dim,

Ceea ce ceri nu se poate trânșa decât la Corpul 5 Armată.

În adevăr, la Fălești e imposibil să stea un regiment, ar risca să moară de foame.

Eu am fost la Divizie și am cerut să-mi încuviințeze să mut Regimentul 9 la nordul Regimentului 4, ceea ce cred că mi se va aproba.

Premierul francez Paul Painlevé și...

Ai însă o altă modalitate, în caz că nu parvii să stai pe loc; este să împarți regimentul pe escadroane, dându-le la fiecare un sat; în condițiile astea, în zona ce ți s-a afectat, poți să găsești tot ce-ți trebuie.

Așa am făcut eu cu Regimentul 9, care are 2 escadroane în apropiere de Sculeni.

M-a mirat foarte mult faptul că ai trimis să ceri un serviciu fără ploconul obișnuit, dacă nu în vin de Porto, Malaga etc., cel puțin o găină, curcan sau alte comestibile de acest fel obișnuite la Călărași. Chiciu îți va spune cum a fost primit din cauza acestei scăpări din vedere.

E distanța prea mare și nu am automobil, căci așa fi venit pe la voi, cred că dacă veniți în regiunea Fălești ne vom apropia, eu am intențiunea de a mă stabili pe timpul iernii la Braniște sau Avrămeni, în dreptul satului Ștefănești.

Am auzit că lui Dașchievici i-a luat comanda regimentului, nu știu dacă e adevărat.

Primește, te rog, din parte-mi, cele mai afectuoase salutări de prietenie,

Davidoglu

Gl. N. Sinescu către D. Suțu

13 noiembrie 1918, Iași

Domnule colonel Suțu și iubite camarade,

Îți mulțumesc pentru frumoasele fotografii ce mi-ai trimis și care vor fi o frumoasă amintire a scurtei șederi în mijlocul regimentului ce comanzi și în tovărășia dumitale.

Îți mulțumesc, de asemenea, că te adresezi mie, ca unui bun camarad, și te rog a mă considera și de acum la fel.

Cunosc munca ce ai depus pentru a aduce regimentul în bună stare și aceasta e recunoscut de toți. În serviciu însă se întâmplă și momente de supărare în care se constată că în unele părți munca supusă (sic!) nu a ajuns la roadele dorite.

Crede-mă, în lunga mea carieră am făcut experiența că este mai bine să ai a face cu șefi care spun în mod franc cele ce văd și gândesc, decât cu acei care ascund impresiunile lor.

În bunătatea dumitale, crezi că toți sunt ca dumneata și că nu au nevoie de a fi controlați și chiar stimulați și aicea să-mi dai voie a-ți spune că ai greșit.

Ai fost slab și rău secondat și cei mai mici ca dumneata căutau prin argumente netemeinice și chiar false a acoperi inacțiunea lor.

Procedeeul lor a fost chiar nemiliteresc.

Primește aceasta ca un sfat pe care ți-l dă un camarad care

are cea mai bună considera-
țiune pentru dumneata și
care se bucură a fi în legă-
tură de simpatie și stimă, ca
om și ca militar, cu dum-
neata.

Transmite salutul meu
ofițerilor și primește o strân-
gere de mână prietenească.

General N. Sinescu

Principele Carol către D.
Suțu

[ianuarie 1930]

Hotel Claridge
Paris

Dragă generale,

Profitând de curierul care
a adus scrisoarea dumatăle,
îți răspund pe aceeași cale,
prin rândurile ce urmează.

Îți mulțumesc din suflet
pentru sentimentele și urările
pe care mi le faci.

Sentimentele mele nu s-au
schimbat. Regret ca și dum-
neata că nu avem contacte mai
regulate ca să fim mai bine
informați, de o parte și de alta,
dar inițiativa trebuie să vină de
la dumneata, eu fiind în
imposibilitate de a o face,
neavând pe nimeni în preajmă
de încredere. Nu cred că N.G.
poate fi agentul de legătură
care trebuie. Neîndoiindu-mă o
clipă de sentimentele lui, cred
că ai face mai bine să nu-l prea
puși la curent cu faptele și
intențiile dumatăle.

Aș avea atâtea lucruri de
spus pe care nu le pot așterne
în scris, încât consider că ar fi
util să vii aici fie și pentru o zi
ca să punem unele lucruri la
punct.

Poți să conțezi totdeauna pe
mine.

Încă o dată mulțumesc și
salutări dumatăle și soției du-
matăle.

Carol

...președintele Raymond Poincaré
l-au sprijinit pe colonelul român

Gen. Racoviță către D. Suțu
29 mai 1930
București

Bunul meu prieten,

Din ce în ce mă încredințez
mai mult că gestul nostru este
bine venit și momentul cel mai
potrivit ales.

Nu merg undeva fără ca toți
să nu mă îndrăgească (sic!) cu
întrebările și declarațiile de
dragoste și devotament.

Am aranjat ca în noaptea
cea mare să fie încunoștințate
culorile de verde și negru,
astfel ca dimineața Capitala
toată să fie în picioare și adusă
acolo unde vom dispune noi.

Deputații în mare majoritate
se interesează și ei și deoarece
aud tot felul de vorbe
neprecise, urmăresc și vor să
afle lucrurile reale. Le spun la
toți că vine, cât mai curând, cel
mult într-o lună.

DI. Beler pleacă azi și mi-a
făcut o deosebită plăcere să vie
la mine și am rămas foarte

plăcut impresionat de per-
soana sa.

Eri în Cameră s-a citit
'prelungirea Corpurilor
Legiuitoare până la 10 iunie,
ceea ce am comunicat chiar
azi cu telegramă conven-
țională.

Vă așteptăm pe toți cât
mai curând, veniți-ne să-
nătoși.

Omagiile mele doamnei
și dumatăle o prietenească
strângere de mână.

General Racoviță

Georges d'Espagnat către
D. Suțu

58, Avenue de Clichy
9 iunie 1930

Ce succes minunat, dragă
prietene, și cât de mulțumit
sunt să văd eforturile noastre
încoronate în acest chip.
Adăugați toate speranțele pe
care prietenii țării voastre le au
de a o vedea ieșită pentru
totdeauna dintr-o perioadă
nehotărâtă și de a-și organiza
prosperitatea în chip durabil.
Felul în care s-a petrecut totul
dovedește cât de necesară a
fost această întoarcere și cât de
bine ați văzut lucrurile. Vă
felicit din inimă pe dvs. și pe
soția dvs., atât de activă și de
devotată, din partea Mar-
gueritei și a mea și, dacă aveți
prilejul, vă rog să transmiteți
regelui felicitările mele din
depărtare. Vă voi scrie mai
mult într-altă zi, dar mă
gândesc că sunteți extrem de
ocupat în acest moment.
Gândiți-vă că slovele dvs. pe
un plic îmi fac totdeauna mare
plăcere.

Omagii respectuoase
principesei și afecțiunea mea
pentru dvs., dragă prietene.

Georges d'Espagnat

RĂCOAREA CASTELULUI AVRIG

Dr. GUDRUN-LIANE ITTU

Numele baronului Samuel von Brukenenthal (1721-1803) este în genere asociat cu muzeul omonim și cu pasiunea de colecționar a fondatorului său (Magazin istoric, nr. 4/2005). Rareori este amintită o altă mare pasiune a acestei personalități complexe, pasiune care se înscrie în spiritul și gustul epocii – interesul pentru grădini ornamentale și, totodată, pentru o agricultură modernă și eficientă. Or, asemenea actelor sale culturale la care ne referim atunci când discutăm „modelul Brukenenthal“, și această preocupare, deocult neglijabilă, ar fi fost demnă de urmat de

Baronul Brukenenthal, căruia îi datorăm splendoarea castelului și a parcului

conștienței sale. Dacă în ceea ce privește agricultura, strădaniile sale au dat roade în timp, pasiunea pentru grădini ornamentale n-a prea fost copiată, neajungând o modă în Transilvania. În orașul Sibiu, numai nepotul guvernatorului, comitele Michael von Brukenenthal, a amenajat un „Hirschgarten“, o grădină cu cerbi în bastionul Soldisch, grădină din care n-au lipsit elemente decorative precum cascada, ruinele artificiale, dar și oranjiera (Otto Czekelius, Schriften aus

dem Nachlass – Scrieri din lăsamant –, București, 1985).

Pasiunea baronului pentru grădini și grădinărit se explică prin legătura funciară cu pământul, componentă importantă a eredității sale sociale – cea de mic nobil ridicat dintr-un neam de țărani – și mai ales rafinatei culturi de extracție iluministă, dobândită în uni-

versitățile din Jena și Halle, precum și în anturajul Curții vieneze. Întreaga operă culturală a baronului von Brukenenthal constă, de fapt, în crearea, în Transilvania, îndepărtata provincie a imperiului, a principalelor linii de forță ale spațiului cultural central-

european. Profund marcat atât de raționalismul francez și de empirismul englez, Brukenenthal a adoptat pentru grădinile sale din Sibiu și Avrig o soluție eclectică. A îmbinat în mod fericit funcția reprezentativă a grădinilor franțuzești și englezești cu cea utilitară a grădinilor olandeze.

Influențe de la Versailles și Schönbrunn

Biografia baronului susțin că ar fi devenit moșier din spirit de competiție cu nobilii unguri, care, aproape în totalitate, erau posesori de domenii întinse. Samuel von Bruken-thal era hotărât să suplinească prin muncă ceea ce alții dobândiseră prin naștere, proiect în care se înscria și crearea de reședințe reprezentative. Achiziționase pentru început, în apropiere de Sibiu, grădini și fânețe și construise așa-zisul „Gartenhaus”, casa dintre grădini situată „extra muros”.

Următorul pas în dobândirea statutului de moșier a fost cumpărarea, la sfârșitul deceniului al șase-lea al secolului al XVIII-lea, a trei loturi în „dealul bisericii” din Avrig (în limba germană Freck), loturi pe care și-a amenajat reședința de vară (Georg Adolf Schuler, *Samuel von Bruken-thal*, vol. II, München, 1969). Prima dintre parcelele menționate a achiziționat-o din banii soției. Avrigul, un sat cu populație mixtă româno-germană (săsească), situat la poalele Munților Făgărașului, era locul ideal pentru realizarea intenției sale. Frumusețea peisajului, apele de munte reci și limpezi, precum și temperaturile estivale ridicate recomandau locul pentru pomicultură, legumicultură, acclimatizarea de plante din diferite zone ale globului și pentru creșterea animalelor.

Câteva fotografii făcute de Emil Fischer: orangeria (aprox. 1910)...

Grădinarul a sosit în urmă cu două luni de la Viena și a adus plante rare și arbuști de proveniență nord-americană... Grădinile baronului pot sta alături de altele similare din afara granițelor țării... Grădina englezească este pe zi ce trece mai frumoasă... O grațioasă gloriție se află la ieșirea din grădină... lângă cascadă se află ermitajul și alte locuri frumoase pentru odihnă.

(Theodor von Herrmann, relatare din 1778-1779)

La scurt timp după intrarea în posesia loturilor, Bruken-thal a trecut la construirea conacului, la clădirilor anexe și la amenajarea grădinii ornamentele, nucleul parcului de mai târziu. O ședere mai lungă a baronului la Viena a făcut ca lucrările să fie temporar întrerupte. În 1761, baronul Adolf von Buccow, generalul comandant al Transilvaniei și locțiitor al guvernatorului pe perioada vacanței postului (1762-1764), a preluat domeniul și a supravegheat continuarea lucrărilor. Sub îndrumarea

acestuia, conacul a cunoscut transformări majore, a fost supraetajat și i s-au adăugat noi aripi. Totodată, a fost extinsă grădina, prin achiziționarea de noi loturi de pământ.

În 1764, generalul a murit subit, iar înțelegerea verbală dintre el și Bruken-thal nu a fost recunoscută de moștenitori, ceea ce a atras după sine o serie de procese. Abia după patru ani baronul a reintrat definitiv în posesia reședinței și a trecut neîn-târziat la reamenajarea ei.

În registrul de cheltuieli al familiei pe anul 1768 sunt consemnate numeroase plăți pentru lucrări executate la Avrig, scrie același Georg Adolf Schuller. Grădinarii și i-a adus de la Viena și a cheltuit sume importante pentru specii de plante rare sau exotice. Deși stătea mai mult în capitala Austriei (unde deținea demnitățile de președinte al Camerei aulice transilvănene și de

sfetnic de taină al împăratului), Bruken-thal urmărea, de la distanță, mersul treburilor la moșie.

În 1774 a fost numit președinte al guvernului, fiind astfel nevoit să părăsească capitala imperiului și să locuiască la Sibiu, pe atunci capitala Marelui Principat al Transilvaniei, iar din 1777 până în 1787 a deținut demnitatea de guvernator al Transilvaniei. În toți acești ani, în ciuda solicitărilor extreme ale funcției, a găsit răgazul să se ocupe personal de îndrăgita-i reședință, transformând-o în

acel Eden transilvănean despre care ne relatează mar-torii oculari.

Conacul, o clădire în stil baroc, este construit în formă de careu cu deschidere spre parc. Clădirea centrală are două niveluri, iar în prelungirea ei, de ambele părți, se află câte o clădire cu un nivel și mansardă. Perpendicular pe acestea din urmă au fost ridicate aripi laterale cu un singur nivel, și acestea mansardate. La primul etaj al clădirii centrale, de altfel partea cea mai elegantă a conacului, se află sala mare de primire, o sală de reprezentare, decorată cu fresce reprezentând peisaje din împrejurimile Avrigului, executate de pictorii austrieци Anton Steinwald și Daniel Knobloch. Eleganța reședinței era sporită de numeroase tablouri în ulei și gravuri ce înfrumusețau pereții camerelor. În timpul verii, reședința de la Avrig era un loc de recreere și de întâlnire pentru protipendada transilvăneană și pentru călătorii străini, un loc în care – conform relatărilor secretarului personal al baronului, Theodor von Herrmann – nu se instala niciodată plictisul. Discuțiile savante și antrenante, plimbările prin parc, băile în apa rece de munte, concertele simfonice, dansurile și jocurile de societate se numărau printre cele mai gustate moda-

Castelul este o casă obișnuită de vară a unei familii înstărite. Grădina, pentru Transilvania, este excepțională, dar negustori din Augsburg, Frankfurt și Hamburg au case și parcuri mai frumoase [...] De cum cobori de pe terasă, apar deja dovezile bunului gust al proprietarului. Privirile îți sunt atrase în toate direcțiile, în așa fel, încât uiți să te oprești și să privești de aproape fructe din cele mai îndepărtate colțuri ale lumii, care aici stau alături unele de altele.

(Christoph L. Seipp, intendent al Teatrului din Sibiu, locuitor al Hamburgului, 1793)

lități de petrecere a timpului liber.

Dintre cele cinci grădini ale domeniului, a cărui suprafață era de aproximativ opt hectare –, grădina ornamentală (frânzuzească), grădina „Triangel“, grădina de fazani, grădina englezească, grădina olandeză –, menționate în inventarul alcătuit în 1803, după moartea baronului, numai trei erau artistice, respectiv cea franțuzească, „Triangel“ și cea englezească.

Colina ce cobora de la palat spre lunca Oltului a fost terasată, iar grădina franțuzească amenajată în axul și la lățimea

conacului. Astfel, din balconul clădirii centrale putea fi admirată grădina (terminată în „Triangelgarten“), iar în prelungirea acesteia, peisajul natural. Grădina centrală îmbina elemente imitate după parcul de la Versailles, cu replici la Schönbunn: scara monumentală, numeroasele fântâni artiziene, bazinele cu apă, ermitajul, glockietta (mic pavilion

cu verdeț), ruinele artificiale ș.a.

Ce se mai poate salva?

Prezența în biblioteca personală a baronului von Bruckenthal a două tratate despre grădini și grădinărit, unul în limba franceză, apărut în 1752, al doilea, în limba germană, datat 1773, și a unui tratat despre arta grădinilor englezești dovedește interesul său științific pentru acest domeniu. Cu siguranță, cărțile i-au servit drept sursă de inspirație.

Grădinarii domeniului de la Avrig au reușit, cu măiestrie, să realizeze o alternanță a pajiștilor însoțite cu locurile umbroase, de sub arbori falnici. Totodată, prin canalizarea și dirijarea apelor râului Avrig au creat meandre în-tortochete și cascade jucăușe.

Grădina olandeză, o combinație de frumos, exotic și utilitar,

... vedere din parc (aprox. 1895)...

a satisfăcut o necesitate: a furnizat familiei și suitei guvernatorului necesarul de legume și fructe. Totodată, acest tip de grădină era în concordanță cu principiul iluminist de a crea fericiere prin acțiune, prin aplicarea teoriilor.

Marile descoperiri geografice măriseră orizontul de cunoaștere al europenilor, familia-rizându-i, printre altele, și cu noi plante ornamentale și comestibile. Interesul pentru botanică era în creștere, sprijinit și de împărații germani, care finanțau expediții, pentru ca apoi să se poată mândri cu noi specii rare. O altă preocupare a epocii consta în ameliorarea soiurilor de fructe și a raselor de ani-

male, interes derivat din principiile mercantilismului, caracteristice epocii, dar și din încrederea omului iluministului în forțele sale creatoare, în vocația demiurgică. Toate acestea se practicau și la Avrig, unde existau ferme experimentale hortico-le și zootehnice.

Multe – poate chiar toate – dintre delicioasele specii reprezentate în tablourile maestrilor din Țările de Jos din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea creșteau și în grădinile baronului. Sparanghelul, anghinarea, conopida, varza creată, varza de

Bruxelles și diferite mirodenii erau prelucrate în bucătăria castelului sau vândute dori-torilor de legume savuroase. La masă nu puteau lipsi nici delicioase soiuri de fructe, europene și exotice. Numai în primăvara anului 1788 s-au plantat 95 de soiuri de păr, 40 de piersic, 17 de măr. În

Herrmann, mai savuroși decât cei cultivați în grădinile palatului Schönbrunn. Dintre plantele decorative, în oran-jerie sunt menționate mai multe specii de aloe, de cactuși, mirt, iasomie, mimoze și alte 20 de specii exotice, iar în grădina franțuzească garoafele, trandafirii, pri-mulele, verbeinele, narcisele ș.a. în-cântau ochii și nările proprieta-rilor, dar și ale musafirilor.

După moartea ba-ronului, reședința de la Avrig a intrat într-o perioadă de declin. Între 1803 și 1872, anul morții ultimului moște-nitor pe linie bărbătească, baronul Hermann von Bru-kenthal, proprie-tatea a rămas și s-a transmis în familie.

Sora lui Hermann, baroana Wilhelmine Mylius-Brukenthal, a înstrăinat do-meniul, care, după numai câțiva ani, a fost revândut. Nici unul dintre proprietarii de scurtă durată nu a fost interesat să investească în reședință și

în grădini, lăsându-le să se degradeze. În 1889, călătorul german Otto Witt a vizitat moșia de la Avrig, găsind par-cul și conacul într-o stare deplorabilă: „Baia s-a prăbușit și statuia din mar-moră a zeiței Hygia este acoperită cu mușchi și iederă... printre scările de marmoră crește iar-bă”. Același tablou dezolant îl oferea și

Aceasta este moșia baronului Bruchenthal, carele are o grădină din cele dintâi ce am văzut, întru care are seturi foarte frumoase, scări de piatră mari pe acele seturi, havuzuri cu șadrivanuri, apă curgătoare care curge prin multe locuri ale grădinii, din care fac și un frumos cataract... Copaci roditori, atât din cei din partea locului, cât și mulțime de stretni, care trebuiesc iarna să să puie în florărie... Și toate acestea sunt destul de scăzute din ceia ce era mai înainte cu doaozeci și patru de ani, când întâia dată am văzut.

(Dinicu Golescu, 1824)

oranjerie creșteau aproape 1.000 de lămâi și portocali, mai multe exemplare de curmal, ananas, nucșoară, cafea, migdal, roșcov. Pepenii cultivați la Avrig erau, după afirmațiile lui Theodor von

... conacul dinspre parc (1920)

interiorul castelului, unde „frumoasele sobe rococo, aduse de la Viena, s-au prăbușit și au fost înlocuite cu sobe metalice... în sala festivă sunt întinse rufe la uscat, iar în sala de audiență a guvernatorului sunt puse fructe la păstrare“.

În 1908, Biserica luterană a preluat domeniul și l-a transformat în sanatoriu, destinație menținută și după naționalizarea din 1948. Biserica s-a străduit să fie un bun administrator, a adus clădirile în stare de funcționare, a refăcut oranjeria, a construit un pavilion de băi reci și a îngrijit parcul. Din păcate, în cei 50 de ani în care proprietar a fost statul,

reședința a cunoscut o nouă perioadă de declin.

După 1989 domeniul de la Avrig a fost declarat monument istoric. Parcul este un unicat în țară, singurul din epoca barocului păstrat într-o stare acceptabilă, în sensul că mai există numeroase elemente originale – scări, bazine, arbori seculari, oranjeria ș.a. – care permit refacerea sa. În 1999, domeniul a fost retrocedat proprietarului de drept, Biserica luterană, dar sanatoriul a continuat să funcționeze până în 2005.

Primele măsuri luate de biserică au vizat salvarea parcului, supus, în timp, unor intervenții neprofesioniste. Apoi s-a trecut la renovarea oranjeriei. Conacul – eliberat

în urmă cu doi ani – se află, în continuare, într-o stare avansată de degradare. Frumoasele fresce din sala festivă, amintite mai sus, au fost irecuperabil distruse. Pentru a reda locului vocația sa europeană este nevoie de pasiune, de angajament și de foarte mulți bani, lucru posibil numai cu ajutor internațional.

Pasiunea pentru grădinărit a baronului von Brückenthal a dat naștere unui loc minunat, cu un destin aparte. A dăruit frumusețe, liniște și desfătare, a cunoscut perioade de glorie și de decadență, dar a dăinuit până în zilele noastre. Poate, într-un viitor nu prea îndepărtat, va cunoaște o nouă glorie și va atrage mulțime de turiști. ■

J.D. BOURCHIER, CORRESPONDENT DE PRESĂ ÎN BALCANI

(Urmare din p. 41)

Paris, ianuarie 1919. Pe lângă trepidația tinerelor vieți scăpate de amenințarea morții, capitala Franței, într-o atmosferă de glorie și de mândrie națională, era locul de întâlnire al somităților din lumea întreagă, conducători de armate și de state, adunați pentru grea sarcină de a stabili pacea, scrie Dimitrie I.Gr. Ghika. Aceștia li se alătură și James Bourchier, venit la Paris cu ambiția de a fi un delegat neoficial la Conferința de Pace, nu numai pentru Bulgaria și Macedonia,

ci și pentru popoarele balcanice, în ansamblu.

Deșarte speranțe. Este campionul cauzei pierdute. Ziariștii vremii relatează că este practic un proscris la Paris, nefiind niciodată consultat de cei în mâinile cărora se aflau destinele popoarelor din Peninsula Balcanică. Motivul: sentimentele sale față de un fost stat inamic, Bulgaria.

Întreaga sa energie este îndreptată spre redactarea de scrisori și memorii, în speranța că va reuși să câștige atenția, măcar și pentru câteva minute, a celor responsabili de viitorul noii Europe. Fără rezultat, însă. Nu-i rămâne altceva de făcut decât să se întoarcă, într-un târziu, în Bulgaria. O lună mai târziu, la sfârșitul lui decembrie 1920, încetează din

viață, în camera de hotel din Sofia, din cauza unei bronșite. Tocmai împlinise 70 de ani. Funeraliile au fost grandioase. Corpul i-a fost expus în Catedrala „Aleksandăr Nevski“ din Sofia și a fost înmormântat la mănăstirea „Rila“, în locul pe care și-l alesese cu mulți ani în urmă.

James Bourchier a intenționat întotdeauna să-și scrie memoriile. Dacă ar fi reușit, am fi avut o imagine inedită a Balcanilor și a oamenilor acelor timpuri. La peste opt decenii de la moartea sa, însemnările lui despre Balcani nu au fost strânse și publicate într-un volum. Nu se mai știe care este soarta jurnalelor și a hârtiilor pe care le-a adunat cu meticulozitate. Probabil zac rătăcite prin multe fonduri de arhivă din Europa. ■

Clio
anunță

COVOARE DIN TRANSILVANIA LA ISTANBUL

Muzeul Sabanci al prestigioasei Universități cu același nume din Istanbul, având la dispoziție, este adevărat, mijloace financiare de invidiat, oferite de cel mai important holding din Turcia, a deschis expoziția *In praise of God: Anatolian rugs in Transylvanian churches, 1500-1750* (Preamărindu-l pe Allah: covoare anatoliene în bisericile transilvănene, 1500-1750). Sunt expuse 41 de covoare turcești din Anatolia de vest, confecționate în majoritate în celebrele centre Gördes și Uşak, cumpărate de negustori sași din Transilvania și aflate acum în posesia bisericilor protestante din Sebeș, Rupea, Biertan etc., la Muzeul Brukenthal din Sibiu, la Muzeul Național de Artă din București, precum și la Muzeele din Budapesta și Berlin. Păcat că nu au putut fi aduse și covoare din extrem de prețioasa colecție de la Biserica Neagră. Piese sunt expuse, în excepționale condiții tehnice și cu un înalt profesionalism și admirabilă imaginație, într-un context extrem de generos și tolerant.

Este prezentată Transilvania, ca parte integrantă a României, cu hărți, peisaje și tablouri panoramice ale orașelor săsești, imagini care încântă ochiul. Pentru perioada 1541-1699 este înfățișat în mod riguros științific statutul ei de principat tributari (autonom) față de Imperiul Otoman, perioadă de netăgăduită prosperitate și legături economice cu lumea otomană. Atunci vor fi fost achiziționate și cele mai multe dintre covoarele turcești. Marea surpriză a expoziției o constituie, pe lângă

covoarele înseși, reconstituirea unui interior de biserică protestantă din Transilvania, cu chipul lui Iisus și Sf. Cruce, realizare de mare toleranță și curaj.

La vernisaj au participat doamna Güler Sabanci, președinta marelui holding, prof.dr. Tusun Terzioğlu, rectorul Universității Sabanci, directori de institute culturale străine, reprezentanți ai conducerilor marilor universități și fundații culturale turcești, specialiști în covoare turcești, participanți la Congresul Mondial de Covoare și Textile, desfășurat în perioada 19-21 aprilie. Au fost, de asemenea, prezenți ambasadorul României la Ankara, domnul Constantin-Mihail Grigorie, și consulul general al României la Istanbul, domnul Radu-Gabriel Safta, precum și oaspeții sosiți din România.

După expozițiile *Art Nouvelle* și *Arhitectura contemporană în România*, din 2005, de la Muzeul Sf. Sofia, această expoziție, care rămâne deschisă timp de patru luni într-un muzeu de mare prestigiu și cu o largă afliuență de public, este, poate, cea mai frumoasă realizare a Institutului Cultural Român „Dimitrie Cantemir” din Istanbul. Fără nici o cheltuială financiară din partea acestuia, se face o excelentă promovare a imaginii corecte a României, a istoriei și valorilor sale materiale și spirituale.

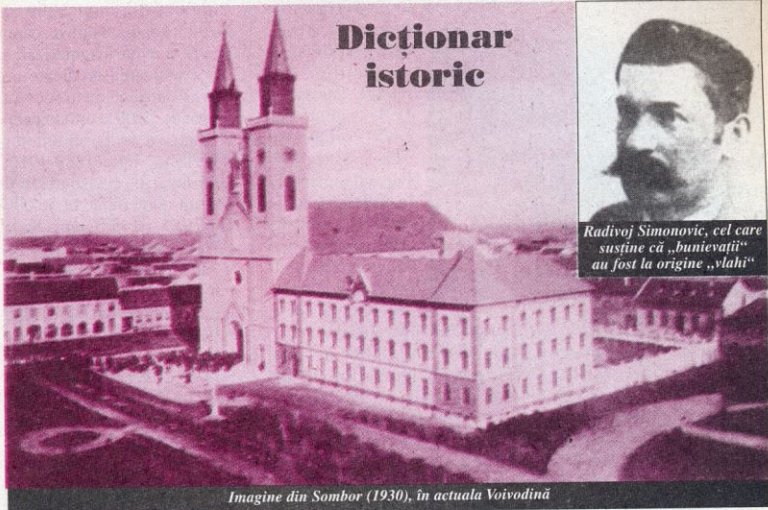

Prof. univ. dr.
Mihai MAXIM,
directorul I.C.R.
Istanbul

Dictionar istoric

Radivoj Simonovic, cel care susține că „bunievății” au fost la origine „vlahi”

Imagine din Sombor (1930), în actuala Voivodină

BUNIEVAȚII

Dr. ION GABRIEL ANDREI

„Bunievății” reprezintă o populație catolică, originară din Dalmația, revendicată atât de sârbi, cât și de croați și care, inițial, a fost ortodoxă.

Aceștia însă și-au susținut până în 1918 propria identitate. În perioada interbelică au gravitat spre croați, pentru ca, între 1948-1981, să fie recenzați împreună cu croații. După venirea lui Slobodan Miloșevici la putere în Serbia, autoritățile de la Belgrad i-au considerat ca fiind sârbi catolici, iar oficial, la recensământul din 1991, au fost înscrși într-o rubrică proprie.

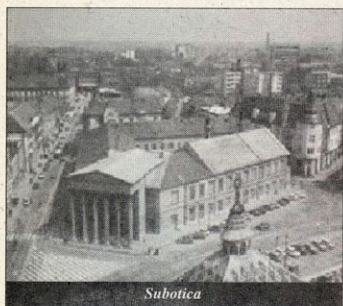
Există însă și teoria, susținută de Radivoj Simonovic, potrivit căreia „bunievății” au fost la origine „vlahi” (români), refugiați în Dalmația pentru a scăpa de asuprirea otomană, unde s-au catolicizat și treptat s-au identificate cu croații. Această teorie a fost prezentată și în *Croatian Almanach*, 1986, S.U.A. de Ante Evtovic, Miroljub Petar Pekic și Ante Sokic.

Numele lor vine de la râul Buna din Herțegovina (Hum,

zona Mostar), de unde, potrivit lui Marijan Lanosovic, Vuk Karadzic și Jirecek, au emigrat după 1687 în regiunea Backa, de curând eliberată de Austria de sub stăpânirea otomană.

Teoria originii romanice, de fapt românești, „vlahe” a „bunievăților” este susținută și în lucrarea *Minoritățile naționale din R.F. Iugoslavia*, publicată, în anul 2001, la Belgrad, sub egida Ministerului Federal al Comuni-

tăților Naționale și Etnice. În acest volum este combătută teoria originii numelui de „bunievăț” de la râul Buna din Herțegovina și se consideră că această denumire provine de la numele de persoană „Bun”, „Bunul”, specific populației romanice, de etnie „vlahă”, care a trăit în vechime în Peninsula Istria și în Dalmația, pe litoralul Mării Adriatice. Această teorie a originii românești a „bunievăților” a fost preluată de autoritățile

Subotica

iugoslave (sârbe) de la Milenko Filipovici, autor al lucrării *Despre numele bunievașilor*.

„Bunievași” s-au așezat în părțile nordice și centrale ale Backăi, dintre care arealurile Baja și Backi Almas au rămas după 1918 în Ungaria, cu un număr de aproximativ 22.000 locuitori, iar Subotica (42,75% în 1910 și 11% – 17.527 – în 1991), Sombor (21,8% în 1910), Bajmok, Tavankut, Cantavir, Apatin, Backa Palanka au fost atribuite actualei Voivodine sârbe.

Alături de ei, s-au stabilit la nord de linia Sava-Dunăre, în aceeași perioadă, și „șocții”, catolici, cu o identitate distinctă, originari din Bosnia centrală și nordică.

Aceștia au fost asimilați croaților abia după 1867, în Slavonia și Baranja. Cei stabiliți în Srem și-au păstrat și astăzi identitatea proprie, afirmată tot prin recensământul iugoslav din 1991, după ce, în intervalul 1918-1981, gravitaseră și ei spre croați.

Astfel, în 1991, în Voivodina au fost recenzați 21.552 „bunievași” (1,1% din populația acestei provincii autonome) și 1.866 „șocții”.

Semnificativ pentru masiva pendulare teritorială a populațiilor din întregul ansamblu al Balcanilor este cazul croaților, care s-au stabilit în Banatul românesc, în județul Caraș-Severin și, până în 1989, și-au păstrat identitatea distinctă sub numele de „carașoveni”.

Dar, după Revoluția română din decembrie 1989, în urma propagandei exercitate de autoritățile de la Zagreb, „carașovenii” s-au declarat croați, astfel fiind recenzați în număr de aproximativ 6.770 la recensământul din anul 2002, după ce, la cel din 1992, fuseseră înregistrați 4.180 croați și 2.775 „carașoveni”. Aceștia trăiesc în localitățile Carașova, Lupac, Clocotici și au învățământul în limba maternă croată, asigurat în șapte școli generale și un liceu.

Semnificativ, până la acordul croato-ungar din 1867 de reînființare a banatului Croației, catolicii din Slavonia erau recenzați și considerați ca fiind „șocții”, nu croați. Recensământul din 1840 oferea pentru Croația Slavonia, dintr-un total de 1.605.730 locuitori, 48%, adică 777.880 croați (trăitori în Croația propriu-zisă), 19%, adică 297.747 „șocții” (în Slavonia și Srem) și 32%, adică 504.179 sârbi („rați” – de la Raška, nucleul Serbiei medievale).

Dar „bunievași” și „șocții” din Voivodina își păstrau identitatea distinctă, exemplul

fiind cel din anul 1899 al locuitorilor din Santovo, care, pentru a evita maghiarizarea sau croatizarea predicate de clerul catolic, au trecut în număr de 1.200 la ortodoxism.

Potrivit recensămintelor din Backa, între 1880-1910, „bunievași” și „șocții” au crescut numeric de la 56.000 la 68.725, iar în Baranja de la 7.909 la 13.012.

În prezent însă și aceste populații și-au pierdut caracterul național românesc. Asimilarea prin sârbizare (căsătorii mixte și renunțarea la utilizarea dialectului stokavian ikavian, comun cu al croaților dalmatini, în favoarea celui ekavian, specific Serbiei) și croatizare (puternica propagandă desfășurată inclusiv de cercurile croate ultranaționaliste, inspirate de ideologia de extremă dreaptă a mișcării „ustașă” din emigrație) au șters încă o urmă a romanității orientale. ■

Editura ALMA
 Calea Severinului 44A
 200610 Craiova
 Tel./Fax: 0251-586.301; 587.300
 e-mail: alma_cons@yahoo.com

CRISTIANA PERȘOI

**ACUPUNCTURA
și
FITOTERAPIA**

Editura ALMA - Craiova
 2006

Regele Mihai cu prilejul vizitei la New York, în 1957

ZELOSUL TURNĂTOR AL MAIESTĂȚII SALE

ION CALAFETEANU

Am arătat, în prima parte a acestui articol (Magazin istoric, nr. 7/2007), că, în 1948, Legația României la Washington dispunea de serviciile unui informator care o ținea la curent cu tot ceea ce se întâmpla în emigrația română din Statele Unite ale Americii și cu acțiunile inițiate de ea în vederea vizitei pe care fostul monarh român intenționa să o facă în această țară.

În nota înaintată Legației la 18 februarie 1948, informatorul schița și un program al vizitei regale, așa cum se profilase el în discuțiile cu reprezentanți ai exilului românesc din S.U.A. După sosirea la destinație monarhul urma să aibă: „întâlniri individuale” cu „personalități proeminente” ale exilului românesc, cărora vroia „să le audă mai întâi planurile, solicitările și nemulțumirile și apoi să decidă ce

trebuie făcut”. Totodată, „imediat după sosirea sa”, trebuia să facă o declarație „care să dea o linie clară asupra politicii ce trebuia să fie urmată în viitor”.

Ce dorea exilul?

Vizita regelui trezea însă și unele „neliniști”, pe care informatorul le surprinde și le raportează Legației. „În New York și Washington, atât

Gafencu, cât și Vișoiănu sunt serios preocupați de decizia regelui de a da lui Rădescu aprobarea regală și astfel să acorde acestui politician «absolut naiv» o situație proeminentă absolut nemeritată”. Nota conținea și o altă informație. Inițial, atât Vișoiănu, cât și Gafencu erau îngrijorați de posibilitatea ca Rădescu să includă în „Comitetul Național” „politicieni și foști diplomați” care, fie pentru reputația

lor morală, fie pentru colaborarea lor cu naziștii, ar fi compromis exilul românesc. În mod special erau avuți în vedere Virgil Tilea și Citta Davila, deși „la Paris și în Spania” se aflau și alte persoane în aceeași situație (nu se dădeau nume!).

Știrea era doar parțial reală, deoarece Gafencu susținuse, de fapt, intrarea celor doi foști diplomați în „Comitet”; mai mult, el refuzase să se amestece în certurile dintre membrii exilului. De altfel, informatorul scria: „Gafencu încă continuă politica de *«wait and see»* [așteptând și văzând] și se așteaptă ca în final, și din cauza atitudinii sale prudente, să se impună drept liderul exilului după sosirea regelui în SUA” (Edificatoare sunt și consemnările din jurnalul redactat de el în timpul șederii în S.U.A. și din care am publicat fragmente în *Magazin istoric*, nr. 9-12/2005).

Legăția a primit informații și despre reședința regelui pe timpul șederii sale în Statele Unite și despre grupurile financiare care stăteau în spatele celor două tabere opuse din cadrul exilului românesc. Suveranul va sta la proprietatea de la țară a lui Max Aușnit (*Magazin istoric*, nr. 2/1994), recent achiziționată de acesta de la milionarul Colgate cu 2,8 milioane dolari („unul dintre cele mai splendide castele de pe această parte a Atlanticului”, pentru care,

în ipoteza că l-ar vinde, lui Aușnit i se oferise deja o sumă mult mai mare – 4,8 milioane dolari). Și cum – remarca informatorul – „întâmplător” Aușnit sprijinea grupul Buzzești-Vișoianu, iar reședința sa fusese aleasă drept „rezidență regală”, era „ușor” ca regele să fie câștigat de partea grupului amintit.

Cât despre instituțiile financiare americane care sprijineau cele două grupuri din exilul românesc, una dintre acestea era „Standard Oil”. Ea susținea grupul Buzzești-Vișoianu. Omul lor de legătură era „inginerul român Valeriu Georgescu [Rică – n.n.], care se spune că a fost activ în conspirativitate în România în anii celui de Al Doilea Război Mondial” (*Magazin istoric*, nr. 9/1996 și 5/2007). Nu avem suficiente date privind veridicitatea acestei informații, dar cu siguranță principalul sprijin financiar al grupului Buzzești-Vișoianu îl reprezentau cele șase milioane de franci elvețieni („Fondul Național”;

vezi *Magazin istoric*, nr. 8/2001), însușite prin mijlocirea lui Alexandru Cretzianu și cu concursul lui Constantin Vișoianu.

Cât privește grupul generalului Rădescu, în notă se arăta că în spatele său „se pare” că s-ar afla „AT&T” (American Telephone and Telegraph). Nu au apărut până acum alte date care să sprijine această informație, dar sigur acest grup avea sprijinul lui Nicolae Malaxa (*Magazin istoric*, nr. 1-3/2002). De altfel, generalul Rădescu va recunoaște acest fapt în cadrul unei ședințe a „Comitetului Național Român”, arătând pe larg cum a întrebuințat banii primiți (burse, ajutoare etc.).

Regele încercase...

La 21 februarie, informatorul comunică Legației data sosirii lui Mihai pe pământ american: 10 martie 1948. Mijlocul de transport folosit de monarh, regina-mamă Elena și „un număr limitat din suita sa” era avionul. În paranteză, ca un fel de scuză, adăuga: „N-am putut încă să aflăm cu ce linie” [companie – n.n.]. Celelalte persoane din suita regală urmau să sosească cu vaporul „aproximativ în același timp”. Nu cunoștea încă, la acea dată, numele tuturor celor ce-l însoțeau pe rege, dar anunța

Portretul de nuntă al regelui Mihai I și al reginei Ana, în ziua de 10 iunie 1948 la Palatul regal din Atena

Legatia că „mi s-a promis numele lor, probabil la începutul săptămânii viitoare“.

Dacă în ceea ce privește data sosirii informația s-a dovedit exactă, cea referitoare la mijlocul de transport a fost corectată trei zile mai târziu: atât regele, cât și regina-mamă și întreaga suită urma să sosească în portul New York cu transatlanticul *Queen Elizabeth*.

Din notele predate Legatiei nu lipseau ultimele știri privind raporturile dintre suveran și exilul românesc, element de importanță majoră pentru Legatie. Referindu-se la faptul că, „în sfârșit“, Grigore Niculescu-Buzești fusese primit în audiență de rege, informatorul precizează că „fostul monarh încercase să realizeze o conciliere între el și Rădescu“, dar „se pare că ambele tabere sunt de neînduplecat, menținându-și pozițiile, astfel că până acum nu se vede nici o posibilitate pentru o unificare a grupărilor din exil“. La 24 februarie informatorul reconfirma că „așteptata conciliere nu a avut loc“, dar „acum ambele facțiuni pretind victoria și fiecare susține că ea se bucură de favorurile fostului rege“. Dacă opțiunea monarhului s-ar fi îndreptat spre una dintre ele, acest fapt ar fi însemnat o consacrare a divizării, ceea ce ar fi redus forța exilului în acțiunea de prezentare în fața lumii libere a realităților din România și de apărare a intereselor permanente ale țării.

Președintele american Harry Truman, în 1949

Pentru a evita o astfel de situație, se pare că în această perioadă regele a luat în considerare ipoteza de a sprijini, ca lider al unui organism reprezentativ al exilului românesc, o personalitate care să întrunească, dacă nu unanimitatea opțiunilor, cel puțin majoritatea lor. Grigore Gafencu părea candidatul potrivit. Nu se implicase în certurile din cadrul exilului și se bucura de prestigiu pe plan internațional. La 21 februarie Legatia fusese informată că Grigore Gafencu își păstra atitudinea de neimplicare, dar „prieteniile cei mai apropiați“ ai acestuia apreciau că, „în final, [el] se va evidenția drept cea mai importantă personalitate în cadrul Mișcării de Eliberare a exilului“. La 24 februarie informatorul revenea: „poziție rezervată, calculată, înțeleaptă“, „politică precaută“. Dintr-o „sursă demnă de încredere“, aflase că „regele

nu va lua partea nici unei tabere înainte de a-l vedea pe Gafencu“.

Secretul lui Sterică

New York, 10 martie 1948. În sfârșit, sosește regele! Reprezentanții companiei „Cunard Line“, căreia îi aparținea transatlanticul *Queen Elizabeth*, și oficialitățile americane de la vamă au acordat un mare număr de bilete de acces (aproximativ 2.000) pentru cheiul la care urma să acosteze vasul. Din câte își aminteau oficialitățile vamale, niciodată până atunci nu eliberaseră un număr atât de mare de permise.

Prezent la acest eveniment, informatorul a transmis în aceeași zi o notă Legatiei, în care descrie cele întâmplate. Pe chei, în așteptarea regelui, se aflau numeroși membri ai exilului, ai coloniei românilor americani, reprezentanți ai presei etc. Femei în costume naționale purtau în mâini buchete cu trandafiri roșii pentru regina-mamă. Toată lumea se înghesuia spre schela de debarcare.

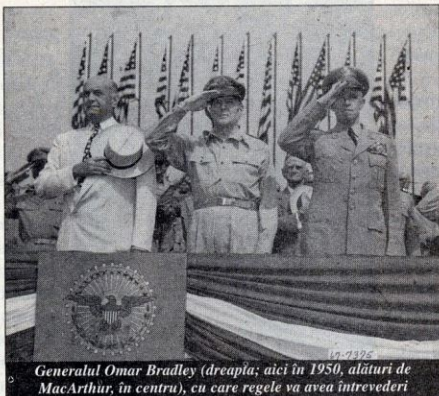
La ora 15.00, generalul Rădescu și generalul Anderson, desemnat de administrația americană să-l însoțească pe suveran, au plecat pe un cutter al vămii americane pentru a-l întâmpina.

Cei aflați pe chei așteptau cu nerăbdare, dar regele întârzia să apară. Nimeni nu știa ce s-a întâmplat. După o perioadă de zadarnică

asteptare, părintele Moraru, un român american, a propus celor prezenți să meargă în sala de așteptare a companiei „Cunard Line” și să-l întâmpine acolo pe monarh, care, neapărat, va veni să-i întâlnească. Dar și aici așteptarea le-a fost zadarnică, pentru că regele nu și-a făcut apariția. Dezamăgiți, dar la fel de dornici a-l vedea, cei prezenți au plecat cu taxiurile spre Hotelul „Waldorf Astoria”, în speranța că acolo vor putea, în sfârșit, să-l întâlnească.

Ce se întâmplase, de fapt? O spune tot informatorul. „În afara cheiului se aflau pichete care demonstrau împotriva regelui. Ei purtau placarde pe care scria: «Trimiți-l înapoi pe Mihai, care vrea să ne bage în război!»; «Mihai este fiul fascistului Carol!» etc. Se pare – nota informatorul – să fie o demonstrație bine organizată, pentru că [!] căpitanul de la Departamentul pentru Străini al poliției din New York a cerut regelui să nu dea atenție chestiunilor formale și să nu se întâlnească cu românii «loiali» care îl așteptau și să-i permită să-l coboare cu ascensorul sub chei și acolo să se urce în automobil. De acolo, motocicliștii poliției, cu sirenele puse în funcțiune, urma să-l escorteze la «Waldorf».”

Informatorul nu știa că Legația României nu era străină de cele întâmplate. O

Generalul Omar Bradley (dreapta; aici în 1950, alături de MacArthur, în centru), cu care regele va avea întrevederi

mărturisește șoferul Legației, Sterică, fost șofer al Anei Pauker, care, într-un raport către aceasta, scria: „Acțiunea cu placarde împotriva regelui să știți că este inițiativa de la Legație, a tov. Lăzăreanu. El a pregătit pentru asta pe tovarășii români. Chiar la New York, la debarcare, a fost și la Detroit [...] Tov. Lăzăreanu chiar a dat bani de a scos o carte cu regele, în limba engleză, ce proprietăți are el, ce avere. Cartea a fost scoasă de românii americani. În orice caz, asta nu se știe, că inițiativa este plecată de la Legație, asta am știut-o numai noi, d-l Mărdărescu și eu”.

Programul vizitei regale s-a desfășurat fără alte incidente. Conferințe de presă, interviuri acordate publicațiilor și radioului american, întâlniri și mese oficiale, vizite în câteva orașe din S.U.A. etc., dar în special întâlniri cu liderii ai exilului românesc, în încercarea de a stabili punți între cele două grupări și a le îndemna să negocieze. Toate

acestea au fost atent monitorizate de informatori și aduse la cunoștința Legației. La 17 martie el anunța că „Mihai va merge la Washington, sâmbătă sau duminică [adică 20 sau 21 martie – n.n.] și va începe luni întâlnirile cu președintele Truman, secretarul de stat Marshall și șeful Statului Major [președintele

Comitetului șefilor de stat major – n.n.], generalul Omar Bradley. Acesta a cerut să-l vadă pe rege ca să primească de la el informații militare privind desfășurarea armatei române și sovietice în România”. Și la sfârșit informatorul adăuga: „Subiectul conversațiilor probabil va fi ținut secret față de presă și va fi dat publicității numai faptul că persoanele amintite mai sus (exceptându-l pe generalul Bradley) l-au primit pe rege”.

Prudența Departamentului de Stat

Întrevederea dintre președintele Truman și regele Mihai a durat doar 15 minute. A fost prezentă și regina-mamă Elena. Informatorul nu a putut afla nimic. În schimb, regele Carol nota în *Jurnal* că Mihai i-ar fi declarat președintelui american „că în curând se va întoarce pe tron și președintele i-a răspuns că speră că va fi așa”. Se pare că fostul

rege nu excludea, atunci, o astfel de evoluție a evenimentelor. La o masă dată în cinstea sa de National Press Club, la 24 martie, la care a participat și informatorul, suveranul a fost întrebat de un ziarist: „Credeți că România va deveni din nou o monarhie?“, la care el a răspuns scurt: „Da“. Cei prezenți au început să râdă și l-au aplaudat îndelung.

Dacă n-a putut da Legației elemente despre conținutul convorbirii regelui cu președintele S.U.A., informatorul a furnizat acesteia următorul banc, care – spunea el – circula în cercurile exilului românesc. În timpul întrevederii dintre președintele Truman și regele Mihai – se arăta în nota înaintată Legației la 26 martie 1948 –, președintele l-ar fi întrebat pe Mihai dacă el ar trebui să renunțe la cursa prezidențială pentru un nou mandat. „Nu faceți asta, domnule Președinte, i-ar fi răspuns regele Mihai. Dvs. vedeți ce mi s-a întâmplat mie. Am abdicat și apoi am renunțat la abdicarea mea și vedeți cât de greu îmi este încă pentru a-mi relua postul. Dar Dvs., domnule Președinte, care sunteți bătrân, cum vă veți mai găsi vreodată un post?“.

La 2 aprilie, Legația a primit informația că regele urma să părăsească America la 8 aprilie, plecând cu avionul spre Europa, împreună cu regina-mamă și maiorul Jacques Vergotti, fost prefect al Palatului și om de încredere al reginei-

mame. Ceilalți membri ai suitei plecau cu o zi înainte, la 7 aprilie, la bordul transatlanticului *Queen Mary*.

În ajunul plecării regelui, o notă adresată Legației trăgea un fel de „concluzie“ asupra vizitei: „În general, vizita regelui în America este privită de exilul românesc ca o nereușită. Mihai în mod evident nu avea nimic altceva decât dragoste în inima lui în perioada în care s-a aflat aici și nu se gândea la nimic altceva decât să se reîntoarcă la Ana și să se căsătorească. Nimic nu a fost cu adevărat realizat. În loc să reconcilieze grupările opuse, el mai degrabă a lărgit prăpastia dintre ele. Rădescu încă se simte jignit. Comitetul nu a fost înființat și există puține

șanse să se realizeze ceva în acest sens înainte de luna iunie, când se presupune că Mihai se va reîntoarce [...] În ceea ce-l privește pe Mihai, el pur și simplu nu dă doi bani pe ceea ce se întâmplă, el vrea numai să se însoare. El a declarat câtorva oameni apropiați că, cu Papa sau fără Papa, el se va însura, chiar dacă aceasta înseamnă că copiii lui vor fi educați în credința catolică. El ar putea să facă aceasta din cauza atitudinii ferme luate de Casa de Bourbon-Parma, care nu vrea să facă ceva împotriva dorinței Sfântului Părinte [...] Regiina Elena și câțiva membri ai exilului, printre care și Vișoianu, l-au rugat insistent pe Mihai să amâne logodna până ce situația internațională devine ceva mai clară. Dar nu-i nimic de făcut. Mihai vrea să se însoare“.

Din punct de vedere politic, rezultatele vizitei au fost, într-adevăr, minime. De altfel, pe parcursul desfășurării ei, informatorul observase o schimbare în poziția autorităților americane, ca și în limbajul cuvântărilor regelui Mihai, în sensul folosirii unui ton mai temperat. Informatorul explica această situație prin decizia Departamentului de Stat de a nu da prilej guvernului sovietic sau celui român să-i acuze pe americani că prezența regelui Mihai în S.U.A. era parte a ofensivei americane de atătare la război. ■

Familia regală și Alain Yves Morvan, vicepreședinte al New York Stock Exchange, Wall Street, New York, mai 2000

Eveniment

AL V-LEA COLOCVIU INTERNATÎONAL DE GENEALOGIE

În zilele de 9–13 mai 2007 s-au desfășurat la Iași lucrările Colocviului Internațional de Genealogie, al cincilea dintr-un șir de reuniuni științifice care au loc din doi în doi ani, sub patronajul Academiei Internaționale de Genealogie (întemeiată în 1998). Primul colocviu a avut loc la Moscova, în 1999, iar următoarele au fost găzduite de San Marino (2001), Haga (2003) și Paris (2005). Organizarea colocviului a fost încredințată Institutului Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta” din Iași, societate întemeiată în 1998 și care a dobândit personalitate juridică în 1999.

România a fost desemnată să găzduiască prezentul colocviu la cel de-al XXV-lea Congres Internațional de Genealogie și Heraldică (Dublin, septembrie 2002); tot atunci, Institutul „Sever Zotta” a fost primit ca membru cu drepturi depline al Confederației Internaționale de Genealogie și Heraldică. În mai 2003, Adunarea Generală a Institutului „Sever Zotta” a decis că al V-lea Colocviu Internațional de Genealogie va avea loc la Iași, în mai 2007. Această hotărâre a însemnat recunoașterea unei activități consistente care se

desfășoară, pe tărâmul studiilor genealogice și heraldice, încă de la începutul anilor '90, în Iași. Aici au avut loc, între anii 1993 și 2003, Congresele Naționale de Genealogie și Heraldică, aici este tipărită singura revistă românească de profil, *Arhiva Genealogică*, și tot aici s-a întemeiat și revista românească de heraldică, sugestiv intitulată *Herb*.

Tema colocviului din acest an – *Généalogie. Une histoire familiale au travers des frontières* (Genealogie. O istorie familială dincolo de frontiere) – a oferit șansa

redescoperirii propriei identități, a memoriei familiale și a legăturilor de sânge cu spațiul european, în care România face eforturi de integrare.

Ceremonia de deschidere a colocviului a avut loc în Aula „Universității Tehnice „Gh. Asachi” (aula veche a Universității), ale cărei decorațiuni originale mai păstrează atmosfera solemnă a veacului al XIX-lea. Primele cuvinte de salut au fost adresate de domnia Michel Teillard d'Eyry (președintele Academiei Internaționale de Genealogie), Neagu Djuvara

(președintele de onoare al Institutului „Sever Zotta”) și Mihai Dim. Sturdza (președintele în exercițiu al aceleiași societăți). Alocuțiunea inaugurală a fost citită de Ștefan S. Gorovei, membru al Academiei Internaționale de Genealogie, cancelar al Institutului „Sever Zotta”. Au urmat mesaje de salut transmise de președinții unor societăți naționale de genealogie din Canada (Deris Racine), Franța (Jean Morichon), Italia (Pier Felice degli Uberti), Republica Moldova (Silviu Tabac), Rusia (Stanislav V. Dumin) și San Marino (Maria Loredana Pinotti). La sfârșitul ședinței de deschidere, pr. Nicolae Dascălu, consilier cultural, a citit mesajul Î.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei.

Începând din după-amiaza aceleiași zile, lucrările colocviului s-au desfășurat la Muzeul Unirii (ultima reședință a lui Cuza vodă la Iași), clădire care și-a recăpătat strălucirea în urma recente restaurări. Sălile sale luminoase și elegante au oferit cadrul optim pentru desfășurarea în paralel a două secțiuni. Au fost înscrise peste 70 de cercetători din Argentina, Bulgaria, Canada, Franța, Grecia, Italia,

Republica Moldova, Polonia, Rusia, S.U.A., Ucraina și România.

Lucrările anunțate de participanți au fost grupate în șase teme majore: *Străini pe pământ românesc, români pe pământ străin; Comunități și grupuri; Surse și reprezentări; Genealogii fără frontiere; origini, expansiuni, înrudiri; Imperii ale Răsăritului, Imperiul Apusului; Personaje și familii*. Dintre cele 42 de conferințe anunțate, au fost prezentate 39. Numărul mare de comunicări ale participanților români a îngăduit ca acest colocviu internațional să fie înscris, în același timp, ca al XIII-lea Congres de Genealogie și Heraldică, în seria celor organizate de Institutul „Sever Zotta”.

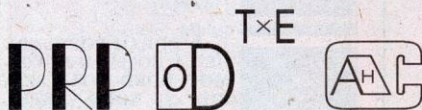
Până la Colocviul de la Iași, Academia Internațională de Genealogie număra, între membrii săi titulari, trei specialiști de origine română: Ștefan S. Gorovei (Iași) – care face parte și din Birou (organul de conducere) –, Florin Marinescu (Atena) și Mihai Dim. Sturdza (Paris). În zilele colocviului, Academia a primit, tot ca membri titulari, încă trei specialiști cunoscuți: Paul Păltănea

(Galați), Nicolas Enache (Franța) și Maria Magdalena Székely (Iași). Toți cei șase sunt membri ai Institutului „Sever Zotta”.

Deși pentru organizarea colocviului s-a biziuit, încă de la început, pe resursele proprii, Institutul „Sever Zotta” a știut să aducă alături și alte instituții interesate într-un parteneriat cultural. Sprijinul cel mai consistent a fost oferit de Direcția Județeană Iași pentru Cultură, Culte și Patrimoniu. Muzeul Unirii a pus la dispoziție, pentru desfășurarea lucrărilor în condiții excelente, nu numai frumoasele sale săli, ci și un important sprijin logistic. Direcția Județeană Iași a Arhivelor Naționale a asigurat majoritatea exponatelor pentru expoziția organizată cu prilejul Colocviului. Iar pentru excursia din zilele de 11 și 12 mai (vizitarea vestitelor mănăstiri și biserici din nordul Moldovei), Mănăstirea Putna a fost o gazdă extraordinară, care a știut să asigure o primire calduroasă și plină de grijă. Manifestarea a fost sprijinită și de Romproiect IPC S.A. (București). ■

Sorin IFTIMI

NICOLAE MILESCU SPĂTARU (Criptografie: 11, 1, 9, 2, 5)

Gheorghe BRAȘOVEANU

Soluție rebus: ÎNCHISORI ȘI LAGARE DE MUNCĂ ÎN RE- GIMUL COMUNIST, nr. 7/2007

AIUD – CANAL – PITEȘTI – UI – U –
APA – AFLA – SU – ORI – REN –
ENORIAȘI – T – NART – TICAI – I –
BARAGAN – DETA – H – UP – RET –
GHERLA – SJ – BESTIAL.

Soluție joc: ÎN RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ, nr. 7/2007

CAROL ATACĂ PE FLANCURI (CA –
R – O – LA – T / A – CA – PE / F – LA –
N / CU – R – I)

PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

● **Anna Eva Budura - TRIUMFUL DRAGONULUI. CHINA ÎN CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL**

Editura Top Form, București, 2007, 227 pp.

● **Dinu C. Giurescu - FALSIFICATORII. „ALERGERILE” DIN 1946**

Centrul de Istorie al Românilor „Constantin C. Giurescu”, București, 2007, 379 pp.

● **Marcus Tullius Cicero - LAELIUS SAU DESPRE PRIETENIE**

Editura Europolis, Constanța 2005, 96 pp.

● **Uniunea Națională a Notarilor Publici din România - TESTAMENTE (1599-1917). Antologie și studiu introductiv de Georgeta Filitti**

Editura Notarom, București, 2007, 493 pp.

● **David Snellgrove, Hugh Richardson - ISTORIA CULTURALĂ A TIBETULUI**

Editura Herald, București, 2003, 381 pp.

● **Adolf von Harnack - ORIGINEA NOULUI TESTAMENT**

Editura Herald, București, 2007, 220 pp.

● **Alexandre Moret - MISTERILE EGIPTENE**

Editura Herald, București, 2006, 218 pp.

● **APOCALIPSE APOCRIFE ALE NOULUI TESTAMENT** - Traducerea textelor și îngrijirea ediției: Gheorghe Fedorovici, Monica Medeleanu

Editura Herald, București, 2007, 220 pp.

● **REVOLUTIA ROMÂNĂ DIN DECEMBRIE 1989, ISTORIE ȘI MEMORIE** (volum coordonat de Bogdan Murgescu)

Editura Polirom, Iași, 2007, 220 pp.

● **Ion Luca Caragiale - UMA CARTA PERDIDA** (Comedia em quatro atos traduzida do romeno por Ático Vilas-Boas da Mota)

Editura Thesaurus, 2007, 143 pp.

● **Ioan Mancaș, Nicolae Ionescu - VASLUIENII ÎN RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ DIN ANII 1877-1878**

Editura Sfera, Bârlad, 2007, 119 pp.

● **POEZII POPULARE DE LA ROMÂNII DIN TIMOC, NORD-ESTUL SERBIEI ȘI NORD-VESTUL BULGARIEI, CULESE DE C. SANDU-TIMOC** (Ediția a II-a, îngrijită și redactată de Christian Căpînaru)

Editura Ager, București, 2007, 319 pp.

GUSTAR

7

1348. Într-un document din arhivele venețiene se precizează: „Senatul ordonă că purtarea hainelor de doliu este interzisă începând din această zi. Năpasta a trecut și acum este din nou timp pentru bucurie și voie bună.” Ciuma, moartea neagră, a secerat în decurs de câteva luni mai multe vieți decât niciodată: din cei 100.000 de locuitori ai lagunei au mai rămas un sfert. Guvernul unuia dintre cele mai bogate și mai puternice state ale lumii a trebuit să ordone, așadar, populației să se bucure din nou.

14

1943. Nimeni nu știe exact ce se petrece în această zi în „cuibul de vultur” al Führerului, de la Berchtesgaden, unde are loc o întrevedere de o rară violență între Hitler și țarul Boris al III-lea al Bulgariei. Hitler l-a convocat de vreo trei ori până ca suveranul să se hotărască să accepte. Cancelarul german îi reproșează, pe un ton isteric, contactele secrete cu americanii. Cert este că Boris a refuzat să declare război U.R.S.S., așa cum i-a cerut-o Hitler, iar în timpul din urmă, când situația evolua rapid în favoarea Aliatilor, s-a angajat să reînnoade legăturile secrete cu diplomații americani aflați la post la Istanbul. Ceea ce a ajuns și la urechile Führerului. Boris iese de la această dramatică și misterioasă întrevedere ca un om complet înfrânt. Se întoarce cu avionul la Sofia, unde două săptămâni mai târziu va muri, la numai 49 de ani.

17

1903. În satul rusesc Tarakanovo, într-o veche biserică din vremea Ecaterinei a II-a, un lăcaș alb de piatră situat în mijlocul unei câmpii verzi, are loc cununia poetului Aleksandr Blok cu Liuba Mendeleieva, care provine, ca și el, dintr-o ilustră familie universitară petersburgheză. Erau prieteni din copilărie și foarte frumoși amândoi. Despre el unii spuneau chiar că este „indecent de frumos”. Sătenii le dăruiesc tinerilor două oi albe cu panglici la gât. Apoi alaiul se îndreaptă spre locuința lor în troici împodobite cu ghirlande de stejar. Iar când mirii urcă scările terasei, bătrâna doică îi îmbracă în flori de hamei. Mulți văd în această nuntă un semn prevestitor de evenimente misterioase. Și toți sunt surprinși de acest mariaj. Blok nu pare făcut pentru familie. De altfel, Liuba, de profesie actriță, precizează în *Memorii* că mariajul lor a rămas „alb” câteva luni. Mama poetului, de care Aleksandr este excesiv de atașat, joacă un rol hotărâtor în această poveste.

27

1947. Se iscă un conflict între patriarhul Nicodim și Radu Roșculeț, ministrul Cultelor. Ministrul trimite cu mașina sa pe un căpitan, însoțit de un domn Mustăț, la Mănăstirea Cernica, pentru a-i procura alimente. Starețul, arhimandritul Partenie Bușcu, refuză să-i dea ceva, adăugând că mănăstirea nu-i moșia ministrului. Supărat, Radu Roșculeț ordonă o anchetă în legătură cu gestiunea mănăstirii, pentru a-l pedepsi pe Partenie. Cel însărcinat cu ancheta, funcționarul arhimandrit Teofil Pandlea, din minister, refuză să o declanșeze, fiind sprijinit de preotul I. Vască, secretar general. Ministrul începe „curățenia Dealului patriarhal”, destituind mai mulți preoți, inclusiv pe starețul de la Cernica. Patriarhul cunoaște cazul și este indignat.

LA DESPĂRTIREA DE UN SAVANT ȘI UN PRIETEN

La 12 februarie 2007, colonelul (r.) Jean Nouzille (1926-2007), apreciat analist al istoriei moderne și contemporane a Europei Centrale și de Sud-Est, după o ultimă confruntare cu moartea, pe care o sfidase adesea în timpul carierei militare, a trecut spre cele veșnice, în pragul împlinirii a 81 de ani. Fost elev și apoi el însuși cadru didactic al Școlii speciale de la Saint-Cyr Coëtquidan, parașutist de elită, participant la războaiele din Indochina și Algeria, diplomat al Institutului de Înalte Studii Europene din Strasbourg și apoi doctor în istorie al Universității „Robert Schumann”, cu o remarcabilă teză privind frontierele Imperiului habsburgic (*Le prince Eugène de Savoie et les problèmes des confins militaires autrichiens, 1699-1732* – Prințul Eugeniu de Savoia și problemele granițelor militare austriece, 1699-1732 –, apărută în anul 1979), și-a închinat jumătate din viață studiilor comparate europene, cu precădere din domeniul militar, dar cu referințe notabile asupra influențelor și consecințelor fenomenului război în plan politic, social, confesional.

Cursurile sale de la Centrul de Studii germanice și de la Universitatea „Marc Bloch” din aceeași capitală europeană care a devenit Strasbourgul, numeroasele conferințe susținute în Franța, Germania, Austria, Italia, Grecia, Bulgaria, Polonia sau în fosta Iugoslavie, ca și la București, Cluj-Napoca sau Chișinău i-au pus în valoare nu numai cunoștințele variate și întinse, dar și o anumită știință a pedagogului de rasă, dublată mereu de farmecul subtil al naratorului. Știa să capteze auditoriul, indiferent de vârsta acestuia. I-a plăcut mult să călătorească pentru a cunoaște prin contact direct oamenii și locurile, natura și patrimoniul cultural despre care urma să scrie. A fost mereu deschis dialogului cu confrății săi, era un pasionat și entuziast al cercetării arhivelor îngâlbănite. Scrutător neobosit al devenirii națiunilor europene prin prisma analizei

minuțioase a datelor esențiale ale parcursului lor, a fost un partizan consecvent al realizării unității europene.

Ostașului și Profesorului care a fost îi rămânem datori, noi, ca români, în primul rând datorită profundului atașament și înțelegerii superioare cu care s-a aplecat, vreme îndelungată, asupra istoriei pământului și neamului românesc. Transilvania, ca și Moldova în întregul ei au constituit subiectele unor contribuții serioase, echilibrate și

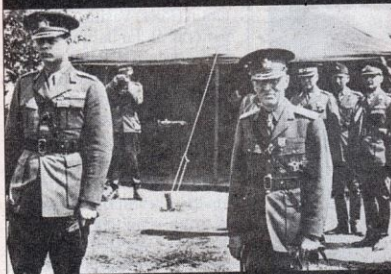
convingătoare, traduse în mai multe limbi. La fel cum și marele efort național al reîntregirii românești din 1916-1918 i-a stat în atenție, istoricul relevând legăturile de sânge și idealuri stabilite în acei ani între francezi și români.

Ca editor, precum și ca mai tânăr *compagnon* al său în multe dintre întâmplările științifice petrecute fie în Franța, fie în țară sau pe alte meleaguri, în ultimele două decenii, în ore prelungite adesea până noaptea târziu, l-am descoperit și am reușit apoi să-i fiu aproape. Fiu al Alsaciei, a înțeles perfect ce înseamnă dezrădăcinarea unei provincii și ororile războiului. Familia îi cunoscuse pe câțiva dintre sărmanii prizonieri români din 1916-1918, cărora mai târziu el însuși avea să le dedice o exemplară monografie. Ultima noastră întâlnire de la Paris, în 2006, după ce depășise cu stoicism o grea operație, ca și ultima convorbire telefonică spre sfârșitul aceluiași an au vizat proiecte de viitor și o întâlnire la el acasă, la Schiltigheim. Ne-am amintit atunci, ce stranie coincidență, de academicianul Virgil Cândea (trecut în veșnicie și el în această perioadă) și de întâlnirile din casa acestuia din București. Acum a rămas doar proiectul Albumului consacrat cimitirelor române din Alsacia și Lorena, pe care sper să-l duc la îndeplinire: în memoria Prietenului meu și al României.

Fie-i țărâna ușoară!

Dumitru PREDA

Dascăli slujitori ai muzei Clio

Regele Mihai și generalul Ion Antonescu

Popești Leordeni, iulie 1944. Un grup de parașutiști, în apropierea unui avion de transport Potez 56

ÎN CEAS DE RĂSCRUCE, ROMÂNII L-AU ALES PE REGE

TRAIAN D. LAZĂR, Colegiul Național „Ion Luca Caragiale”, Ploiești

În timpul vizitei la cartierul general al lui Hitler de la Rastenburg (4-5 august 1944), discutând cu generalul Guderian despre atentatul împotriva Führerului de la 20 iulie 1944, în care fuseseră implicați unii lideri militari germani, Ion Antonescu afirma: „Credeti-mă... Eu aș putea să-mi culc capul pe genunchii generalilor mei. La noi ar fi de neconceput ca ofițerii să participe la o asemenea lovitură de stat.”

Și totuși... La 23 august 1944, corpul de comandă al armatei l-a infirmat pe mareșal. Antonescu se înșela în aprecierile privind fidelitatea corpului de comandă al armatei față de persoana sa; vor fi existat totuși și militari care s-au împotrivit arestării lui?

Ar fi vrut, dar...

În august 1944 generalul Gheorghe Dobre era ministrul Economiei Naționale. Evocând participarea sa la evenimentele din 23 august 1944, istoricul și omul politic Gh. Brătianu spune că în acea zi, după ora 17.30, întorcându-se

acasă, de la Palatul regal, unde fusese prezent la investirea noilor miniștri de către monarh, l-a găsit pe generalul Ioan Arhip, subșeful Marelui Stat Major. Acesta i-a povestit că, în timp ce se afla în sediul Marelui Stat Major, a venit la el generalul Gheorghe Dobre, care i-a relatat că „fusese prevenit că mareșalul a plecat la Palat și că miroase că se petrece ceva.” Persoana care îl avertizase (poate col. Gh. Magherescu) îl și sfătuisese ca, în cazul în care, la ora 17.30, mareșalul nu va ieși de la Palat, el, Dobre, „să ia măsuri de a-i înlesni plecarea de la rege.” Generalul Dobre i-a spus generalului Arhip că,

după cât se pare, mareșalul este „deținut cu forța la Palat și că trebuie ca Statul Major să ia măsuri de salvare.” Generalul Arhip a refuzat, motivând că deținerea cu forța a mareșalului Antonescu la Palat semnifică pierderea încrederii regelui și a țării. „Cum îți închipui d-ta că o să încercuiesc Palatul și pe șeful armatei, regele, ca să salvez un particular?”

Și, astfel, intenția generalului Dobre a căzut. În tensiunea evenimentelor, el nu avusese abilitatea juridică să argumenteze că mareșalul Antonescu nu era un simplu particular, ci fusese investit de către Carol al II-lea ca

președinte al Consiliului de Miniștri „cu depline puteri pentru conducerea statului român” (Conducător al statului) și nici una dintre prerogativele păstrate de rege prin decretul respectiv nu-i dădea dreptul să-l aresteze. Devenind rege, Mihai reînnoiește această numire a lui Ion Antonescu. Dar, chiar dacă ar fi argumentat astfel, tot nu ar fi fost luat în seamă, căci generalul Arhip fusese atras de partea opoziților marelui, ceea ce și explică „raportul” dat liberalului Brătianu, și nu șefului său ierarhic, generalul Ilie Șteflea, șeful Marelui Stat Major, aflat pe front. Nu e de mirare deci că, atunci când generalul Constantin Sănătescu, investit șef al guvernului, s-a prezentat la Marele Stat Major, generalul Arhip, comentând cele întâmplate la Palat, a spus: „Nimic surprinzător, era de așteptat” și l-a întrebat pe noul prim-ministru: „Ce aveți de ordonat?”

... parașutiști nu sosesc...

Gheorghe Jienescu avea gradul de general (comandor aviator) și era subsecretar de stat al Aerului. În după-amiaza zilei de 23 august 1944, la sediul Ministerului de Interne, care funcționa atunci în Palatul Cantacuzino de pe Calea Victoriei, persoana cea mai mare în grad prezentă în clădire în acele momente era Petre Strihan (Petre Constantinescu), subsecretar de stat la Adminis-

Gheorghe Brătianu, al cărui rol în desfășurarea actului de la 23 august rămâne încă neclar

trație. Între orele 19.00 și 20.00, Lică (Vasile) Ionescu, directorul administrativ al Societății de Radiodifuziune, l-a anunțat telefonic pe fratele său, Ică Ionescu, secretarul general al Ministerului de Interne, că a fost chemat la Palatul regal în vederea transmiterii unui eveniment important pentru țară. Cei prezenți au dedus că se petrec lucruri grave.

La puțin timp după telefonul lui V. Ionescu, generalul aviator Gh. Jienescu a comunicat prin linia telefonică „specială”, ce asigura legătura între ministere și cabinetul

Conducătorului statului, că mareșalul Antonescu, Mihai Antonescu și generalul Constantin (Piky) Vasiliu, inspector general al Jandarmeriei, „au fost arestați la Palat.” Deoarece ministrul de Interne, generalul Dumitru Popescu, nu era prezent, generalul Jienescu i-a solicitat lui Petre Strihan (în absența ministrului, automat, exercita funcția acestuia) acordul „ca să trimit o unitate de parașutiști de la Popești-Leordeni ca să elibereze pe cei ce sunt arestați și reținuți la Palat.” Petre Strihan a răspuns că „șeful suprem al armatei este regele” și nu era datoria lor să intervină dacă Majestatea Sa a luat o hotărâre, opinând că era mai bine să se aștepte desfășurarea evenimentelor. Așadar, parașutiști nu au mai fost trimiși la Palat. Au acționat, în schimb, cu toată energia în zona de nord a Capitalei, zădărnici încercarea germanilor de a reprimă lovitură de stat executată de rege și colaboratorii săi.

... iar jandarmii nu răspund la apel

Generalul Dumitru Popescu, ministrul de Interne, participase la Consiliul de Miniștri ținut la Snagov în dimineața zilei de 23 august 1944. Întors la minister pe la orele 18.00, a lucrat retras în cabinetul său. La ora 18.30, colonelul Alexandru Mădăraj, directorul Ordinei Publice din Secretariatul de Stat al

Generalul Iosif Teodorescu și Titel Petrescu, cu un grup de ofițeri ruși (29 august 1944)

Politei, i-a raportat arestarea Antoneștilor la Palatul regal, dar ministrul de Interne n-a schițat nici o reacție de împotrivire, la puțin timp după aceea părăsind clădirea ministerului.

Colonelul Mădărac și colaboratorii săi, precum și colonelul Al. Băleanu, directorul Siguranței în Direcția Generală a Politei, și colaboratorii lui comentau cu apărind evenimentele. În jurul orei 19.00 a sunat telefonul „special” din biroul ministrului. Acesta fiind plecat, a răspuns colonelul Mădărac. Era Ovidiu Vlădescu, secretar general la Președinția Consiliului de Miniștri, care l-a întrebat pe Mădărac dacă, în calitate de director al Ordinii Publice, știa ce se întâmplă la Palat. Mădărac a răspuns că „este un Consiliu de Coroană” (în realitate, Mădărac era un apropiat al P.N.T. și știa despre arestarea Antoneștilor). Ovidiu Vlădescu l-a informat că Ion Antonescu, Mihai Antonescu, Pîky Vasiliu și alții erau arestați și, „în consecință, dată fiind calitatea ce ai, trebuie să intri cu forța armată ca să-i scapi.” Mădărac a răspuns că nu poate face acest

lucru și atunci Vlădescu i-a cerut să se prezinte la Președinția Consiliului de Miniștri. Mădărac a invocat o scuză ce nu i-a fost acceptată și, ajuns la Președinție, O. Vlădescu i-a spus să intervină cu două batalioane pentru a-i scăpa pe arestați. Mădărac a replicat:

Generalul Guderian, cel căruia Antonescu îi mărturisea deplină încredere în generalii săi

„Nu veți găsi un ofițer care să tragă în rețea țării și mai puțin pe mine.”

Armata e credincioasă regelui

Ovidiu Vlădescu a încercat, dar nu a reușit, să obțină legătura telefonică cu generalul Iosif Teodorescu, șeful Comandamentului Militar al Capitalei, spre a-i solicita o intervenție militară asupra Palatului regal. În acel moment au intrat în biroul său coloneii Romeo Zaharia și Radu Davidescu.

Primul era adjutant al marelui Antonescu și director de cabinet, iar al doilea șeful cabinetului militar. Ovidiu Vlădescu a analizat situația împreună cu cei doi și, în final, a renunțat la intențiile sale, având în vedere că armata trecuse de partea opozițiilor marelui.

Într-adevăr, revenit la minister, colonelul Mădărac a fost chemat la Comandamentul Militar al Capitalei, împreună cu colonelul Băleanu. Acolo au fost puși la curent cu evenimentele și li s-a solicitat să îndeplinească dispozițiile noilor autorități, ceea ce au și făcut.

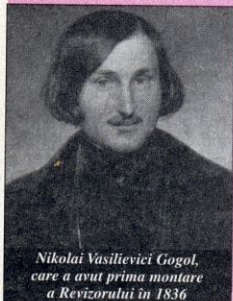
Examinând faptele care au dus la căderea regimului antonescian, rezultă că încă din momentul preluării puterii și, apoi, în cei patru ani de guvernare, Ion Antonescu nu și-a putut crea o bază puternică de susținere. Existau persoane care, prin legături personale sau prin funcțiile și atribuțiile lor, ar fi trebuit să-și manifeste atașamentul față de mareșal. La 23 august 1944 însă, mulți au preferat să-și salveze pielea (generalul Dumitru Popescu, ministrul de Interne, sau Eugen Cristescu, șeful Serviciului Special de Informații etc.). Puțini au intenționat să-l salveze, dar n-au putut înfrânge bariera respectului civic de care se bucura instituția monarhică la români, în general, și în rândul armatei, în mod special. ■

Generalul Gheorghe Jienescu la un spital militar

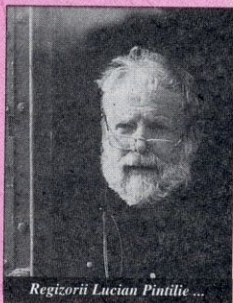
„SĂ TERMINĂM CU TOT ACEST LIBERALISM“

PETRE OPRIȘ

Nikolai Vasilievici Gogol,
care a avut prima montare
a *Revizorului* în 1836

Aflat sub influența „Primăverii de la Praga“, un grup de studenți polonezi a dorit să monteze în luna martie 1968 o piesă de teatru cu subiect patriotic – Ajunul străbunilor, de Adam Mickiewicz. Piesa critica dur dominația exercitată în secolul al XIX-lea de Rusia țaristă asupra Poloniei. Autoritățile de la Varșovia au interzis spectacolul respectiv, fapt ce a generat o mișcare studențească de protest, urmată de numeroase arestări în rândul tinerilor demonstrați și de con-

Regizorul Lucian Pintilie ...

damnări la închisoare pe diferite termene. În același timp, aparatul de partid și principalele instituții ale statului polonez au fost epurate, persoanele considerate a fi „revoluționare“ sau „nesigure din punct de vedere politic“, fiind îndepărtate din sistemul de conducere. Totodată, a fost schimbat din funcție ministrul Apărării Naționale, mareșalul Marian Spihalski, în locul acestuia fiind numit generalul Wojciech Jaruzelski, șeful Marelui Stat Major, la propunerea lui Wladyslaw Gomulka și cu asentimentul Moscovei.

După patru ani și jumătate de la evenimentele din Polonia, regizorul Lucian Pintilie a pus în scenă piesa *Revizorul* la Teatrul „Lucia Sturdza-Bulandra“ din București. Autorul piesei, Nikolai Vasilievici Gogol (1809-1852), plasase acțiunea spectacolului său către mijlocul secolului al XIX-lea și înfățișase cu un realism deosebit brutalitatea, ignoranța și venalitatea unor membri ai aparatului administrativ țarist. Regizorul Lucian Pintilie a preluat ideea principală și a transpus-o într-o nouă formă, satirizând în mod voalat pe anumiți membri ai aparatului administrativ comunist din România. O asemenea „blasfemie culturală“ a fost sesizată de „organele de partid și de stat“, care se ocupau cu respectarea „moralei pro-

letare“ în teatrul românesc, imediat după ce premiera spectacolului a avut loc (septembrie 1972). Vigilenții slujitori ai cenzurii comuniste au fost prinși pe picior greșit de Liviu Ciulei (director al Teatrului „Lucia Sturdza-Bulandra“) și Lucian Pintilie și, cu toate că nu citiseră, probabil, niciodată *Acceleratul* lui George Topârceanu, au întrebat într-un târziu: „Cine, ce-i, ce-a fost pe-aici?“.

Cum a reacționat Nicolae Ceaușescu, după ce a aflat ce s-a întâmplat la teatrul cu pricina? Aflăm dintr-un fragment al unei stenograme inedite a ședinței Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., desfășurată în ziua de 29 septembrie 1972 (de la ora 12.00 la ora 13.15) și aflată la Arhivele Naționale Istorice

Centrale, fond C.C. al P.C.R. – Cămară, dosar 107/1972, f. 17-18. Au mai participat la ședința respectivă: Manea Mănescu, Paul Niculescu-Mizil, Gheorghe Pană, Gheorghe Rădulescu, Virgil Trofin, Ilie Verdet, Maxim Berghianu, Gheorghe Cioară, Florian Dănilache, Emil Drăgănescu, Petre Lupu, Leonte Răutu, Gheorghe Stoica, Ștefan Voitec, Iosif Banc, Petre Blajovici, Miron Constantinescu, Miu Dobrescu, Mihai Gere, generalul de armată Ion Ioniță, Vasile Patilinet, Ion Pătan, Ion Stănescu, Ștefan Andrei, Ion Dincă, Mihai Marinescu, Nicolae Agachi, Angelo Miculescu, Iulian Văcărel, Gheorghe Oprea, Ion Românu, Constantin Marin, Ion St. Ion și Nicolae Armencoiu.

Redăm în continuare fragmentul referitor la deciziile dictate de Nicolae Ceaușescu împotriva regizorilor Liviu Ciulei și Lucian Pintilie, iar din protocolul reuniunii – măsurile ce trebuia adoptate urgent de Consiliul de Miniștri pentru interzicerea spectacolului respectiv.

„Nicolae Ceaușescu: [...] O altă problemă.

Noi am discutat și la Prezidiu [Permanent al C.C. al P.C.R.], dar vreau să o pun și la Comitetul Executiv.

S-a pus în scenă o piesă de Gogol [...]. *Revizorul*, care denaturează complet piesa și are, după părerea mea, un caracter chiar provocator.

Am hotărât în Prezidiu [Permanent] și propun să fim de acord să hotărâm interzicerea jucării piesei și să se atragă atenția organelor în drept, să anunțăm public, că pentru lipsuri grave de care au dat dovadă pentru că au adus denaturări unei piese clasice (sic!). Când o să vină tov. [Dumitru] Popescu [...] o să discutăm și cu conducerea Consiliului Culturii [și Educației Socialiste], pentru că nu se poate așa ceva. Normal era să nu se pună în scenă. Și Comitetul de Partid al Municipiului București este vinovat pentru că, Comisia ideologică trebuie să vadă în prealabil toate piesele.

Tov. Miron Constantinescu: A avut loc premiera și după 3 spectacole să luăm această măsură. Aceasta trebuie preîntâmpinată (sic!).

Tov. Nicolae Ceaușescu: Să o facem pe tăcută nu este bine. Să spunem clar, să se înțeleagă.

Noi am discutat probabil că va trebui să-l

... și Liviu Ciulei

schimbăm pe [Liviu] Ciulei [din funcția de director al teatrului]. Lui [Lucian] Pintilie [...] cel puțin 2 ani să nu-i mai dăm voie să pună [piese] în scenă. *Să terminăm cu tot acest liberalism. [subl. P.O.]*

Eu mă mir că nu s-a făcut nimic pentru că am rugat pe tovarășii care au fost aici să ia măsuri. Trebuie chemați acum și discutați cu ei.

Tov. Gheorghe Pană: Am discutat cu șeful secției și cu directorul. Nu am discutat cu toți.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Trebuie chemați și discutați cu toți.

Tov. Petre Lupu: A cui va fi această hotărâre?

Tov. Nicolae Ceaușescu: Hotărârea guvernului [Româ-

niei], pentru că el coordonează Consiliul Culturii [și Educației Socialiste].

Noi am trimis un grup de tovarăși de la Comisia ideologică și au văzut, de asemenea, toată lumea care a văzut piesa are aceeași părere.

Deci, să fie chemat astăzi Biroul Consiliului Culturii [și Educației Socialiste].

Sunteți de acord, tovarăși? Toți tovarășii sunt de acord“.

„IV. Comitetul Executiv al C.C. al P.C.R. a mai aprobat [în ședința din 29 septembrie 1972]: [...]

4. Consiliul de Miniștri va lua măsuri pentru interzicerea prezentării spectacolului cu piesa *Revizorul* de N. Gogol la Teatrul «Lucia Sturdza-Bulandra» din București, întrucât modul de montare și adaptare a acestei piese denaturează opera marelui dramaturg. Se va interzice regizorului Lucian Pintilie să pună în scenă piese de teatru, timp de doi ani. De asemenea, se va examina oportunitatea menținerii în funcție a directorului teatrului, Liviu Ciulei.

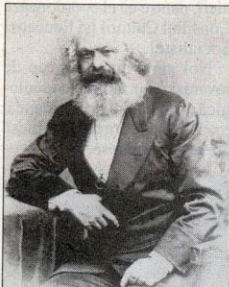
Se va atrage atenția Biroului Consiliului Culturii și Educației Socialiste și Biroului Comitetului Municipal București al P.C.R. asupra lipsei de control manifestată în legătură cu pregătirea punerii în scenă

a piesei *Revizorul* de către Teatrul «Lucia Sturdza-Bulandra», precum și asupra necesității de a lua măsuri ca astfel de manifestări să nu mai aibă loc în viața culturală.

Măsurile privind interzicerea prezentării piesei *Revizorul* la Teatrul «Lucia Sturdza-Bulandra» din București vor fi date publicității“.

Piesa lui Gogol, într-o nouă montare, cu Ștefan Bănică-junior

Karl Marx

Opinii

Internationalismul și înfrățirea între popoare au constituit unul dintre pilonii marxism-leninismului. Cum se împacă asemenea idei cu antisemitismul din scrierile lui Karl Marx?

Cazul Alfred Dreyfus, un exemplu de antisemitism

MARX, MARXISMUL ȘI ANTISEMITISMUL

Prof. dr. DUMITRU-FELICIAN LĂZĂROIU (Paris)

Mai întâi, este de semnalat că „stânga (clasică) a pretins întotdeauna că dreptul, omul și libertatea sunt ficțiuni burgheze“, după cum sublinia Alexis Lacroix, într-o lucrare apărută la editura pariziană La Table Ronde, în 2005. Ca și extrema dreaptă, toate internaționalele comuniste au considerat ca un adevăr egalitatea *evreu = capitalist*, cu tot ceea ce rezulta din această afirmație. Nu era aceasta și viziunea lui Stalin? Sau a comuniștilor români, care alunecaseră pe panta naționalismului extremist?

În timpul petrecut în țară, nu găsisem tezele lui Marx privind chestiunea evreiască; nici măcar în așa-zisele „opere complete“, atent curățate de editori de problemele spinoase, precum era chestiunea Basarabiei. Aprecierile lui pe tema din urmă au fost publicate abia în 1964, de Academia Română. M-a interesat în mod special tratarea chestiunii evreiești în marxism, mai ales din cauza

falsului principiu al „internationalismului proletar“. Căci am considerat întotdeauna naționalismul extremist și antisemitismul, în mod particular, două fațete ale inacceptabilului.

Alexis Lacroix în al său *Le socialisme des imbéciles. Quand l'anti-sémitisme redevient de gauche* (Socialismul imbecililor. Când antisemitismul redevine de stânga) a făcut largi referiri la lucrarea lui Karl Marx, din februarie 1844, tipărită inițial în *Analele Franco-Germane* nr.1 (unic) și intitulată *Zur Judenfrage* (Asupra chestiunii evreiești). Trafând această temă cu referire la secolele al XIX-lea și al XX-lea, analistul francez subliniază faptul că antisemitismul modern a fost generat de politica și teoriile de stânga, avându-și sursa, între altele, în scrierile lui Marx. Într-adevăr, într-un articol publicat în *New York Daily Tribune*, în 1856, Marx afirma: „Orice tiran este sprijinit de un evreu, iar orice papă – de un ieziuit“. Greutatea,

dar și enormitatea afirmației poartă în sine o răspundere imensă pentru gândirea de stânga.

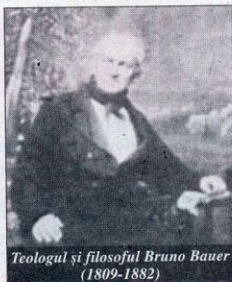
Textul din 1844 reprezenta un răspuns, dar și un comentariu extins, cu privire la lucrarea antisemită a teologului și filosofului Bruno Bauer (1809-1882), *Die Judenfrage* (Chestiunea evreiască), tipărită la Brunswick, în 1843. Insist asupra acestor texte, deoarece ele au fost oculte cu bună știință de marxiști, atât în spațiul sovietic, cât și în cel occidental. Daniel Bensaïd a republicat în 2006, la editura La Fabrique, sub titlul *Karl Marx – La question juive* (Karl Marx – Chestiunea evreiască), atât opiniile lui Marx, cât și pe cele ale lui Bauer, alături de unele comentarii extrem de interesante. Această reeditare permite, astfel, accesul direct la sursa marxistă a antisemitismului.

Marx a renunțat la religia și la tradițiile iudaice, păstrând, după părerea multora, o ură de

sine, ca evreu. De asemenea, în critica îndreptată împotriva capitalismului, Marx considera banii drept cauza (imorală) a inegalităților sociale și a exploatării. Filosoful german deducea, nu se știe de unde, că banii și, respectiv, utilizarea lor, i-ar avea pe evrei la origine; ceea ce, cel puțin din punct de vedere istoric, era fals.

Karl Marx pretindea că, dacă toți evreii sunt cantonați în sfera comerțială și bancară (altă afirmație falsă), aceasta ar constitui o caracteristică nativă a nației lor. Faptul că defaza lungul veacurilor li s-au refuzat – în mod documentat istoricește – tot felul de alte domenii de activitate, cum ar fi lucrarea pământului, proprietatea funciară și imobiliară, funcțiile publice etc., era ignorat de filosoful german cu bună știință. Mai mult, Marx pretindea că emanciparea evreilor, pentru care s-a și manifestat, de altfel, în presa timpului, însemna renunțarea la iudaism ca religie și creștinarea (asemenea tatălui său) sau, în general, renunțarea la religie („opiu pentru popor”) – cazul său. Rezulta deci, că soluția propusă izvoara din convingerea că religia israelită ar reprezenta ceva inacceptabil, ca și categorica de evreu israelit.

Ceea ce izbește pe orice cititor este faptul că, și de astă dată, tot așa cum a procedat în *Manifestul Partidului Comunist*, ca și în opera sa fundamentală *Capitalul*, Marx rămâne mereu ambiguu. Faptul a fost remarcat și de filosoful francez Raymond Aron, în lucrarea *Le marxisme de Marx* (Marxismul lui Marx), apărută la Paris,

Teologul și filosoful Bruno Bauer (1809-1882)

în 2002. Ambiguitatea sa consta în aceea că, în mod sistematic, făcea afirmații și utiliza concepte, ca și când ele ar fi fost aprioric înțelese de oricine, fără a le defini ori demonstra. Urmând aceea schemă, cu noțiuni interpretate elastic și neștiințifice, se poate afirma orice, fiind admis tot ce este util unei cauze.

Un gânditor lucid spunea: „Suprimați din marxism *revoluția* și nu rămâne decât energia unei uri primordiale împotriva evreilor și a iudaismului, această pierdere a minților, detestare care constituie cel mai solid climat al construcțiilor totalitare”.

Familiele Engels și Marx

Un exemplu istoric al antisemitismului îl constituie celebrul caz al lui Alfred Dreyfus (*Magazin istoric*, nr.8,9/1998), ofițerul de stat major francez evreu condamnat pe nedrept pentru spionaj în 1894, a cărui reabilitare, de către Curtea de Casație de la Paris, din 1906, a fost oficial salutăată și comemorată la nivel de stat anul trecut, cu prilejul centenarului. Când Dreyfus a fost acuzat de un tribunal militar, cunoscutul socialist marxist german Karl Liebknecht a declarat: „Dreyfus este vinovat, deduc acest lucru din clasa sa”. A fost susținut, pe de altă parte, de scriitorul naționalist francez Maurice Barrès (1862-1923): „Dreyfus este vinovat, deduc acest lucru din rasa sa”. Așadar, evreul este automat vinovat, chiar dacă nu a fost judecat, orice ar face, când din cauza clasei, când din cauza... rasei.

Unii dintre cunoscătorii marxismului au fost revoltați de anti-semitismul filosofului german. Astfel, sociologul și specialistul în istoria evreilor Pierre Birnbaum considera: „Marx preconizează sfârșitul indispensabil și ineluctabil al evreilor”; iar Roman Podolski, un fost comunist deportat la Auschwitz, scria, în *Archiv für Sozialgeschichte* (Arhiva istoriei sociale; Hanovra, 1964): „Fără îndoială, identificarea iudeității cu capitalismul, care se află în textul din 1844 [al lui Marx] era o analiză incorectă [...] Socialiștii din secolul precedent, care s-au înșelat adesea asupra antisemitismului popular, s-au gândit chiar să-l utilizeze într-un sens revoluționar”. ■

CHRISTIAN KENNEDY: SĂ ÎNVĂȚĂM SĂ FIM TOLERANȚI

„Holocaustul în România. Probleme nerezolvate“. Aceasta a fost tema reuniunii organizate de Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel“, în cooperare cu Ambasada S.U.A. la București, în ziua de 6 iunie 2007.

Potrivit intervenției domnului Aurel Vainer, președintele Federației Comunităților Evreiești din România, antisemitismul a devenit în România un fenomen marginal, spre deosebire de perioada interbelică și de perioada comunismului chiar. Azi se vorbește liber despre ce a însemnat Holocaustul și au fost adoptate legi care pedepsesc aspru manifestările de antisemitism și de discriminare rasială.

corect atâta vreme cât există neclarități în privința regimului unor proprietăți, ceea ce creează nesiguranță pentru potențialii investitori.

Domnul ambasador Christian Kennedy a avut amabilitatea să răspundă unei întrebări pe care i-am adresat-o în numele cititorilor revistei *Magazin istoric*.

– Care sunt problemele rezolvate și care sunt cele pe care

considerați că România trebuie să le mai rezolve în acest domeniu?

– Este prima mea vizită în România și din acest motiv răspunsul meu va fi unul mai general. Dar pot să vă spun că în materie de păstrarea amintirii și de educație privind Holocaustul, am putut remarca câteva lucruri foarte importante, așa cum am menționat și în intervenția mea de azi. Sunt împliniri care privesc activitatea desfășurată de Ministerul Educației și Cercetării, de cel al Culturii, de Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România, cât și activitatea României în Comisia Internațională pentru Educația privind Holocaustul. Păstrarea memoriei Holocaustului este un lucru foarte important, pentru că de aceasta depinde viitorul nostru. Și trebuie să fim foarte atenți în ceea ce privește toleranța, ca o valoare fundamentală pentru democrație. Trebuie să învățăm să fim toleranți.

În ceea ce privește lucrurile care mai sunt încă de făcut, cred că este vorba despre întreaga problemă a restituirilor și compensațiilor pentru cei care și-au pierdut proprietățile, nu numai pentru victimele Holocaustului, dar și pentru victimele comunismului. Sper că Parlamentul și Guvernul se vor dovedi capabile să împingă lucrurile înainte, în direcția cea bună.

– Vă mulțumesc.

A consemnat: Dorin MATEI

Mai critic s-a dovedit dr. Radu Ioanid, directorul Muzeului Memorial al Holocaustului, care a adus în discuție o serie de fenomene ce s-au manifestat în societatea românească în ultima vreme.

Masa rotundă a fost onorată de prezențe importante din S.U.A.: kongresmenul Alcee Hastings și ambasadorul Christian Kennedy. Kongresmenul american a reamintit sprijinul pe care l-a primit comunitatea afro-americană în lupta pentru eliminarea segregării din partea comunității evreiești și a spus că niciun efort nu este prea mare pentru a face ca manifestările de antisemitism și de discriminare rasială să nu se mai repete.

Christian Kennedy este reprezentant special al Departamentului de Stat pentru problemele Holocaustului și principalul consilier al secretarului de Stat pentru problemele legate de stăpânirea nazistă asupra Europei. El coordonează participarea S.U.A. în cadrul Comisiei Internaționale pentru Educația privind Holocaustul. Biroul pe care îl conduce se ocupă de acordarea asistenței pentru supraviețuitorii Holocaustului și pentru familiile lor și de restituirea proprietăților și a operelor de artă confiscate în acea perioadă. De altfel, în intervenția sa, Christian Kennedy a insistat asupra rezolvării problemei proprietăților abuziv confiscate, în general, pentru că o economie de piață nu poate funcționa

Eveniment

ARMONII SUPRAPUSE ÎN PIVNITELE CANTACUZINE

ADINA RENȚEA, Director al Muzeului Național Cotroceni

Așa cum fiecare ființă umană își sărbătorește ziua, în fiecare an, și muzeele, aceste entități vii, au o zi a lor – Ziua Internațională a Muzeelor, pe 18 mai.

Inaugurată de Comisia Internațională a Muzeelor (ICOM) în 1977, Ziua Internațională a Muzeelor este un eveniment menit să întărească relațiile de cooperare între muzee și specialiștii acestora, apropiind și punând în legătură toate muzeele lumii, transformând distanța și timpul în punți de comunicare între culturi, împărțind astfel respectul pentru ceilalți și depășind orice frontieră culturală, reală sau... imaginară.

Dintr-o anumită perspectivă, Ziua Internațională a Muzeelor celebrează muzeul ca parte a unei realități istorice, a conștiinței duratei, în comprimarea trecutului, oferind motive de reflecție asupra unui viitor privit prin filtrul unor experiențe ale trecutului. Sensul dezvoltării umane și naturale, cunoașterea, emanciparea culturală nu pot fi evaluate decât cu ajutorul întregului bagaj informatic stocat, exploatat și comunicat prin muzee.

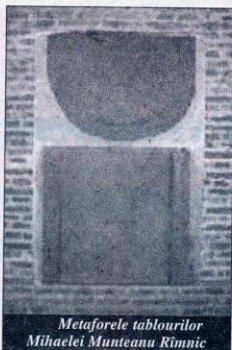
Sala Cerchez

Iată de ce, în fiecare an, la 18 mai, publicul are ocazia de a vizita muzeul gratuit, de a participa, uneori activ, la evenimentele culturale organizate cu acest prilej. Tot în fiecare an, comitetul ICOM propune o temă centrală pentru această zi. Spre deosebire de anii trecuți, în 2007, ICOM nu a ales o temă anume, lăsând posibilitatea fiecărui muzeu de a celebra într-un mod propriu această zi.

Cei care au trecut pragul Muzeului Național Cotroceni de Ziua Internațională a Muzeelor s-au întâlnit pentru prima dată în România cu opera unui artist român, emigrat în 1981 în Germania, mai precis, la Oldenburg: Mihaela Munteanu Rîmnic.

Studentă a Institutului de Arte Plastice „N. Grigorescu”, pe care l-a absolvit cu nota 10 cu distincție, promoția 1971, Mihaela Munteanu Rîmnic și-a îndreptat atenția către desen, tehnici de pictură, tapiserie, teoria și practica culorii pentru arhitectură, concepte tridimensionale și concepte de culoare, oglindite într-o bogată activitate expozițioană în Germania, Anglia, Cehia, Letonia, Franța etc.

Expoziția de la Muzeul Național Cotroceni, intitulată *Mesajele culorii – Perpetuum*, propune o incursiune în filosofia de viață a pictoriței, atât în pictură, cât și în măiestria modelării obiectelor din plexiglas. Tablourile artistei nu sunt ilustrații, nu redau nici un *story*. Ele

doar comentează existența fundamentală și individuală, formulează proteste împotriva ignoranței, într-o lege a armoniei arhitecturii, astfel încât fiecare tablou este un medium și o operă de artă în același timp.

Într-o înaltă măsură, tablourile sunt metafore filosofice și, indiferent în ce tehnică lucrează artista (ulei, acuarelă, tehnici mixte, textil etc.), culoarea este principalul vehicul de comunicare, o culoare bine proporționată, armonică, astfel încât mesajul ei să nu oprească ochii sufletului.

Tehnica obiectelor din plexiglas – în număr de

zece în expoziție – este bine stăpânită de artistă. Elementul caracteristic și, în același timp, cel mai dificil și sensibil, frapant reprezentat este tema suprapunerii. Ia o culoare și o pune peste alta. Ia o bucată și o pune peste alta, de aceeași culoare, mărime, dimensiune. Suprapunerea nu este o problemă; suprapunerea, acoperirea, aglomerarea sunt, în cele din urmă, o problemă esențială a societății în care trăim... Mihaela Munteanu Rîmnic se confruntă cu acest simptom și prelucrează schimbarea, uitarea, acoperirea straturilor de dedesubt.

Arta Mihaelei Munteanu Rîmnic este energetic marcată în expresivitatea ei de o impresionantă forță, luminată de o explozie a unei energii creatoare impulsive.

Într-un cadru, cel puțin maiestuos, al pivnițelor cantacuzine, s-a vernisat la 18 mai expoziția Mihaelei Munteanu Rîmnic, artist cunoscut cu mult mai mult în străinătate, decât în țara de origine. Întâlnirea cu publicul Muzeului Național Cotroceni a fost prima experiență de acest gen din România, după 26 de ani de exil al artistei. Nu însă și ultima. Cu siguranță, drumul deschis într-o zi de sărbătoare la Muzeul Național Cotroceni va continua, pentru că... și aici și acolo există câte o fereastră. Și prin ea, întotdeauna cineva va privi arta, va visa, va mări sub lupa ochiului o parte din mesajele culorii... ■

Teritorii în dispută

India nu va ceda Cașmirul,
spune Jawaharlal Nehru

În 1956 Pakistanul se declară republică independentă

CAȘMIR

VICTOR IONESCU

Până în veacul al XIV-lea regat independent, situat la granița Indiei cu China, Cașmirul a constituit un motiv de discordie între India și Pakistan, începând cu declararea independenței de către India, în august 1947. Colonizat de arieni, cum am văzut în numărul trecut al revistei, a reprezentat deopotrivă o ispită – în primul rând, datorită poziției sale geografice – pentru China antică, Islam, Tibet, Imperiul Mogul întemeiat de Akbar, care a și mutat capitala la Lahore. A reușit performanța să se mențină, la începutul veacului al XIX-lea, între cele patru state independente din India, alături de Punjab, Sindh și Nepal.

Suzeranitatea Londrei asupra imperiului său indian a durat exact un secol. Odată încheiat Al Doilea Război Mondial, cele două forțe politice autohtone – Congresul Național Indian și Liga Musulmană – au impus metropolei punctul lor de vedere: auto-determinarea. Pe parcursul anului 1946, în diferite provincii ale Indiei au avut loc manifestații împotriva pusterii prinților. Cea mai semnificativă a fost tocmai în Cașmir, al cărui rege avea altă religie decât a supușilor. Conferința din Jammu și Cașmir cerea

lichidarea administrației prin-ciare, sub cuvântul de ordine: „Afară din Cașmir!” Ulterior a izbucnit o mișcare de masă împotriva politicii impozitelor.

Lordul și satărul, de măcelar

Gvernul maharajahului a trecut la o represiune cruntă. Conferința a fost scoasă în afara legii, iar liderul ei, șeicul Abdullah, arestat. Creșterea tensiunii din Cașmir și a contradicției dintre rege și administrația sa (hinduși), pe de o parte, și poporul musul-

man, pe de alta, a dus la incidente. Pe măsura agravării situației din Cașmir, incidentele dintre hinduși și musulmani s-au răspândit în întreaga Indie. În iunie 1946 Nehru însuși, pe atunci premier al dominiului, s-a deplasat în Cașmir, unde a fost imediat arestat de armata personală a maharajahului Harry Singh. Nehru a fost eliberat numai după intervenția viceregului Indiei.

La 20 februarie 1947, guvernul Attlee a adoptat o Declarație privind Indiile, care prevedea părăsirea domi-

nionului în 1948. În aprilie 1947 Lordul Mountbatten de Burma (1900-1971), nepot al reginei Victoria și fost comandant suprem aliat în Asia de Sud-Est (1943-1945), devine noul vicerege, iar la 3 iulie face public *Planul Mountbatten*, prin care India era împărțită pe criterii religioase în două dominioane: Uniunea Indiană, majoritar hindusă, și Pakistanul musulman.

O problemă deosebit de complexă era divizarea provinciilor vestică – Punjab – și estică – Bengal. Frontiera dintre India și Pakistan a fost trasată de faimosul avocat londonez Sir Cyril Radcliffe. „Nu de bistoriul unui chirurg voi avea nevoie pentru a diviza Punjabul și Bengalul, spunea el, ci de satărul de măcelar“. În Punjab el a dat Lahore Pakistanului și Amritsarul Indiei, tăind în două teritoriul populației sikh. Cea mai controversată decizie a fost aceea privind Gurdaspur, o mică localitate de la poalele Himalayei, în nordul Punjabului.

Alegând ca frontieră cursul unui râuleț, lordul Radcliffe a dat această localitate Indiei, deși era locuită de musulmani. Fără Gurdaspur, India nu ar fi avut nicio cale terestră spre Cașmir. Satărul juristului britanic oferea Indiei ocazia de a absorbi, într-o bună zi, Cașmirul. Anticipând urmările deciziilor sale, englezul spusese: „Mă voi achita de groaznică sarcina cât de repede și cât de bine voi putea, dar aceasta nu va sluji la nimic. Orice aș face, când eu voi termina, tot se vor ucide între ei“.

Într-adevăr, planul britanic a deschis o cutie a Pandorei prin transferul de populație între India și Pakistan, pierzându-și viața 2.000.000 de oameni; procesul a culminat cu asasinarea, la 30 ianuarie 1948, a lui Mahatma Gandhi (născut în 1869), veritabilul conducător al luptei pentru

Clement Attlee, primul ministru britanic între anii 1945 și 1951, a fost preocupat de problema indiană

independență, apostolul non-violenței și partizanul unității peninsulei indiene.

Cei trei prinți și cartea independenței

Sistemul de transferare a suveranității britanice către două guverne centrale separate a impus găsirea unei reguli de repartizare pentru cele 565 de state princiare, vase ale Marii Britanii, dar neincluse în dominionul indian. Această situație juridică se datora cuceririi treptate a Indiei de către englezi. Cei 565 de maharajahi, rajahi și nawabi (de aici termenul românesc nabab, om foarte bogat) domneau ereditat și absolutist peste o treime din teritoriul peninsulei și asupra a mai bine de un sfert din populație. Unii, ca maharaja din Cașmir sau nizamul (rege; termen de origine mogulă, desemnând inițial un guvernator de provincie) din Hyderabad, aveau țări egale ca suprafață și populație cu importante state europene. Câțiva dintre ei erau printre cei mai bogați oameni ai lumii de atunci. Astfel, regele din Patiala (regiune din centrul Punjabului) achiziționase în

1892 primul automobil ajuns în India și avea o armată personală de 15.000 de oameni, dotați cu tancuri britanice Centurion și cu artilerie. Maharaja din Bharatpur avea 22 de Rolls Royce-uri, între care unul decapotabil, confecționat din argint masiv.

Omologul său din Alwar era posesorul unui automobil Lancaster, placat cu aur atât în interior, cât și pe exterior. Maharaja din Mysore avea cel mai mare palat din lume, cu 600 de camere, dintre care 20 destinate colecției de tigri, pantere, elefanți și mufloni împăiați, pe care-i vânașe în timp respectivul suveran. Regele Bihanerului comandase la toate ferestrele palatului său vitralii din jad, alabastru și topaz. La poalele munților Himalaya maharaja din Kapurthar construisese o replică a Versailles-ului și proclamase franceza ca limbă oficială a supușilor săi, obligându-i să poarte peruci și jabouri.

Decizia britanică a fost ca fiecare dintre acești regișori să hotărască singur căruia dintre cele două state independente se va alătura. Între 1947 și 1949, 550 dintre prinți aderseră la India, iar ceilalți la Pakistan. Numai trei dintre ei au încercat să joace cartea independenței: suveranii din Juganarh, Hyderabad și Cașmir. Monarhul din Juganarh era musulman, în timp ce mai mult de jumătate dintre supușii săi erau hinduși. Când el a anunțat că vrea să se alătore Pakistanului, au izbucnit revolte. India a trimis armata și, în februarie 1948, s-a organizat un plebiscit. Majoritatea s-a pronunțat pentru India, iar regele a fugit în Pakistan. Hyderabadul este situat în centrul Indiei; nizamul său a importat în 1948 multe arme din Pakistan. Revoltele contra lui au degenerat în insurecție târâneasă. În septembrie

1948 armata indiană a intrat în principat, ocupându-l în cinci zile. În 1949 nizamul a semnat aderarea Hyderabadului la India, obținând în schimb postul de rajpramukh (administrator, guvernator) al fostului său principat.

Vizita lui Mountbatten la Srinagar

Maharajahul Cașmirului, Harry Singh, era un personaj slab, indecis și atras de orgii. Își inaugurasă domnia prin câteva reforme, repede înăbușite. Încet, încet și-a băgat la închisoare toți dușmanii și și-a întărit armata personală, care era capabilă să-i asigure domnia, să apere frontierele și chiar să dea greutate ideii sale de independență. Viceregele englez, Lordul Mountbatten, îl cunoștea pe acest maharaja din 1921, când îl însoțise în India pe prințul de Wales, viitorul rege Eduard al VIII-lea. El s-a dus la Srinagar pentru a determina pe nehotărâtul rege din Cașmir să opteze.

Logica celor 77 procente de musulmani din populația Cașmirului ca și a poziției geografice a teritoriului duceau spre Pakistan; era și logica acceptată de vicerege. „Dar nu vreau sub nici un pretext să dau Cașmirul Pakistanului”, a afirmat cu vehemență maharajahul. „Atunci alegeți India”, i-a replicat Mountbatten. „Dar nu vreau să dau regatul meu Indiei”, răspuns pe care l-a dat fâfnos Harry Singh. După trei zile de dialog al surzilor, maharaja nu s-a mai arătat la față, viceregelui englez spunându-i-se că Majestatea Sa avea o indigestie. Lordul Mountbatten a plecat înapoi la New Delhi, fără a obține un răspuns.

În octombrie 1947 triburile pathane din nordul Pakistanului au intrat în districtul

Ponch din Cașmir. Armata privată a maharajahului a dezertat aproape în întregime, alăturându-se invadatorilor, veniți în numele lui Allah. Drumul spre Srinagar era deschis și, la 22 octombrie 1947, știrea conform căreia Cașmirul ar aparține Pakistanului făcea înconjurul lumii. Dar pathanii nu acționau ca o armată regulată. Nedisciplinați, ei s-au răspândit după pradă. La New Delhi știrea invaziei Cașmirului a ajuns două zile mai târziu, sub forma unui SOS al maharajahului Harry Singh. India îi refuza ajutorul, dacă nu accepta integrarea Cașmirului.

Ca să nu-i fie ocupată capitala din care fugise, Harry Singh a acceptat unirea la India. La 27 octombrie 1947, nouă avioane DC-3 debarcau pe aeroportul capitalei Cașmirului 329 de soldați din Regimentul 1 de Infanterie Sikh și opt tone de materiale. Era avangarda unei armate care va atinge mai târziu 100.000 de oameni. În momentul aterizării avioanelor indiene, pathanii se aflau la numai 50 km de Srinagar, dar, în loc să atace rapid, ei s-au

oprit pentru a jefui orașului Baramullah. Când și-au reluat marșul spre Srinagar, era prea târziu. India a trimis și tancuri, respingând triburile pathane. La începutul anului 1948 Pakistanul a trimis la rândul său trupe regulate în Cașmir și a recuperat o parte a teritoriului. Luptele au continuat în tot cursul anului 1948. La 1 ianuarie 1949 O.N.U. a reușit să impună o încetare a focului, prin care Cașmirul devenea un măr al discordiei și al divizării, adăugându-se Palestinei, Berlinului, Coreei și Vietnamului, în galeria problemelor insolubile pentru lumea de atunci.

Intervenția lui Kosighin

Conform liniei de încetare a focului, India păstra două treimi din Cașmir, partea cea mai mănăstă, iar Pakistanul treimea vestică și muntoasă. Posesia regatului himalayan a rămas de atunci o permanentă sursă de discordie între India și Pakistan. În ceea ce-l privește pe maharaja Harry Singh, care și-a cedat regatul Indiei, el a fost ținut de o parte,

Imagine luată cu camera de la bordul unui avion indian care bombardea o gară pakistaneză, în 1965

iar în 1949 guvernul indian l-a detronat.

O.N.U. a încercat să medieze o pace între cele două țări ale peninsulei în anii '50. În 1951 s-au întâlnit direct, dar tot fără rezultat, premierii J. Nehru și Liqat Ali Khan. În 1953 a avut loc și o întâlnire între Nehru și Mohammad Ali Jinnah. Un an mai târziu tensiunea creștea din nou, din cauza intrării Pakistanului în alianța militară cu S.U.A., pactul SEATO. Această nouă situație a fost folosită ca pretext de India, care a refuzat să mai organizeze în Cașmir referendumul promis. În 1957, Pakistanul a cerut Consiliului de Securitate O.N.U. să dispună retragerea tuturor trupelor din Cașmir, dizlocarea aici a unei forțe O.N.U. și organizarea unui referendum asupra viitorului teritoriului. India, refuzând aceste propuneri, a fost ajutată de U.R.S.S., care a uzat de dreptul său de veto în Consiliul de Securitate. Acel context favorizant ei a fost folosit de India pentru a anexa „de facto” Cașmirul.

În anii '50 China a devenit la rândul ei un element în conflictul indo-pakistanez asupra Cașmirului, după cum și Cașmirul a devenit un element în conflictul chino-indian întins pe o frontieră de 1.600 km. Practic, chinezii erau foarte activi în Ladakh, districtul cașmirian, care le aparținuse în Evul Mediu și din care au reocupat o parte în 1962. La acestea se adăuga și fuga liderului tibetan Dalai Lama în India (1950), unde i s-a acordat azil și sprijin.

Al doilea război indo-pakistanez a izbucnit ca urmare a unui incident de frontieră și a dezordinilor produse în Cașmir de adepții Pakistanului. Armata acestei țări a trecut linia de încetare a focului la 28 august 1965, obținând unele succese până la

6 septembrie, când s-a produs contraofensiva indiană. Marea Britanie și S.U.A. au cerut ambelor părți să înceteze ostilitățile sub amenințarea suspendării tuturor ajutoarelor. China a adresat Indiei o notă de amenințare. Secretarul general al O.N.U., U Thant, s-a deplasat la fața locului și a mediat un acord de încetare a focului, care însă nu a fost respectat. În acest context diplomatic a apărut oferta U.R.S.S. de a media conflictul. Premierul sovietic Aleksei Kosighin i-a invitat pe omologii săi din India și Pakistan, Bahadur Shastri și Ayub Khan, la o consfătuire în trei la Tașkent (azi în Uzbekistan), în perioada 3-10 ianuarie 1966. Declarația adoptată de ei restabiea în Cașmir *statu quo ante*.

Problema Cașmirului a rămas în continuare nerezolvată. Pentru Pakistan Cașmirul nordic pe care-l deține este același Azad Kashmir (Cașmirul Liber). Pentru India statul „Jammu și Cașmir” este o componentă a federației sale.

În acest stat puterea politică a fost deținută între 1977 și 1982 de Sheik Mohammed, cel mai mare dușman al guvernului central indian. Fiul acestuia însă, Farouk Abdullah, care i-a succedat în 1982, a stabilit o strategie de cooperare cu New Delhi.

Corupția administrației și lipsa de legitimitate a liderilor locali au făcut ca, în continuare, Cașmirul să fie dominat de un militantism naționalist violent. De aceea India a plasat Cașmirul sub administrarea sa directă (1990). Ultima confruntare de proporții între separatiștii cașmirieni și armata indiană s-a produs în 1995 și s-a soldat cu distrugerea unei așezări cu 30.000 de locuitori. De remarcat că în Cașmirul indian forțele naționaliste sunt divizate în două tabere: „Hazl-ul-Mujahidin”, care sunt partizanii alipirii la Pakistan, și „Frontul de Eliberare din Jammu și Cașmir”, care dorește independența acestui teritoriu atât de disputat în trecut și în prezent. ■

La granița între India și Pakistan

CÂND FOTBALUL PROFESIONIST ERA UN DELICT

CĂTĂLIN PARFENE

Astăzi, fără îndoială, nu ne putem imagina fotbalul fără profesionism. Sumele vehiculate în legătură cu transferurile și salariile jucătorilor de top au ajuns să se termine în șapte sau chiar opt zerouri, iar meseria de fotbalist a devenit una dintre cele mai bănoase în momentul de față. Însă, la începuturile sale, imaginea acestui sport era cu totul diferită. La sfârșitul secolului al XIX-lea și în primele decenii de după 1900, fotbalul era mai degrabă o simplă joacă între adulți, profesionismul fiind perceput ca lipsit de etică și, drept urmare, interzis.

Era epoca romantică a fotbalului, când instituțiile de conducere și regulile sportive nu se cristalizaseră încă pe deplin și când orice încercare de inovație era privită cu suspiciune, mai ales într-o Mare Britanie aflată în plină epocă victoriană. Acolo și atunci s-a născut fotbalul și a apărut ideea care, în celul cu încetul, a condus spre veritabila industrie reprezentată astăzi de sportul-rege. Profesionismul a depășit însă reticența acelor vremuri și s-a impus, chiar dacă destul de greu.

Nu întâmplător, profesionismul a fost introdus de echipa care avea să devină prima campioană a Angliei, Preston North End. Patronată de un industriaș al bumbacului, pe nume William Sudell, echipa din Preston s-a aflat în centrul unui scandal celebru în anul 1884. După un meci câștigat în fața londonezilor de la Upton Park, învinși au depus o plângere pentru că folosiseră adversarii jucători scoțieni, angajați de Sudell special pentru partida respectivă și plătiți pentru acest serviciu. Practica nu era tocmai nouă, fiind trecută cu vederea de cele mai multe ori, însă anvergura acesteia la Preston North End, echipă formată în cea mai mare parte din jucători remunerați, a declanșat scandalul. Federația de fotbal din Anglia a fost autoritatea care a decis, până la urmă, la 20 iulie 1885, legiferarea folosirii sportivilor plătiți pentru prestațiile lor la o echipă, prevăzându-se o limită salarială. Se născuse astfel profesionismul: Când, în 1888-1889, s-a disputat prima ediție a campionatului englez, Preston North End s-a impus ușor, devenind campioană fără să cunoască înfrângerea, succes dublat și de victoria în finala Cupei Angliei, prima competiție din lume. Soluția „brevetată” la Preston s-a dovedit câștigătoare.

Modelul englez a fost exportat și pe continent. Prima formație non-engleză care a folosit jucători profesioniști a fost, în anii '20, Hakoah Viena (echipă a comunității evreiești). Austria a devenit și s-a menținut, până la izbucnirea celui de Al Doilea Război Mondial, una dintre forțele fotbalului european. Legiferarea a decurs greu în celelalte campionate, formațiile dovedite că-și plătesc sportivii fiind penalizate. Așa s-a întâmplat, de exemplu, în 1934, cu suedezii de la Malmö FF, care au fost excluși din competiție.

In România, prima echipă profesionistă înființată a fost celebra Ripensia Timișoara, la 21 octombrie 1928. Reticența Federației a făcut ca bănărenii să fie acceptați în campionatul național abia din 1932, până atunci ei evoluând doar în partide amicale. Ripensia și-a permis, printre altele, și angajarea unor antrenori străini (maghiari sau austrieci) și a câștigat de patru ori campionatul în anii '30, rivalizând cu un alt nume de legendă din fotbalul românesc al acelei perioade, Venus București. Regimul comunist de după 1947 și-a pus

amprenta și asupra profesionismului din fotbal, care a fost desființat în 1948, după metoda clasică, a îngrădirii sale treptate. Comunismul a mai pierdut însă un pariu, pentru că astăzi fotbalul și profesionismul au devenit două realități care se confundă. ■

Echipa Ripensia Timișoara

ÎN BUCUREȘTI ACUM 50 ANI

Edilii bucureșteni din urmă cu cinci decenii sunt preocupați de dezvoltarea urbanistică a orașului. Comitetul Tehnico-Științific al Sfatului Popular al Capitalei discută schița planului general de sistematizare a orașului, întocmit în anii 1955-1957. Sunt în atenția specialiștilor: alimentarea cu apă a orașului; canalizarea, salubritatea și amenajarea Dâmboviței; problema energetică, încălzirea cu gaze; sistematizarea feroviară. Se mai discută despre delimitarea teritoriului Capitalei, zonarea, circulația, adaptările, lucrările tehnico-edilitare, compoziția arhitecturală, zona preorășenească, finanțarea și etapizarea reconstrucției și, în mod deosebit, extinderea fondului de locuințe.

S-au finalizat lucrările de sistematizare și amenajare a dealului Academiei Militare „I.V. Stalin” (acum Universitatea Națională de Apărare „Carol I”), pentru amenajarea Monumentului Ostașului Român. S-au executat excavații de peste 13.000 metri cubi. La 16 august, are loc dezvelirea Monumentului, opera sculptorilor Marius Butunoiu, Zoe Băicoianu, T.N. Ionescu, Ion Dămăceanu și V. Barabas.

La 75 ani de la nașterea matematicianului Traian Lalescu (1882-1929), acad. Gr.C. Moisil îl evocă în *Scânteia* din 12 iulie. A fost „unul dintre făuritorii școlii matematice din România și unul dintre matematicienii de seamă din lumea întreagă.” A

adus „contribuții foarte importante” în teoria ecuațiilor integrale, studiul său *Introducere la teoria ecuațiilor integrale* (1913, retipărit în 1956) devenind „clasic în literatura de specialitate.” Absolvent strălucit al Școlii Superioare de Electricitate din Paris, s-a ocupat și de Teoria electromagnetismului. Savantul „a căutat să antreneze în munca științifică un mare număr de tineri”, îngrijindu-se îndeaproape de „progresul elevilor din învățământul mediu, colaborând intens la *Gazeta Matematică* din București și la *Revista Matematică* din Timișoara, examinând candidații la concursurile *Gazetei*, publicând pentru scopuri didactice o culegere de probleme de geometrie descriptivă și alcătuiind un volum de geometria triunghiului, tipărit după moartea sa.”

Ministerul Învățământului și Culturii și Sindicatul Muncitorilor din Învățământ și Cultură publică, la 11 iulie, un apel prin care „învățătorii sunt chemați să mobilizeze pionierii și școlarii de la sate ca alături de

vârșnici să contribuie la strângerea la timp și până la ultimul spic a bogatei recolte”, deoarece rămân în câmp „sute și mii de vagoane de grâu, pâine din belșug pentru populația țării.”

Academicianul Traian Lalescu

Folosirea cadrelor didactice la muncile câmpului era o practică curentă. Un elev din acele vremuri, Vasile Calestru, aflat cu părinții cu domiciliu obligatoriu în satul Lătești, din Bărăgan, își amintește că „în locul lecțiilor profesorii

mergeau la muncile agricole. Ba mai mult, primeau și ordin să organizeze grupe de elevi, să-i convingă să nu lipsească de la muncă, să-i supravegheze și să dea explicații cu privire la absențe." (Vasile Calestru, *Martiraj în Bărăgan*, Iași, 2006).

Același autor își amintește că, împlinind 14 ani, a primit buletin de identitate și „am fost admis la liceu [Școala Medie Mixtă Fetești], în clasa a VIII-a, după susținerea unui concurs la limba română și la matematică." La liceul din Fetești „elevii provenind din familii de deportați au fost integrați într-o atmosferă de normalitate și nu s-au făcut discriminări." La Școlile Medii din Ianca și Brăila, în schimb, „elevii din Măzăreni au dat examen de admitere de cinci ori: de fiecare dată au fost declarați admiși, dar când se afișau rezultatele apăreau respinși."

Dacă tinerii din așezările cu deportați din Bărăgan nu aveau cum să se bucure de binefacere, mult lăudate propagandistic, ale vieții noi, alții de vârstă lor beneficiau din plin de ele. Intens mediatizat era, în acea vară de acum cinci decenii, Festivalul Mondial al Tineretului și Studenților de la Moscova (28 iulie-11 august). Ștafeta Festivalului, purtând mesajele tinerilor din țările socialiste, trece și prin România, venind din Bulgaria.

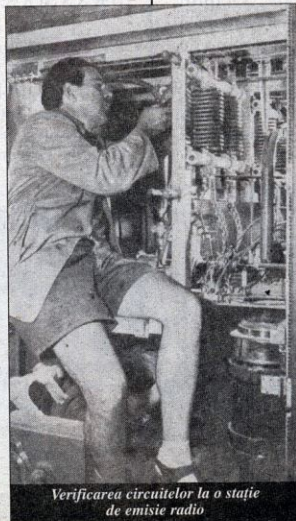
La 15 iulie, la Ungheni, pe Prut, are loc festivitatea predării Ștafetei delegaților din U.R.S.S. „La ora 10 - consemnează reporterul *Scântei tineretului* - delegația noastră

Tradițional loc de întâlnire al bucureștenilor:
„Ceasul de la Universitate"

mâini calde, prietenoase, îmbrățișări, flori, multe, multe flori. Și niți sărutările nu lipsesc."

Tinerii din R.P.R. și cei veniți din Basarabia (R.S.S.M.) formează „un grup numeros. Pășim - scrie reporterul - braț la braț pe pământul sovietic. Și, ca între rude care nu s-au văzut de mult, discuțiile au început să se înfuripe." Delegații se îndreaptă apoi spre gara Ungheni, unde sunt întâmpinați „de numeroși tineri,

Verificarea circuitelor la o stație
de emisie radio

pește pe uriașul pod de cale ferată de peste Prut ce leagă pământul nostru de cel sovietic." Basarabia, pământ românesc, încorporată Uniunii Sovietice, devenise pământ sovietic...

Delegații, „într-o tăcere solemnă", se apropie „de linia roșie, lată de două palme, ce taie podul exact în jumătate. Aici este punctul terminus, este granița." Din partea cealaltă vine „un alt grup de tineri." Are loc o ceremonie emoționantă. „Strângeri de

mâini calde, prietenoase, îmbrățișări, flori, multe, multe flori. Și niți sărutările nu lipsesc."

Tinerii din R.P.R. și cei veniți din Basarabia (R.S.S.M.) formează „un grup numeros. Pășim - scrie reporterul - braț la braț pe pământul sovietic. Și, ca între rude care nu s-au văzut de mult, discuțiile au început să se înfuripe." Delegații se îndreaptă apoi spre gara Ungheni, unde sunt întâmpinați „de numeroși tineri,

bătrâni și copii [...] Uralele nu încetează. Ni se face o primire sărbătorească. Repede suntem înconjurați de prieteni care se întresăz de noi ca adevărați frați. Oricâte cuvinte aș avea - mărturisește ziaristul - mi se par prea uzate pentru a reda entuziasmul acestor momente. Fotoreporterii și operatorii cinematografici sunt peste tot, înregistrează febril imaginile de neuitat."

La miting vorbesc Semion Danci, secretarul Comitetului Raional de partid Ungheni, Cornelia Mateescu, secretar al C.C. al U.T.M., și secretarul C.C. al Comsomolului din R.S.S. Moldovenească, D. Kornevan. După festivitatea oficială, peronul gării devine „un podium de dans." Se fac

„schimburi de insigne, de adrese.” Se discută însă în limba rusă. Lăcătușul Alexandru Antonenco, de la Depoul C.F.R. Iași, „și-a găsit repede un prieten. Este Vsevolod Silaev, și el lăcătuș la parcul taximetrelor din Chișinău și, totodată, unul dintre membrii Ștafetei care va duce pe motocicletă mesajele până la Odessa.”

La „masa comună din restaurantul gării”, aceeași atmosferă însuflețită: se toastează și se cântă *Pe Mureș și pe Târnava și Baikal*. „Veselia este în toi.”

La 22 iulie, din gara Băneasa, pleacă primul tren cu delegația română la Festivalul de la Moscova. Printre laureații concursurilor festivalului au fost soliștii de muzică populară Angela Moldovan (*Magazin istoric*, nr. 10/2004) și Ion Cristureanu, balerina Valentina Massini, dirijorul corului U.T.M., Marin Constantin ș.a.

Se deschid noi șantiere arheologice: în Str. Apolodor, în Piața Sfântul Gheorghe și la Fundeni. În „sectorul Apolodor”, scrie *Informația Bucureștiului* din 26 iulie, sub „ruinele din ultimul război”, au fost găsite „grupuri de ziduri datând din secolele al XVII-lea, al XVIII-lea, al XIX-lea.” O fostă clădire din „acest punct” se presupune că „a făcut parte din marea locuință ocupată de stolnicul Constantin Cantacuzino și apoi de ginerele său, Radu Dudescu.” Descrieri de epocă au transmis frumusețea casei și grădinii Dudescului, „una dintre casele cele mai mărețe din București”, după cum o numea Ion Ghica.

Alte săpături, în str. Bateriei nr. 20, au scos la iveală zidul care „în trecut a despărțit teritoriul

mănăstirii Târnovei, numiță și Sfinții Apostoli, de terenul înconjurând Palatul Domnesc ridicat pe Dealul Spirii de Alexandru Ipsilanti.”

Cum își petrec bucureștenii „timpul liber” și distracțiile în timpul verii? Încearcă să afle *Informația Bucureștiului*, care lansează o anchetă. Dintre cei 4.412 locuitori ai Capitalei chestionați, 1.570 preferă ștran-

durile, 1.365 petrec „în afara orașului” și 477 în parcuri.

Bucureștenii care aleg să stea în fața televizorului au parte de programe-surpriză, venite de dincolo de „Cortina de fier.” *Informația Bucureștiului* din 20 iulie scrie că între 14 iunie și 14 iulie au putut fi recepționate „emisiuni de televiziune străine” din Italia, R.F. Germania, Franța, Elveția, Anglia, Danemarca. S-a prins „postul BBC în audio, bine, și pe furtună.” Câțiva telespectatori au recepționat și o „miră cu cap de indian”, folosită de „toate stațiile americane.”

Din țările socialiste vin semnale tv din U.R.S.S. și R.S. Cehoslovacă.

Muzeul de Artă al R.P.R., din fostul Palat Regal, găzduiește două mari expoziții retrospective cu operele pictorilor Ștefan Luchian (1868-1916) și Nicolae Grigorescu (1838-1907). „Grație mai ales țărânului Grigorescu și orășeanului Luchian –

notează Petru Comarnescu în *Scântea tineretului* – în vreo șazececi de ani pictura noastră a reușit să se așeze printre marile creații ale lumii și a adus expresii noi și specifice în cadrul marii arte universale.”

Curățenia în unele localuri publice face obiectul unui raid al reporterilor *Informației Bucureș-*

Zi de târg la „Moși”

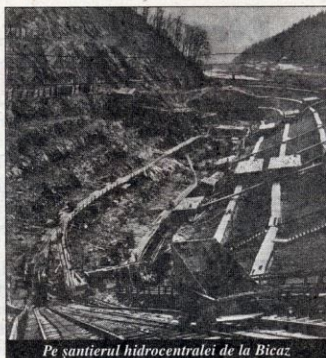
tiului care cercetează câteva „birturi populare“. În localul ținut de Gheorghe Petrescu, zis „Gică de la Abator“, de pe Lânăriei, bucătăria este „o magherniță în care se aflau îngrămădite un aragaz, șase butelii, o masă murdară pe care se afla o copaie cu carne tocată pentru mici și... două pisici.“ Bucătăreasa dormea tot acolo, iar sub pat „era adăpostită o parte dintre alimentele birtului.“

„Localul familiar“ (sic!) din str. Bucur 2, condus de Samson Zaharescu („Generalul“), găzduiește „fapte care aduc tare mult cu neverosimilul.“ Au fost clienți jefuiți și „aici își găsesc cuib tot felul de elemente dubioase.“

În taverna de pe Cuțitul de Argint nr. 20, reporterii descoperă „trei beșici pline cu produse de zahana.“ În astfel de „ambalaje“ se sustrăgea carne de la Abator. „Beșicile pline cu specialități erau lansate pe canal și la vărsarea acestuia în Dâmbovița erau «recepționate» de complici.“

La un anume Picu (Moga V. Oprea), tot din zonă, în frigider este păstrat „căfelul patroanei, să nu rupă pantalonii clienților.“ În schimb, „carnea tocată, fliculețele, vinul, țuica, portocalele, icrele de Manciușia au fost găsite de organele de miliție într-un ascunziș original: o instalație sanitară pe a cărei ușa, alături de inițialele W.C., era-un bilețel care anunța defect.“

O plimbare prin inima comercială a Bucureștilor, pe Lipscani și străzile adiacente, îi prilejuiește reporterului revistei *Flacăra* întâlnirea cu lumea afaceriștilor de tot felul. Profitând de lipsa unor produse de larg consum, speculanții vând „impermeabile (pânză) de la stat, apretată, impregnată, după trei ploi devine din nou pânză), cravate străine (cumpărate de la magazi-

Pe șantierul hidrocentralei de la Bicaz

nul Victoria și scumprite cu zece lei), baticuri (de la cooperative, cu prețul refăcut de la 92 la 115 lei), fulare, poșete, lumânări, pantofi, flori, beteală, corsete.“

Cei care atrag clienții prin strigăte și, uneori, îmbrăncituri, se cheamă *șlepari*. „Când un șlepar te-a înhățat – scrie reporterul – ceilalți tac. E drept că, uneori, își suflă clientul între ei, bătându-se pentru el ca pentru o amantă, într-o explozie de liberă concurență.“

Consemnări sportive.

Campionatele de tenis ale juniorilor sunt câștigate de D. Vizir (individual și cu Ion Țiriac, dublu băieți) și Ilina Mina (fete). În meciul cu reprezentativa de handbal a R.F. Germania, campionă mondială, jucat pe stadionul Dinamo, echipa națională a R.P.R. pierde cu 15-8. Pe stadionul Republica, se instalează primele (din cele 240) reflectoare importate din R.D. Germană; „ceea ce va face – anunță Agerpres – ca pe stadion să se joace fotbal aproape la fel de bine ca și ziua.“

Holanda Balas (*Magazin istoric*, nr. 10/2003) câștigă medalia de aur în cadrul Jocurilor sportive de la Moscova, cu o săritură în înălțime de 1,66 m.

Cuplaj fotbalistic internațional pe stadionul 23 August. Dinamo București-Spartak Sofia 3-1; C.C.A.-Vortwärts Berlin (R.D.G.) 3-0. La 17 august se deschide campionatul național de fotbal, ediția 1957-1958. Primele meciuri: C.C.A. București-Energia Ploiești 3-0; Dinamo București-Flacăra Roșie Arad 0-1; Energia Steagul Roșu-Progresul București 3-1; Energia Tg. Mureș-Dinamo Cluj 3-1; Progresul Oradea-Știința Timișoara 2-2.

Lumea intră în casă cu televizorul „Temp“

Rubrică de
Ioan LĂCUSTĂ

Eveniment

PROVINCIILE FRANCEZE ÎN MUZEU

ELENA DOBRE

Deschisă la 18 mai 2007, cu ocazia Zilei Internaționale a Muzeelor, și închisă la 15 iulie, expoziția „Mobilier provincial francez” de la Muzeul Național de Artă al României, a oferit publicului posibilitatea întâlnirii cu universul decorativ specific mediului provensal, breton și normand.

Obiectivul expunerii nu a fost unul etnografic. Mobilierul regional fiind purtătorul unor trăsături locale, este cel mai bine pus în valoare de spațiul din care provine, distanțându-se, astfel, de caracterul cosmopolit al mobilierului parizian. Acesta din urmă trebuia să respecte canoanele unui stil bine definit, pe când mobilierul produs în restul țării, suportând diverse influențe – în funcție de istoria și poziția geografică a fiecărei regiuni –, nu este omogen din punct de vedere stilistic nici măcar pe teritoriul aceleiași provincii. Cu timpul, anumite trăsături și motive decorative au devenit caracteristice pentru un areal. Însă varietatea mobilierului este atât de mare, de la piese rustice la cele elegante, încât nu se pot stabili tipuri definitive pentru o regiune, dar se pot alege cele mai reprezentative.

Într-o măsură mai mare sau mai mică, stilurile pariziene și-au pus amprenta asupra întregii țări, fără să înlăture total caracterul provincial al acestui mobilier. Motivele „aristocrate” nu au fost reproduse, ci reinterpretate, filtrate de sensibilitatea artiștilor și a meșterilor locali. Iar preferința acestora pentru stilurile consacrate s-a manifestat diferit. În special stilurile Ludovic al XIII-lea, al XV-lea și al XVI-lea au pătruns în mediul rural, unde este mai puțin prezent stilul Ludovic al XIV-lea.

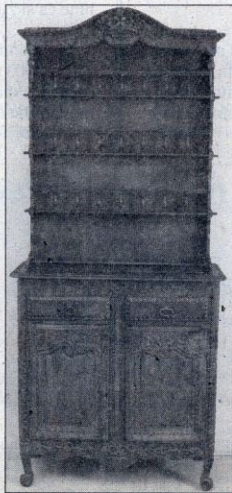
Provinciile care și-au asumat într-un mod foarte personal influența stilului Ludovic al XV-lea sunt Provența și Normandia. Aici s-a născut așa-numitul stil *înflorit* (*fleuri*). În Provența stilul înflorit a avut ca centru principal de iradiere zona orașului Arles, de unde s-a răspândit de-a lungul văii Rhonului. Caracteristicile sale sunt sculpturile fine și dense, cu multe elemente vegetale, frunze și flori, cu forme ajutate, feronerie și bobee (denumirea arlesiană a unor mici

terminații ornamentale strunjite). Există și o variantă mai sobră, cu muluri (profiluri arhitecturale) fine și fără ornamentație sculptată, cunoscută ca stilul din Fourques, după numele localității de lângă

Arles, unde se practică. Patina caldă a nucului, esența din care sunt realizate piesele de mobilier, contrastează cu lucirile argintii ale feroneriei, creionând un stil vesel și optimist, potrivit climei însorite a provinciei.

Dintre creațiile provensale, cele mai originale și curioase piese de mobilier sunt dulapurile pentru pâine (*panetière*) și pentru alimente (*manjadou*), cu un decor bogat sculptat, cu bobee, picioare arcuite și feronerii spectaculoase. De altfel, dulapul este cea mai importantă mobilă, având semnificații legate de simbolistica nunții. Fiecare fiică are dulapul ei, pe care îl va aduce fără feronerie în casa soțului, urmând ca acesta să-l *închidă* în ziua nunții. O căsătorie *bine ferecată* este considerată reușită. De aceea șildurile se desfășoară pe înălțimea ambelor uși, deși există o singură intrare pentru cheie.

Din categoria mobilierului regional, cel provensal este cel mai bine reprezentat în colecția M.N.A.R. Pe lângă tipurile de dulapuri menționate, se mai află și un bufet cu

Bufet pentru veselă din secolul al XIX-lea, Normandia de Jos

glisieră, cutii pentru sare și făină, covate pentru frământat pâinea. Toate ilustrează trăsăturile stilistice specifice Provenței. Majoritatea mobilierului provensal inclus în expoziție provine de la Muzeul Toma Stelian, din colecția Cantacuzino, piese probabil cumpărate de doctorul Ioan Cantacuzino, pasionat amator de artă, în urma călătoriilor sale în Franța.

Dulapul este, de altfel, principală piesă de mobilier în majoritatea provinciilor, cu excepția Bretoniei, unde acest loc este deținut de patul închis (*lit clos*). În Normandia, dimpotrivă, este mobilă tip, produsă în cantitate foarte mare, în funcție de care se disting patru variante decorative reprezentative, aproximativ corespunzătoare departamentelor Manche, Calvados, Eure și Seine-Maritime. În general, caracteristicile decorative ale dulapului se regăsesc și pe alte mobile, astfel că bufetului expus în muzeu i s-a determinat apartenența după mișcarea arcuită a cornișei, spe-

cifică pentru Seine-Maritime și Eure (Normandia de Sus). Piesele normande provin din colecția Radu Ionescu, de la Muzeul Colectiilor de Artă.

Dacă în Normandia și Provența influența Parisului s-a resimțit mai puternic, prin preluarea de forme și ornamente Ludovic al XV-lea și Ludovic al XVI-lea, Bretonia și-a păstrat vreme îndelungată mobilierul tradițional, cu forme masive și linii drepte, mai ales în partea vestică a provinciei, în Bretonia de Jos. Această regiune nu s-a aflat pe rutele schimburilor comerciale cu restul Franței și nu a suferit influențe exterioare până la jumătatea secolului al XIX-lea. Așa se explică formele robuste, elementare ale mobilelor, decorate cu motive celtice: tradiționalele cercuri concentrice numite, „gâteaux”, rozase, spirale, antrelacuri (benzi decorative de împletitură). Alături de ele întâlnim motive clasice, vegetale, simboluri religioase, scene cu personaje și motive geometrice

simple ale artei populare. Mici colonete strunjite decorează faimoasele paturi închise, pentru a înlesni circulația aerului. Forma neobișnuită a acestui pat înalt, închis în partea superioară de două uși culisante, are și o explicație ce ține de legendă: se spune că odinioară, lupii intrau după mâncare în casele țăranilor și fermierilor, iar aceștia, pentru a-și proteja copiii, și-au construit paturi care se puteau închide.

În Bretonia de Sus mobilierul este tot preponderent rectangular, dar combinațiile ornamentale sunt diferite, reflectând alte influențe, în special pariziene. Și aici variantele decorative sunt determinate de caracteristicile dulapului, între acestea distingându-se dulapurile din Rennes, cu cornișă acoladată și uși divizate în trei panouri. Diferențele ornamentale sunt bine valorizate de cele două dulapuri expuse, unul din Bretonia de Jos și celălalt din Rennes, ce provin din colecția regală, respectiv de la Academia Română, din colecția George Oprescu. ■

RADIO ROMÂNIA CULTURAL

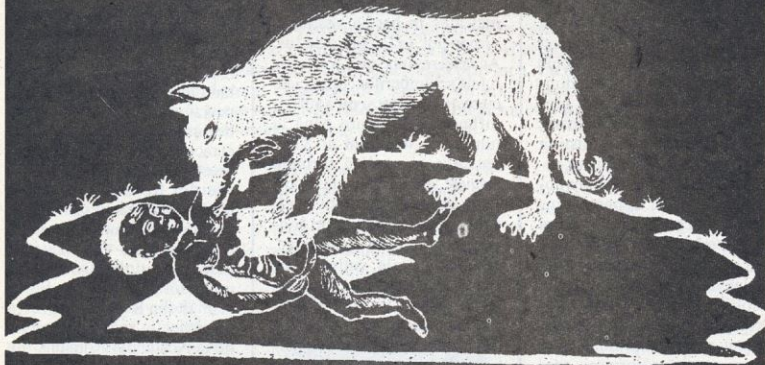
	FM
Arad	106,8
Bacău	101,4
Baia-Mare	100,1
Bârlad	102,8
Botoșani	100,8
Brașov	105
București	101,3
Buzău	103,7
Cluj-Napoca	101
Focșani	101
Galați	101,6

	FM
Iași	103,1
Oradea	96,1
Ploiești	104,1
Rm. Vâlcea	102,5
Sibiu	103,7
Suceava	101,6
Târgu-Mureș	104,9
Timișoara	100,7
Tulcea	105,4
Vaslui	102,4
Zalău	105

CÂND LUPII MÂNCAU OAMENI

FLORENTINA DOLGHIN

Lupul și omul în Franța, începând de la anul 1000 este titlul unui volum apărut în editura pariziană Fayard, sub semnătura lui Jean-Marc Moriceau, profesor de istorie modernă la Universitatea din Caen, președinte al Asociației de istorie a societăților rurale. Este o cronică, la scară națională, a raporturilor conflictuale lup-om și a mediului înconjurător, cu focalizare pe lupii mîncători de oameni, în epoca Vechiului Regim. Specialiștii secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea s-au intersectat cu prezența acestui animal nu numai în Povestea Scufitei Roșii, a lui Charles Perrault, ca noi, toți, ci și în izvoarele demografice.

Gravură din veacul al XVIII-lea, reprezentând un copil devorat de lup

„Întreaga Europă, de la Urali până la strâmtoarea Gibraltar, este domeniul lupilor [...] În 1420, haitele pătrund în Paris prin spăturile metrezelor sau prin porțile prost păzite. Iată-i iar, în septembrie 1438, dându-se la om, de data aceasta în afara orașului, între Montmartre și poarta Saint-Antoine. În 1640, lupii intrau în Besançon, trecând peste Doubs, în apropiere de morile orașului și «mîncau copii pe ulițe»“ (Fernand Braudel, *Structurile cotidianului*).

La sfârșitul unei cercetări minuțioase a Arhivelor Vechiului Regim, Jean-Marc Moriceau a găsit, între anii 1580 și 1840, 1.600 acte de deces având drept cauză atacurile lupilor. El a consacrat un capitol aparte în volum cazului lupilor turbați. Nu i-a fost greu să adune incidentele, pentru că există multe statistici consacrate turbării, unde sunt identificate decesele provocate de mușcăături, survenite într-un timp variabil, de la câteva zile

după, la câteva luni, cu descrierea detaliată a agoniei. Lupii turbați își atacau victimele mai întâi la față, în general, la cap. În 1906, publicația *Le Petit Journal* făcea o știre de prima pagină din faptul că în Bretania un spânzurat, lăsat în ștreang, fusese devorat de lupi, care, în mod normal, nu atacau oameni.

În mod cert însă, spun documentele, înainte de Revoluția franceză existau, în afara lupilor turbați, lupi antropofagi, care nu atacau la cap. Arhivele din Sulignat, în zona Bresse, din Munții Vosgi, au păstrat un act de deces întocmit de preotul satului, la 3 iunie 1738: „Lupii au mîncat un copil al lui Benoît Chassiboud, plugar din comuna Longes; copilul lui era născut la 23 februarie al anului 1728 și a fost mîncat de lupi, fiind cu turmele tatălui său în pădurea zisă La Canelle, și mi-a adus capul, care era întreg cu fața deloc desfigurată, pe care lupii l-au lăsat pe loc și pe care eu l-am înhumat în secret în cimitir“.

Actele de deces descriau moartea atroce a victimelor, gătuite, apoi mâncate până la os, „devorate pe jumătate” sau „pe trei sferturi”, adesea într-un colț retras, departe de locul atacului. Dintre cele 1.600 decese amintite, s-a putut stabili că 400 au fost provocate de lupi turbați. În 1633 o femeie gata să nască a fost devorată de trei lupi, în Saint-Julien-de-Tourmel (Gévaudan). Două fetițe au fost surprinse de un lup în fața porții casei și mâncate, în 1687. Iar exemplele pot continua.

Pamenii erau atât de îngroziiți, încât le-genda a început să se amestece cu realitatea. Adesea animalul atacator nu mai era lup, ci „fiara mâncătoare de creștini”, „fiara blestemată care a devorat peste 100 de persoane” sau „sinistra lighioană care semăna cu un lup”. În Gévaudan, din departamentul La Lozère (Languedoc) – menționează Fernand Braudel – în 1765, „pagubele făcute de lupi i-au făcut pe oameni să creadă într-o fiară monstruoasă”. Regiunea a rămas faimoasă prin apariția unui animal misterios, probabil un lup de talie mare, care între 1765 și 1768 a devorat vreo 50 de persoane.

„S-ar părea, scrie un francez în 1779, că se încearcă stăpânirea speciei în Franța, cum s-a făcut acum 600 de ani în Anglia; dar nu este ușor să-i învâluiești, într-o țară întinsă și deschisă din toate părțile, cum este a noastră, cu toate că aceasta s-a putut face într-o insulă, așa cum este Marea Britanie”. În 1831 regiunea Vercors era încă infestată de aceste animale cumplite. Preoții și cronicarii au avansat explicația cea mai frecventă pentru aceste nenorociri în epoca Vehiului Regim: animalele sălbatice au fost învățate la carne umană tot de oameni, care lăsuă cadavrele expuse după conflicte cu miile, în timpul războaielor religioase sau al foametei.

Anii 1710 și 1740 au fost de departe, din acest

Charles Perrault, în secolul al XVII-lea, a adus în literatură teama de lup, odată cu povestea Scufitei Roșii

reperat, la câmp. Este perioada când turmele sunt la pășunat și vânatul abundă, arată statisticile.

Așadar, lupii agresori nu erau deloc și flămânzi, ci doar amatori de carne de om. Cât despre victime, ele sunt copii care își ajută părinții la muncile agricole sau păesc animalele (vacă, cai, oi) și, îndeosebi, fetițe. Obsesia Scufitei Roșii că va fi mâncată de lup pare deci confirmată de documente. Povestea lui Perrault, care datează din amurgul veacului al XVII-lea, corespunde unei recrudescențe a ravagiilor făcute de lupi. Oricum,

orice om care „a văzut lupul” este marcat pe viață. Or, pe teritoriul Franței, înaintea Revoluției din 1789-1794, se estimează a fi trăit 15.000-20.000 de lupi. Astăzi Europa are între 10.000 și 20.000.

Frica de lup nu a fost deloc o simplă fantasmagorie. În zilele noastre ecologiștii sunt cu ochii pe ei. Mai ales că în Franța lupul cam dispăruse prin anii 1930. A revenit din Italia (unde sunt vreo 500-600) și s-a instalat în Alpi, mai puțin în Munții Vosgi, în Masivul Central și în Pirinei. În anul 2002, în Franța aproape 2.000 de animale au fost ucise de lupi, la un șeptel de opt milioane de capete. ■

Lupul iese din om, într-o veche imagine

Telex Telex Telex Telex Telex

COPILII URII

Mame singure cu copii blonzi, spre care trecătorii scuipe și aruncă cu pietre. O copilărie de coșmar pentru francezii născuți din mamă franceză și tată german care s-a aflat pe teritoriul Franței în timpul ocupației germane, în vremea colaboraționismului. Este un subiect care a dat naștere, începând de la romanul scriitorului Louis-Ferdinand Céline (el însuși acuzat de colaboraționism), *Călătorie la capătul nopții*, unei întregi literaturi. Copiii aceia, marcați de traume psihice în anii postbelici, insultați pentru vini care nu erau ale lor, sunt astăzi oameni în vârstă. Au trecut de atunci peste 50 de ani. Ei au vrut să-și vadă tații. Când mai erau în viață.

„Tatăl meu a fost un boche“ (termenul francez similar pentru Fritz, la noi) este titlul unui documentar prezentat recent pe canalul de televiziune Arte, care retracează destinul celor 200.000 de asemenea copii. Bernard din orașul Metz, spre pildă, a aflat că tatăl lui a murit în timpul bombardării Berlinului. Liliane, din Saint-Nazaire, a mers în Germania Democrată imediat după căderea zidului. Acolo și-a întâlnit părintele, care a și murit la scurt timp. Michel a descoperit adevărul despre tatăl lui – pe care mama nu a îndrăznit să i-l mărturisească niciodată – răsfodind hârtiile rămase după moartea ei. L-a văzut apoi: un domn german, din München, pe care îl căutasese febril.

LEV BEZÎMENSKI

„Omul care știa practic totul despre Adolf Hitler“, cum a titrat presa rusă, nu mai este. La 26 iunie 2007, la vârsta de 87 de ani, a murit, ca urmare a unui infarct, provocat de un edem pulmonar, Lev Bezîmenski, scriitor, publicist și istoric din Moscova, autor al multor volume despre Al Doilea Război Mondial. Nimic din starea de sănătate nu a prevestit tragedia, a declarat fiica sa Aleksandra. Cu o zi înainte se întorsese de la vila din afara Capitalei. El a fost înmormântat în cimitirul Novodevici, lângă bunica Aleksandrei și lângă Raisa Maksimovna Gorbaciova.

Lev Bezîmenski, fiul unui cunoscut poet interbelic, Aleksandr Bezîmenski, s-a născut în 1920 la Kazan. A absolvit Facultatea de Filosofie a Universității din Moscova, apoi a luptat în Marele război pentru apărarea patriei, ca cercetaș. A participat la bătăliile pentru Stalingrad, Varșovia și Berlin și a fost translatorul mareșalului Gheorghi K. Jukov. De altfel, a tradus interogatoriile luate după Victorie mareșalului von Paulus, lui Goering, Keitel și Doenitz. Vremea războiului i-a adus în colecția personală decorații, ordine, medalii.

Având acces la fonduri de arhivă nedeschise până la el, a publicat vreo 20 de cărți istorico-documentare (*La Vest de Elba; Generalii germani – cu Hitler și fără el; Enigme delegate ale celui de-al treilea Reich; Omul din spatele lui Hitler, Martin Bormann și jurnalul său; Bătălia pentru Moscova. Eșecul operației Taifun; Al treilea front. Diplomația secretă a celui de Al Doilea Război Mondial; Hitler și Stalin înaintea*

confruntării; Misiune la Budapesta. Raoul Wallenberg), de mare succes în U.R.S.S. și Federația Rusă și traduse în numeroase limbi, între care și română, ocazie cu care ne-a și vizitat țara. Îi puteți întâlni semnătura și în revista noastră.

După cum a afirmat fiica lui, scriitorul a muncit până în ultima zi a vieții. Lucra la un volum de memorii și a apucat să-i povestească ceea ce nu mai spusese nimănui: cum l-a cunoscut în copilărie pe Markus Wolf, legenda vie a spionajului extern german, cu trei ani mai mic decât el și al cărui tată, scriitor comunist, fugise în Uniunea Sovietică la venirea lui Hitler la putere, în 1933.

COMOARĂ VIKINGĂ

David și Andrew Whelan, tată și fiu, 60 și, respectiv, 35 de ani, doi căutători de comori britanici, înarmați cu cele mai banale unelte metalice pentru asemenea operații, au descoperit în ianuarie 2007, în comitatul Yorkshire, cea mai importantă comoară vikingă din ultimii 167 de ani. O lună de zile au ținut obiectele asupra lor, fără să realizeze ce reprezintă ele. Apoi le-au predat la British Museum, pentru a fi evaluate, și recent au aflat marea lor descoperire, făcută întâmplător. Este vorba despre numeroase artefacte prețioase aduse de vikingi din diferite locuri (din țările scandinave, Irlanda și Rusia până în Afganistan): 617 monede din argint și 65 de alte obiecte prețioase. Piesa-vedetă este un vas din argint aurit realizat în prima jumătate a secolului al X-lea, undeva pe teritoriul de astăzi al Franței sau Germaniei.

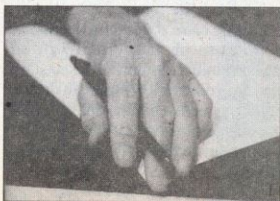
După toate probabilitățile, un viking bogat a ascuns obiectele, în veacul al X-lea. Erau probabil vremurile tulburi de după cucerirea Northumbriei (York), regatul viking din zonă, de către regele anglo-saxon Ethelstan, în 927, care a luptat împotriva danezilor și a scoților, aliații lor.

În Marea Britanie cea mai mare comoară a vikingilor, descoperită în 1840, conținea serii de 8.500 monede de argint, lanțuri și amulete.

MĂINILE SCRITORILOR

Annie Assouline este ziaristă franceză, născută în 1956 în Algeria. Recent a organizat o interesantă expoziție de fotografii la Institutul Francez din München. „Măinile scriitorilor” este titlul ei și prezintă portretele unor scriitori însoțite de fotografia mâinii lor. Annie Assouline mărturisește că de la un moment dat, când a realizat cât de expresive pot fi mâinile oamenilor, n-a mai lăsat să-i scape nici un scriitor întâlnit fără să-i prindă mâna în obiectiv. Din cele 60 de fotografii expuse, deci din cei 60 de scriitori (de la Lévi-Strauss la Moraña, de la Levinas la Modiano, de la

Habermas la Derrida, de la Kadare la Irving, de la Françoise Sagan la Philippe Sollers sau Vidal-Naquet), 11 conțin și răspunsul autorilor la întrebarea cum își văd personal propria mână. „Un scriitor este acela care respiră prin mâini” – spune Bernard-Henry Lévy. Sau: „Plăcerea mea de a scrie, ideile mele trec în mod obligatoriu prin mâinile mele. Îmi place să-mi văd materializate gândurile sub forma scrierii de mână. Când intră în joc computerul, parcă se taie un fel de cordon ombilical” (Benoîte Groult).

TEROAREA COMUNIȘTILOR

Părăsim pentru o vreme eforturile de organizare a unei rezistențe pe care le depuneau diplomații români aflați încă la post sau care fuseseră deja înlăturați de noul regim instaurat la 6 martie 1945, pentru a reveni la situația din țară. Documentul pe care îl publicăm în continuare – mulțumind încă o dată doamnei ELENA DANIELSON și colaboratoarei noastre LAURA COSOVANU – și care provine din Arhivele de la Hoover Institution on War, Revolution and Peace, ilustrează regimul de teroare instaurat de comuniști în preajma alegerilor ce s-au ținut în toamna anului 1946. În final, documentul conține precizarea că „informațiile din paranteze sunt doar în versiunea în limba engleză”.

Partidul Social-Democrat Independent din
România
Președinte: Const[antin] Titel Petrescu

București, 22 septembrie 1946

Copie în limba engleză a unui protest adresat
primului ministru al României, domnul P.
Groza

Domnule,

Partidul Social-Democrat Independent din
România are onoarea de a vă supune atenției
următoarele:

Potrivit cu legile și Constituția țării noastre,
cu acordul de la Moscova și cu paragrafele
incluse în proiectul care va deveni Tratatul de
Pace cu România, dreptul de liberă asociere,
întrunire și manifestare este garantat pentru
toți cetățenii, cu excepția organizațiilor fasciste,
hitleriste și pro-fasciste și revine guver-
nului să ia toate măsurile pentru garantarea și
punerea în practică a drepturilor mai sus-
menționate.

Astăzi, ne apropiem de momentul alege-
rilor și în ciuda garanțiilor de mai sus, forme
teribile de terorism sunt desfășurate contra
membrilor partidului nostru, precum: devas-
tări ale diferitelor noastre birouri și sedii,
răpirea membrilor partidului cu mașini, în care
sunt bătuți până să-și dea duhul și după ce
leșină și sunt plini de sânge, sunt aruncați pe
câmp, în afara orașului, după ce au fost și
jefuiți. Alții sunt amenințați cu moartea, dați
afară din serviciu etc.

Multe dintre aceste fapte sunt săvârșite de
câte bande bine organizate, în cadrul cărora
au fost identificați membri și „membri cu
răspunderi” (adică au funcții politice) în Par-
tidul Comunist, al căror motiv îl constituie
faptul că victimele lor urmează politica
Partidului Social-Democrat Independent.

Aceste incidente sunt cu mult mai serioase
decât incidentele obișnuite din perioada
alegerilor și arată că ei sunt organizați cu mare
precizie, bine conduși și au scopuri clar
stabilite. Oamenii care duc la îndeplinire aceste
atacuri nu sunt niște arestați, nici împiedicați
să acționeze astfel. Dimpotrivă, potrivit infor-
mațiilor noastre, ei sunt bine plătiți pentru
actele lor, iar autoritățile legale nu-și înde-
plinesc niciodată datoria de a asigura siguranța
generală a oamenilor.

Iată două dintre numeroasele astfel de
cazuri.

Atacul îndreptat asupra sediului central al
sectorului 26 din București al organizației
noastre și asupra membrilor partidului nostru
care țineau o întrunire acolo în acel moment.

Atacul a fost dus la îndeplinire de o bandă
care a sosit în camioane. Mai târziu, poliția și
jandarmii (corp militar atașat Poliției române)
au sosit și i-au luat pe oamenii noștri la
Prefectură (sediul central al Poliției) și de acolo
la pușcăria Văcărești. De la pușcăria Văcărești
au fost transferați la pușcăria Curții Marțiale
Militare, unde au fost deținuți pentru o perioadă
de 21 zile. Cum nu era posibil să fie inculpați,
nefiind vinovați cu nimic, au fost eliberați, dar
au fost dați afară din serviciu. Zece dintre ei
erau muncitori la tipografia C.F.R. (Căile Ferate
Române), iar restul de la întreprinderi. O soartă
și mai tragică au avut muncitorii Florescu H.,
Călin Ioan și Bostan Mariș; când s-au întors la
slujbele lor la „Fabricile reunite” nu numai că
au fost dați afară de către „comitetul de fabrică”
(comitete formate de muncitori sub su-
pravegherea Partidului Comunist), dar au și fost
duși către un câmp din afara orașului, în direcția
„Berzești”, unde ei au fost bătuți până au leșinat
de către o bandă care a sosit cu un camion, la
cererea „comitetului de fabrică”, și au fost lăsați
pe câmp. ■

(Va urma)

BANCA ȘI ORAȘUL

ANDA-LUCIA SPÂNU

Cu prilejul împlinirii a 140 de ani de la introducerea leului ca monedă națională și crearea sistemului monetar modern, Banca Națională a României și Academia Română – Comisia de Istorie a Orașelor din România – au organizat sesiunea de comunicări științifice Banca și orașul, care s-a desfășurat la București, în zilele de 7 și 8 iunie 2007, în Sala „Mitiță Constantinescu”, din sediul Băncii Naționale a României.

Manifestarea a debutat cu discursul guvernatorului Băncii Naționale, domnul academician Mugur Isărescu, care a prezentat un istoric al sistemului monetar românesc, în general, și acela al Băncii Naționale a României, în particular, cu referințe la locațiile sediilor unor instituții bancare, arhitectura clădirilor acestora, conservarea și restaurarea lor, siguranța bancară, toate acestea fiind parte integrantă din viața orașului.

Cuvântul de salut din partea Academiei Române a fost rostit de președintele Comisiei de Istorie a Orașelor din România, domnul Paul Niedermaier, membru corespondent al Academiei Române, care a vorbit despre importanța instituțiilor financiare și comerciale în Evul Mediu din spațiul nostru, cu privire specială la mediul urban.

Influența băncilor asupra vieții urbane a fost tema dezbătută în comunicările primei zile, prezentate de către specialiști ce au reprezentat universități, institute de cercetare sau muzee

din diferite zone ale țării: Ionel Cândea (Brăila), Iosif Marin Bălog (Cluj Napoca), Emil Păunescu și Ion Bălan (Giurgiu), Mihai D. Drecin și Ion Zănea (Oradea), Vasile Ciobanu (Sibiu), Oliver Velescu, Dănuț-Radu Săgeată și Liliana Guran-Nica (București). S-au schițat monografiile de instituții bancare și au fost discutate subiecte cum ar fi: orașele – centre financiare, serviciile financiare oferite de către bănci orașelor și, implicit,

aportul existenței acestora în anumite orașe la dezvoltarea lor economică și culturală.

In cea de a doua zi, prima parte a secțiunii *Banca Națională a României și orașul* a cuprins comunicările specialiștilor instituției-gazdă. Mihaela Tont și Cristian Păunescu au prezentat rețeaua de sucursale și agenții a B.N.R. timp de 50 de ani (1880-1930), iar Nadia Manea și Brândușa Costache au făcut un portret al funcționarului B.N.R. în perioada interbelică. Secțiunea o fost completată de conturarea a două personalități bancare, guvernatorii Eugeniu Carada și I.G. Bibicescu, prezentați de către Virgiliu Z. Teodorescu (București) și Constantin Juan-Petroi (Orșova).

Nici subiectele ce țin de *arhitectura bancară* și implicațiile acesteia în peisajul urban nu au fost neglijate. Ele au fost tratate de doamnele Doina Mira Dascălu (Iași), Anca Maria Zamfir (Brașov) și Liliana Roșiu (Timișoara), care au abordat teme pornind de la transformarea în bancă a unui palat, până la transformarea unui sediu particular de bancă, de-a lungul timpului, în sediu al unor instituții bugetare ce nu par interesate de aspectul clădirii în care funcționează.

Discuțiile din jurul tuturor acestor intervenții au evidențiat noi abordări, ce ar trebui avute în vedere în cercetările viitoare de istorie a orașelor, noi arii tematice, ce ar putea face obiectul dezbaterii în cadrul unor alte sesiuni ale Comisiei de Istorie a Orașelor din România. ■

ȘCOALA ARDELEANĂ

REPREZENTANTI AI ȘCOLII ARDELENE (GHEORGHE... ȘI SAMUEL...)	→	SIEȘI CILINDRU DE HÂRTIE POEZIE DIN 4 VERSURI	→		→	SMALT → ÎNSUFLEȚIȚI	→	...LIMBII ROMÂNE* A ȘCOLII ARDELENE CINSTIȚI	→
				ALT REPRE- ZENTANT AL ȘCOLII (PETRU CEI "...MARI" AI ȘCOLII	→				
A (SE) RIDICA (VAR.)	→					ÎN LIMANI ISTORIC AL ȘCOLII ARDELENE (ION BUDA)	→		
DOCUMENT	→			CUTĂ	→			ÎN TEMĂ!	→
				CREAȚIE DE OPERĂ	→			ATMOSFERĂ (FIG.)	→
ȘCOALA FENOMEN	→								
CURAT	→								
A DISPĂREA	→					IDENTIC	→		
						APARE CRIȘANA!	→		
		POFTIM LIBELLUS VALACHORUM* MEMORIALUL CELOR "TREI MARI"	→			SIGURI	→		
						FATA DIN BANAT	→		
				ROMAN DE I. SLAVICI	→			ION CREANGĂ	→
				ETICĂ	→			GERMAN DIN ARDEAL	→
CURSI	→					NICHITA STĂNESCU	→		
OMENESC	→					REMEDIU	→	"NOBIL" (RANG NOBILIAR) AVUT DE GH. ȘINCAI	→
DIN POPORI	→								
				COCĂ	→				
				ORĂȘTIE ÎN FATA!	→				AICI A FUNCTIONAT CA PROFESOR ȘI DIRECTOR GH. ȘINCAI
"PENTRU"	→					PRIMELE ÎN SIBIU!	→		
ISTORIC ARDELEAN (AL. PAPIU)	→			ACEST (POP.)	→	PUTIN NOCIVI!	→		
								TREBONIU LAURIAN	→
								INTRARE ÎN ALBA!	→
DÂNSUL	→			...GRECO- CATOLICĂ DIN ARDEAL	→				
PRECIS, FIX	→								
						CEL MAI MARE ORAS CULTURAL DIN ARDEAL	→		

DIALOG CU CITITORII

CAPUL HORN SAU CAPUL... ÎN NORI?

Un cititor din Brașov, care ne-a sunat la redacție, dar nu a vrut să își spună numele, ne-a atras atenția că în articolul Părintele marinei regale engleze, apărut în numărul 6/2007, l-am obligat pe George Anson să încunțoare Africa pe la ... Capul Horn. Lucru imposibil, pentru că acesta se află în extremitatea sudică a Americii Latine. Anson a înconjurat Africa pe la Capul Bunei Speranțe!

Facem precizarea că respectiva greșală aparține redacției, nu autoarei, și mulțumim atențului nostru cititor.

DECEBAL NU ERA STÂNGACI

Domnul inginer ION CIO-MAGA, din Huși, ne-a atras atenția că în numărul din noiembrie 2006, la pagina 15, coloana I, s-a strecurat o inadverență atunci când se precizează că Decebal ține „în mâna stângă... un pumnal curbat, pe care-l aduce spre gât”. În realitate, cum se vede și din imaginea din pagina anterioară, Decebal ține pumnalul în mâna dreaptă.

O ȘOTIE PLĂTITĂ SCUMP

Doamna NICULINA COJOCARU, din Cluj-Napoca, ne scrie:

În 1948 eram elevă la Vaslui, la Liceul Ortodox de fete, singurul care era pentru fete. În acea perioadă (începutul anilor '50), s-a petrecut ceva neobișnuit în școală. Într-o sală de clasă, dimineața

când am intrat, portretele Anei Pauker și ale lui Vasile Luca aveau ochii străpunși și mângâiați. S-a dat alarma în școală și profesorii au chemat poliția. Toate elevele au fost consemnate în clasă să se facă cercetări. Ușa spre curte era păzită să nu iasă careva. După două-trei ore s-a aflat că fata directorului de Bancă Vaslui ar fi făcut această lucrare împreună cu prietena ei. Sunt sigură că ea auzise ceva în familie, că cei doi ar fi fost la un pas de căderea în dizgrație. Ceea ce s-a și întâmplat. După câțiva ani, când treceam prin București, în tramvai, într-un anumit punct al orașului oamenii șopteau că acolo avea domiciliu forțat Ana Pauker. Avea santinelă la poartă. După moartea ei s-au făcut reabilitări. Familia colegei mele plecase din oraș. Ea fusese exmatriculată din toate școlile din țară. Și astăzi mă gândesc dacă a făcut contestație de reabilitare la vremea respectivă. Nu am uitat acel eveniment: o școală de eleve arestate timp de trei-patru ore pentru mângălirea unui tablou.

POVESTEA UNUI NUME

Domnul CELESTIN MOROȘAN, din Târgu Neamț, ne trimite pe lângă răspunsul la Blitz...Concurs și câteva amintiri legate de istoria numelui său:

Bunica după tată era născută în comuna Sadova, județul Suceava, la câțiva kilometri de Câmpulung Moldovenesc. Ea mi-a povestit, când eram copil, că moșii și strămoșii ei au venit din Maramureș, înainte de ocuparea Bucovinei de către austrieci,

iar populația îi numea moroșeni. După ocuparea Bucovinei (1775), austriecii au efectuat un recensământ, iar cei veniți din Maramureș au fost înregistrați cu numele de Moroșan, Moroșanu etc.

Bunica l-a născut pe tatăl meu „din flori” și a fost înregistrat după numele ei – Moroșan, iar ca prenume familia a cerut să-l cheme Iustin, după calendarul ortodox, dar notarul fiind austriac i-a pus prenumele de Celestin. În actele pe care le am de la tatăl meu este trecut Moroșan Celestin (Iuștin) – chiar așa, în paranteză. La trei zile de la nașterea mea, tata a decedat. Bunica a declarat nașterea la parohia din Câmpulung Moldovenesc, de care aparțineam, cerând să-mi pună prenumele de Iustin „așa cum l-a chemat pe tată-său”. Însă parohul citind actele pe care le-a prezentat bunica, a văzut că pe tatăl meu îl chema Moroșan Celestin, nume cu care am fost înregistrat. Tatăl meu a murit și nu a știut că prenumele său era Celestin.

Până la șapte ani nici eu nu am știut că prenumele meu este Celestin. Toți îmi spuneau Iustin.

Când am mers la școală, în clasa I, învățătorul a strigat catalogul. La numele de Moroșan Celestin nu am răspuns, motivând că eu sunt Iustin.

Acest prenume mi-a produs în viață și neplăceri. Eram întrebant dacă am rude în străinătate, dacă sunt catolic etc. Această m-a determinat să spun că dacă voi avea un fiu am să-l botez cu numele de Iustin, ceea ce am și făcut.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită fotografiile care însoțesc articolele pe adresele de e-mail: mistoric1967@yahoo.com și mistoric@gmail.com
Vă mulțumim.

CONTENTS (Romanian History) N. Crainic 1916. Romania goes to War ● P. Otu The Romanian front and the

Russian revolution ● V. Avram Aerial confrontation over Mărășești ● I. Lăcustă In Iași, during refuge ● I. Zănescu Bucharest's barriers from the 15th to the 18th century ● F. Banu The archives of the Securitate can also lay traps ● A.L. Spănu The bank and the city. Meeting at Romania's National Bank. ● G. Filitti Letters from former days ● G.-L. Ittu The Brukenthal Castle in Avrig ● M. Maxim Carpets from Transylvania, exhibited in Istanbul ● I.G. Andrei Historical dictionary. The Romanians from Dalmatia ● I. Calafeteanu King Mihai – under strict watch (II) ● S. Iftimi The international congress of genealogy in Iași ● D. Preda Jean Nouzille (1926-2007) ● T.D. Lazăr Antonescu's generals on the 23rd of August 1944 ● P. Opriș September 1972. The play *Revizor* is banned from stage ● Chr. Kennedy „Let us learn to be tolerant” ● A. Rentea The International day of museums at Cotroceni ● I. Lăcustă 50 years ago in Bucharest ● Romanian documents at Hoover Institution (LXX)

SOMMAIRE (Histoire roumaine) N. Crainic La Roumanie entre dans la Grande Guerre ● P. Otu Le front roumain et

la révolution bolchévique ● V. Avram L'aviation roumaine à Mărășești ● I. Lăcustă Le refuge à Iași ● I. Zănescu Les portes de Bucarest entre le XVème et le XVIIIème siècles ● F. Banu Les arcanes des archives de la Securitate ● A.L. Spănu La Banque et la Ville. Symposium à la Banque Nationale de Roumanie ● G. Filitti Lettres d'autant ● G.-L. Ittu Le château Brukenthal à Avrig ● M. Maxim Exposition de tapis transylvains à Istanbul ● I.G. Andrei Dictionnaire historique. Les Roumains de Dalmatie ● I. Calafeteanu Le Roi Mihai I strictement surveillé (II) ● S. Iftimi Colloque international de généalogie à Iași ● D. Preda Jean Nouzille (1926-2007) ● T.D. Lazăr Les généraux de Ion Antonescu, le 23 Août 1944 ● P. Opriș Septembre 1972. La pièce de Gogol *Le Réviseur* – interdite ● Chr. Kennedy „Apprenons la tolérance” ● A. Rentea La Journée Internationale des Musées à Cotroceni ● I. Lăcustă A Bucarest il y a 50 ans ● Documents roumains à Hoover Institution (LXX)

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) Н. Крайник Румыния вошла в Первую Мировую Войну ● П. Оту

Румынский фронт и русская революция ● В. Аврам Авиация в Мэрэшешти ● И. Лăкустă В Яссах ● И. Зăнеску Шлагбаумы Бухареста в XV-XVIII вв. ● Ф. Бану Ловушки архивов Securitate ● А.Л. Спăну Банк и город (Симпозиум в Румынском Национальном Банке) ● Дж. Филитти Былые письма ● Г.-Л. Итту Замок барона Брукентала в Авриге ● М. Максим Трансильванские ковры во выставке в Стамбуле ● И.Г. Андрей Исторический словарь. Румыны Далматинских остров ● И. Калафетану Надзиратель Короля Михая (II) ● С. Ифтимі Международный colloquium генеалогии в Яссах ● Д. Преда Историк Жан Нузи (1926-2007) ● Т.Д. Лăзар Генералы маршала Антонеску 23-го августа 1944 г. ● П. Оприш Сентябрь 1972 г. Пьеса *Ревизор* запрещена ● К. Кеннеди „Учимся быть снисходительными” ● А. Рентея Международный день музеев в дворце Котроцени ● И. Лăкустă В Бухаресте 50 лет назад ● Румынские документы в Институте Гувера (LXX)

INHALT (Rumänische Geschichte) N. Crainic Rumänien tritt in den Ersten Weltkrieg ein ● P. Otu Die rumänische

Front und die Russische Revolution ● V. Avram Die Luftstreitkräfte bei Mărășești ● I. Lăcustă In Jassy, während des Rückzuges ● I. Zănescu Die Passierschranken Bukarests im 15. – 18. Jh. ● F. Banu Die Archive der Securitate stellen auch Fallen ● A.L. Spănu Bank und Stadt. Treffen bei der Nationalbank Rumäniens ● G. Filitti Briefe aus anderer Zeit ● G.-L. Ittu Das Brukenthal-Schloß bei Avrig ● M. Maxim Siebenbürgische Teppiche in Istanbul ausgestellt ● I.G. Andrei. Historisches Wörterbuch. Die Rumänen in Dalmatien ● I. Calafeteanu König Michael – unter strikter Beobachtung (II) ● S. Iftimi Internationales Genealogie – Kolloquium in Jassy ● D. Preda Jean Nouzille (1926-2007) ● T.D. Lazăr Antonescu Generale am 23. August 1944 ● P. Opriș September 1972. Die Theatervorstellung *Der Revisor* wird verboten ● Chr. Kennedy „Lassen wir lernen, tolerant zu sein” ● A. Rentea Der internationale Museumstag zu Cotroceni ● I. Lăcustă In Bukarest vor 50. Jahren ● Rumänische Dokumente und der Hoover Institution (LXX)

SUMARIO (Historia rumana) N. Crainic Rumania entra en la Primera Guerra Mundial ● P. Otu El frente rumano

y la revolución rusa ● V. Avram Las operaciones de la aviación en Mărășești ● I. Lăcustă En Iași durante la evacuación ● I. Zănescu Las barreras bucarestinas durante los siglos XV-XVIII ● F. Banu Las trampas de los archivos de la Seguridad ● A.L. Spănu El Banco y la Ciudad. Reunión en el Banco Nacional de Rumania ● G. Filitti Cartas de antaño ● G.-L. Ittu El castillo de Brukenthal en Avrig ● M. Maxim Tapices de Transilvania exhibidas en Estambul ● I.G. Andrei Diccionario historico: los rumanos de Dalmacia ● I. Calafeteanu El rey Mihai – bajo estricta vigilancia (II) ● S. Iftimi Coloquio internacional de genealogia en Iași ● D. Preda Jean Nouzille (1926-2007) ● T.D. Lazăr Los generales de Antonescu en el 23 de Agosto de 1944 ● P. Opriș Septiembre de 1972. La obra teatral *El Revisor* prohibida ● Chr. Kennedy „Que aprendamos a ser tolerantes” ● A. Rentea El Día Internacional de los Museos en Cotroceni ● I. Lăcustă En Bucarest hace 50 años ● Documentos rumanos en Hoover Institution (LXX)

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștale de la orașe și de la sate sau la redacție.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A. cu sediul în Piața Presei Libere nr. 1, Căp B, Sector 1, București, România la P.O. Box 33-57, la fax 0040-21-224.05.58 sau e-mail abonamente@rodipet.ro; subscriptions@rodipet.ro sau on line la adresa www.rodipet.ro

Abonamentul pe un an – 80 dolari USA (țări europene);
90 dolari USA (țări extraeuropene)

Tiparul executat la Compania Națională a Imprimeriilor „Coreși” S.A. – București

ISSN 0541-881X

Lei 3,20

magazin istoric

